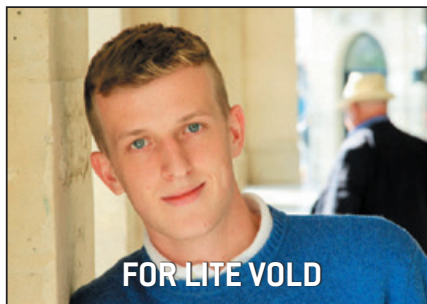

BOK OG BIBLIOTEK

– med medlemssider fra Norsk Bibliotekforening

Nr. 5/2016

KONGSBERG

MOSS

Bibliotek og byutvikling

Hva skjedde i Kongsberg og Moss?

**BIBLIOTEK
SYSTEMER**

Takk for tilliten!

Vi er stolt leverandør av BiblioFil og eBokBib,
samt av selvbetjenings- og rfid-løsninger
både for betjent og ubetjent åpningstid.

Kontakt oss gjerne for nye tilbud!

Tlf: 33 11 68 00

Epost: firmapost@bibsyst.no

eBokBib

BiblioFil

MERÅPENT BIBLIOTEK

– en utvidet service til brukerne

- Hvor skal man starte?
- Må vi ha kameraovervåkning?
- Tar det lang tid?
- Hvem skal gjøre hva og når?
- Fungerer det med vår biblioteksystem?
- Hva med lys, lyd, lås, alarm?
- Kan det passe inn i våre lokaler?

Det er mange spørsmål, som skal besvares, før biblioteket er klar til å innføre Meråpent Bibliotek.

Akkurat nå reiser vi rundt i Norge på rådgivningsbesøk, og vi vil gjerne komme og besøke ditt bibliotek - gratis og uforpliktende!

Med Meråpent Bibliotek fra Axiell kan brukerne bruke biblioteket når det passer dem.

Har du lyst til at vi tar en tur innom ditt bibliotek?

Ring til oss på +45 33 38 25 25 eller skriv til axiellno@axiell.com

Adlibris **BIBLIOTEKSKUNDE**

- ✓ Få 20% biblioteksrabatt*
- ✓ Bestill bøkene plastede og utrustede
- ✓ Enkel handel til gode priser

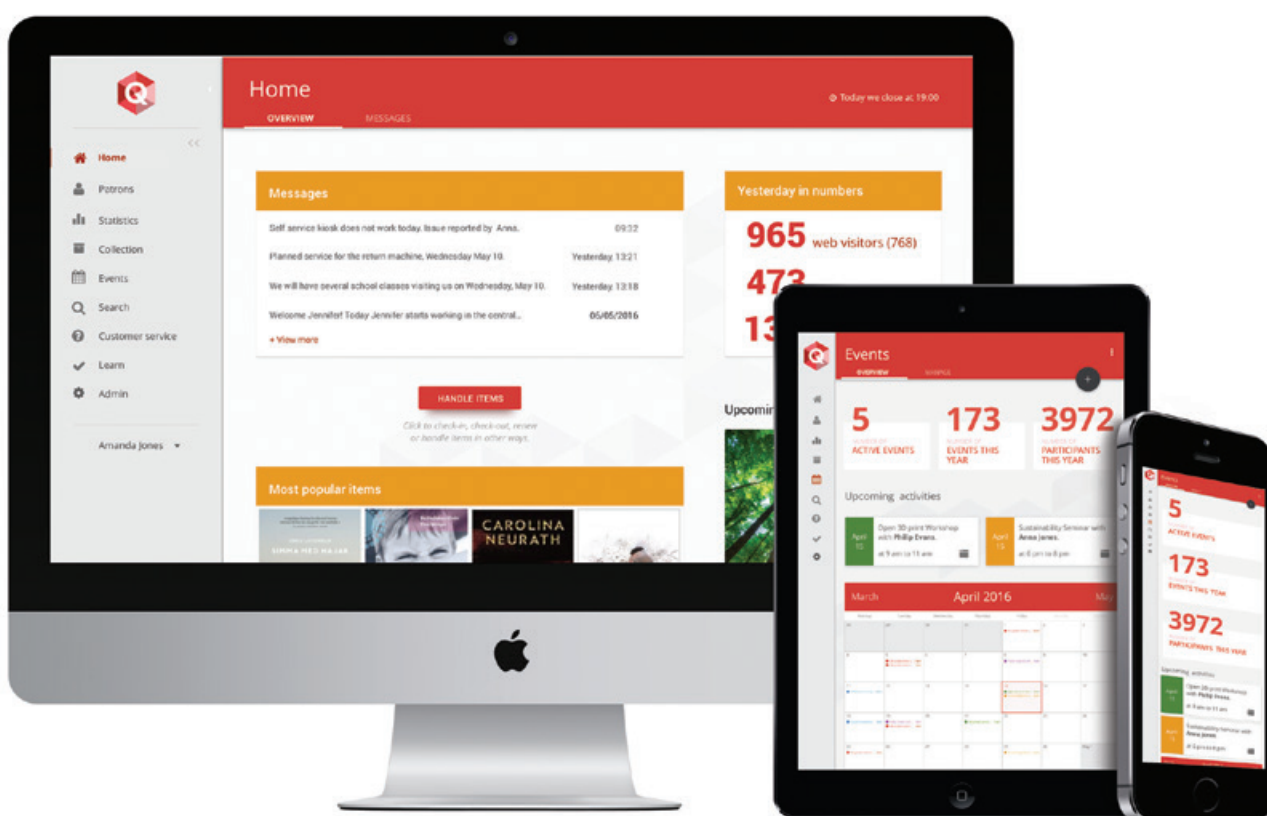
Med et utvalg på 11 millioner titler og alltid gode priser, er Adlibris den selvklaare bokhandelen for alle som er glade i bøker. Hos Adlibris handler du raskt og enkelt. Vårt mål er å være en god leverandør til bibliotekene når det gjelder alt fra utvalg til priser og leveringstider.

Ta gjerne kontakt med vår kundeservice om du har spørsmål.

*Gjelder bare norske fastprisede bøker i bokgruppene 2 - 9.

Norges største bokutvalg

Adlibris

AXIELL Quria

Vi skaper fremtidens biblioteksystem
Les mer på www.axiell.no

INNHold

BOK OG BIBLIOTEK

Nr. 5-2016 – Årgang 83

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykker ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening.
Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN

Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE

Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER

ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Frist for red. stoff	Ferdigtrykt
Nr. 1 15.01.	11.02.
Nr. 2 25.02.	17.03.
Nr. 3 12.05.	09.06.
Nr. 4 11.08.	08.09.
Nr. 5 06.10.	03.11.
Nr. 6 03.11.	01.12.

ABONNEMENT

DB Partner as, Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no – Tlf 67 11 38 08

Grafisk produksjon: Arena Media AS

ISSN 0006-5811

ANNONSER

Lars-Kristian Berg
Telefon 930 03 338
lakris@lakrismedia.no

ANNONSEPRISER

Innside av omslag	kr. 11 900,-
Baksiden	kr. 13 900,-
Dobbelside	kr. 16 900,-
Helside	kr. 10 900,-
1/2 side	kr. 6 900,-
1/4 side	kr. 5 500,-

Hovedsaken

Biblioteket i byutviklingen – mål eller middel. Beate Aakerøy
ser nærmere på hva som skjedde i Moss og Kongsberg 16

Bibliotek

Bibliotek og flyktninger. Et eksempel fra Danmark	17
Språkkafé – veien videre	26
E-bøker – kan biblioteket være et middel mot markedssvikt?	28
Meråpen suksess i Sarpsborg	31
Digital deltakelse og kompetanse	50
Full Fritt Ord-pott i Finnmark	58
Ta deg sammen, sier Kristin Danielsen	64
Kan det lønne seg å outsource bibliotek tjenester?	71

Bøker, lesing og formidling

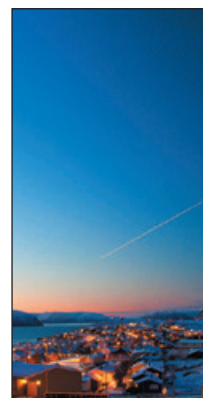
Edouard Louis: Det er for lite vold i litteraturen	41
Fasaden til Thomas Mann	46
Leseopplevelse: Den lille prinsen	48
Fiksjonens indre verden. Om kognitiv psykologi i litteraturforskning ..	54
Hvordan lage gode undervisningsfilmer?	68

Debatt og meninger

Redaksjonelt: Bibliotek som hjelpemiddelsentral?	7
Dei låge kvinnestemmene. Mariann Schjeide svarer Georg Arnestad	9
Professor'n etterlyser institusjonell ledelse. Av Ragnar Audunson	18
Alma kan endre fagbibliotekenes organisering, mener Lars Egeland	20
Bibliotekerne, skriftkulturen og lidt om sagprosa – av Jack Andersen	22
Hva Thomas Brevik snakker om når han snakker om bibliotek	24

MEDLEMSSIDER FRA NORSK BIBLIOTEKFORENING

– et bilag til Bok og Bibliotek 33

Bibliotek som «hjelpemiddelsentral»?

Bibliotekene går nye veier for å få opp besøks- og utlånstallene. Det mest nyskapende tilbudet kunne vi lese om på Rokoposten.dk, som i august fortalte at et dansk bibliotek skulle begynne å låne ut dildoer, vibratorer og annet sexleketøy. «Vi skal være et kærtligt og kulturelt rum, der samler alle danskere,» fortæller biblioteksleder Ulla Helle Lone Mikkelsen, der har indkøbt over 50 slags sexleketøy til Rødovre Bibliotek.»

Men Rokoposten er en satirisk avis hvor alle nyheter er fiktive, så dette var en gedigen bløff. Heldigvis, tenker jeg, for utlån av sexleketøy høres ut som en lite hygienisk aktivitet. Men selv om oppslaget var en fleip, setter det en ny bibliotektrend i et skarpt fokus: Utlån av alt annet enn det vi vanligvis forbinder med bibliotekmedier.

Selv om vi ikke har lagt oss på noen Kondomeri-linje i Norge, er det grunn til å sette et par spørsmålstegn: På det nye biblioteket på Furuset i Oslo kan du nå låne sykler. Biblioteket i Tana er ett av flere som låner ut ski- og snowboardutstyr, i tillegg tilbyr biblioteket både rulleskøyter, bålkjele, sykkelvogn og en 25-manns lavvo. I Oppegård kan man låne fiskestenger på biblioteket. Det samme gjelder i Askøy, hvor man også kan hente med seg kano og redningsvest.

Og titter vi over til Danmark igjen, har man i høst gjort forsøk med å låne ut verktøy på bibliotekene i København. – Verktøy høres spennende ut! Kanskje vi burde begynne å låne ut det også, sier kommunikasjonsleder Jørn Johansen ved Deichmanske bibliotek i Oslo.

Slike nye tilbud kan sikkert gis en praktisk begrunnelse, og de finner sikkert sine lånere. Men det bryter radikalt med det meste

av hva biblioteket tidligere har stått for, og jeg har hittil sett få bibliotekfaglige og –politiske argumenter for hvorfor det er viktig å bruke skattepenger på dette.

I sin faste Professor'n-spalte holder Ragnar Audunson i denne utgaven fast ved at det navet virksomheten et bibliotek dreier rundt, er samlingene av litteratur og kunnskap. Løsrives virksomheten fra dette navet, kan man sikkert oppnå resultater, men biblioteket som institusjon kan forvitte, mener han.

I stedet for å kaste seg på alskens nye trender som sikkert kan gi en midlertidig oppgang i utlåns- og besøksstatistikken, tror jeg det er viktigere å gå til kjernen og drøfte spørsmål som: Hva skal vi med bibliotek i framtiden? Er opplysningstanken lagt død en gang for alle? Er ikke den litterære kulturen, enten vi snakker om sakprosa eller skjønnlitteratur, viktig lenger? Skal vi kun vurdere tjenestene ut fra praktiske hensyn?

Innovasjon er selvsagt viktig. Men vil politikerne i det lange løp være villige til å bevilge penger til bibliotek som har mer til felles med «markedstilpassede hjelpemiddelsentraler» enn en *institusjon som med utgangspunkt i organiserte samlinger av dokumenter initierer sosiale prosesser knyttet til læring, kunnskapsdeling og kulturopplevelse*. For å sitere Professor'n fra noen år tilbake i Bok og Bibliotek.

Bok og Biblioteks redaksjonsråd

Magnhild Johansen, biblioteket, Bodin vgs, Bodo

Petter von Krogh, Buskerud fylkesbibliotek

Line Nybakk Akerholt, UB, Universitetet i Oslo

Kristin Elisabeth Røijien, Læringscenteret, Høgsk. i Oslo og Akershus

Åse Kristine Tveit, Høgskolen i Oslo og Akershus, avd ABI

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Velkommen

Vi i Nasjonalbiblioteket er stolte av å kunne presentere vårt nye nettsted bibliotekutvikling.no

LES MER

NB lanserer nytt nettsted for bibliotekutvikling

Nasjonalbiblioteket (NB) lanserer nå nettstedet bibliotekutvikling.no. Nettstedet vil være NBs viktigste informasjonskanal til bibliotekene, opplyser Svein Arne Tinnesand.

– På dette nettstedet vil vi presentere arbeidet som drives med bibliotekutvikling i regi av Nasjonalbiblioteket, tjenestene som vi yter til biblioteksektoren og ressurser som finnes til bibliotekene hos oss. Hovedansvaret for siden ligger i Sekretariat for bibliotekutvikling, med Siri Tidemann-Andersen som redaktør.

Når NB lanserer bibliotekutvikling.no, betyr ikke det at nettstedet er ferdig utviklet, presiserer Tinnesand overfor Bok og Bibliotek. I tråd med Nasjonal bibliotekstrategi (2015 – 2018) skal nettstedet videreutvikles med egen prosjektbank, ny statistikkpresentasjon og etter hvert også delingsside for digitale tjenester. Nettsiden vil også fungere som en side for biblioteknyheter og annet faglig innhold.

Selv om det er Sekretariat for bibliotekutvikling som har ansvaret for sidene

og innholdet, er det hele Nasjonalbibliotekets nettsted.

– I forbindelse med lanseringen og utviklingen av denne nettsiden inviterer vi alle som jobber i bibliotek og til å komme med tilbakemeldinger på sidene. Ønsker dere mer av noe, finner dere noen feil eller har dere generelle synspunkter, ta kontakt med oss på bibliotekutvikling@nb.no

– Red.

Gir seg etter 43 år som biblioteksjef

Kirsten Aafloy Opdan takker nå for seg som biblioteksjef ved Sortland bibliotek, en stilling hun har hatt siden 1973. I løpet av de 43 årene har Opdan vært gjennom flere betydelige omstillinger, blant annet inngangen til dataverdenen. «Det er nok den største forandringen. I starten var jeg, som mange andre skeptiske til innføring av data. Jeg var livredd for å slette noe, men heldigvis gikk det bra», sier hun til vol.no. Selv om Opdan har sluttet som biblioteksjef, blir hun fortsatt værende i biblioteket, i en 50-prosentsstilling som barnebibliotekar. ■

DAG OG TID

TIPS ein typisk Dag og Tid-lesar som ikkje les Dag og Tid om Dag og Tid

Send SMS med kodeordet **TYPIISK** til **2007** og vent på svarmelding for å tilby tre gratis prøvenummer med automatisk stopp til folk du trur vil ha glede av avisa. Eller sjå www.dagogtid.no/TYPIISK

Eit tilsvar frå dei låge kvinnestemmene til Georg Arnestad

Men det vert snakka med låge kvinnestemmer om dette både i Norsk bibliotekforening og i Bibliotekarforbundet.

„Eg blir vidare forundra over Arnestad sitt forslag om å slå saman Bibliotekarforbundet og Norsk Bibliotekforening“

Av Mariann Schjeide,
leiar av Norsk Bibliotekforening

«Kulturlivets stebarn» kallar Georg Arnestad biblioteka i Bok og Bibliotek nr 4/2016. Nei, det er ikkje slik. Biblioteket er kunnskapssamfunnets og folkeopplysningstankens høgste elska barn. Men for eldra – eller rettare sagt eigarane – har ikkje alltid skjont at det ikkje går an å leve utelukkande på luft og kjærleik.

Arnestad har ei skildring av røynda som eg ikkje kjenner meg igjen i. Eg tvilar på om planane om Nye Deichman hadde blitt gjennomført om det ikkje var for den kampen Norsk Bibliotekforening og andre pådrivarar sto for i desember i fjor. Det nye byrådet ville snu og stanse utbygginga av Oslos nye bibliotek. Vi skreiv, vi var intervjuet «overall» og vi tok initiativ til å snakke med politikarar frå alle dei politiske partia i hovudstaden.

Sjeldan har vi opplevd så mykje pressedekking. Vi har innverknad på ebok-diskusjonen i våre høyringssvar og debattar, vi står på barrikadane når ein filial blir forsokt nedlagt, og ofte lukkast vi.

No foran budsjettforhandlingane deltek vi aktivt på høyringsmøta på Stortinget, både i Kulturkomiteen og Kyrkje-, utdannings- og forskningskomiteen. Vi opplever å bli høyrt, og vi får kvar gong spørsmål og kommentarar frå engasjerte politikarar. Vi kjenner seinare igjen fleire av våre eigne formuleringar i politiske skriv. I sommar var Norsk Bibliotekforening proaktiv i ein særskilt viktig prinsipiell debatt om bokgaver til biblioteka, og vi var krystallklare i vårt råd til biblioteksjefane.

Det finnst eit program for skolebibliotekutvikling, det finnst eit utdanningsprogram for utdanning av skolebibliotekarar, vi har ei eiga gruppe som

arbeider for og blir høyrte i sine høyringssvar for ein best muleg åndsverkslov og vi var medverkande til at den nye formålsparagrafen om biblioteka som ein uavhengig debattarena blei som han blei. Ein formålsparagraf som har vore ein ubetinga suksess. Når eg i utlandet har presentert denne formålsparagrafen så føler eg meg stolt over å stå i ein så uavhengig situasjon som dei norske biblioteka gjer. Vi som alltid har vore bak Sverige, Danmark og Finland i bibliotekutvikling og nytenking, går no i front. «Look to Norway» fekk eg høyre fleire gongar under IFLA-møtet i august i Ohio, USA. Den same reaksjonen kom når eg presenterte korleis norske bibliotek var med på å løfte fram FN's berekraftige mål fram mot år 2030, kanskje til og med utan å vere klar over det sjølve.

Eg blir vidare forundra over Arnestad sitt forslag om å slå saman Bibliotekarforbundet og Norsk Bibliotekforening, ei fagforeining og ein frivillig interesseorganisasjon. Ei fagforeining arbeider for medlemmane si løn og rettar. Det at Norsk Bibliotekforening er ein interesseorganisasjon er også vår store styrke, vi fungerer som eit korrektiv til offentleg politikk. Dessutan betyr det at alle andre som er opptekne av at vi skal arbeide for best muleg bibliotek, også ikkje-bibliotekarar, kan bli medlem. Det gjeld også Georg Arnestad, han er hjarteleg velkommen som medlem. Her kan han gjere god nytte for seg med si hardtslåande mannsstemme frå Sogn.

Det er ikkje slik, Georg Arnestad, at om du ikkje har sett ting skje med sjølvsyn så har det ikkje skjedd. Den selektive persepsjonen når berre eit stykke på veg. ■

Nytt liv. Det nye biblioteket i Kongsberg ble flyttet for å gi nytt liv til en slumrende bydel. (Foto: Mecanoo architecten)

Biblioteket i byutviklingen – mål eller middel?

Min forskning viser at bibliotek risikerer å bli brukt primært som en brikke i byutviklingen, noe som i verste fall kan gå på bekostning av det bibliotekfaglige. Samtidig er det viktig å se at byutvikling gir bibliotekene en ny type legitimitet og spennende muligheter, hvis de spiller sine kort riktig og ser seg selv i sammenheng med byens potensial og utviklingsstrategi. Biblioteksjef Beate Aakerøy i Moss har i sin masteroppgave (våren 2016) sett nærmere på flyttingen av biblioteket i Kongsberg og Moss.

AV BEATE AAKERØY
BIBLIOTEKSJEF I MOSS BIBLIOTEK

Motivasjon for oppgaven

I Norge bor hele 81% av oss i dag i byer og tettsteder, og den største veksten i årene framover antas å bli nettopp i byene. Vi står også midt i en kommunereform som i løpet av de nærmeste årene vil påvirke byer og tettsteder økonomisk, fysisk og kulturelt. Men ikke bare vokser byene

i omfang, også *innholdet* i dem endrer seg. Stadig flere ønsker å bo der det er mange kulturtilbud, der byen gir spennende impulser og fritidsmuligheter, og der det bor engasjerte, åpne og innovative mennesker (Butenschön, 2009). I mange kommuner blir derfor strategisk byutvikling i dag sett på som en av de viktigste

satsingene man gjør. For hvor går veien når mye av den tradisjonelle næringsvirksomheten er lagt ned eller har flagget ut? Hvordan skal man utvikle byer som er gode å leve i, og som er «vinnere» i det å være attraktive for næringsliv, befolkning og turister?

I takt med dette økte fokuset på byut-

Nytt liv. I Moss ønsket man at biblioteket skulle puste nytt liv i et gammelt industriområde. (Foto: Moss bibliotek)

vikling anser jeg det som viktig at også biblioteksjefene spør seg selv hvordan bibliotekene¹ kan bidra positivt i utviklingen av sin by. Jeg er også nysgjerrig på i hvilken grad politikere og kommunepanleggere faktisk regner bibliotekene med som en faktor i den strategiske utviklingen av byene. I min masteroppgave ved studiet *Bibliotek – styring og ledelse* (HIOA) valgte jeg derfor å skrive om biblioteket i byutviklingen, og da spesielt knyttet opp til et ledelsesfokus. Jeg benyttet en kvalitativ, komparativ analyse med utgangspunkt i to caser, *Moss* og *Kongsberg*. I begge byene ble biblioteket flyttet til en annen bydel som en del av en strategisk byutvikling, i Moss skjedde dette i 2002 og i Kongsberg i 2015. I Moss ville man restaurere flere gamle bygninger i et tidligere industrimiljø (Møllebyen), og la biblioteket inngå i dette, mens det i Kongsberg ble besluttet å etablere et nybygg (Krona) som skulle huse biblioteket sammen med en rekke andre ulike virksomheter og funksjoner.

Jeg spør hva som var *målet* med å flyt-

te biblioteket, hva mente man at man ville oppnå? Var det noe spesielle funksjoner eller verdier ved biblioteket som ble ansett som viktige i et byutviklingsperspektiv? Var det hensyn til byutvikling som veide tyngst, eller at biblioteket gjennom flyttingen kunne optimalisere sitt tjenestetilbud? Hadde biblioteksjefene en sentral rolle i prosessen, ble de i det hele tatt blitt hørt, eller gikk byutvikling «over hodet» på dem? Og hvordan var det med bibliotekene, oppfattet de seg som en del av byutviklingen, eller var deres fokus primært på det bibliotekfaglige? Til sist stiller jeg spørsmålet om det er noen motsetning mellom byutvikling og bibliotek, eller om dette er en vinn-vinn situasjon for begge.

For å belyse casene har jeg gjort en gjennomgang og analyse av relevante offentlige dokumenter samt avisartikler i lokalavisene. I tillegg har jeg intervjuet sentrale personer i begge kommunene, som jeg antok satt inne med kunnskap og erfaringer som hadde relevans i forhold til problemstillingen. Konkret har dette vært personer som på tidspunktet for planlegging av nytt bibliotek arbeidet som henholdsvis leder for kulturområdet, byplanlegger og en politiker. De to tidli-

gere biblioteksjefene er også intervjuet. Jeg vil her presentere de viktigste funnene, samt vurdere hvilke konsekvenser disse etter min mening bør gi for bibliotekenes strategiske ledelse. Det er viktig å presisere at jeg *ikke* har tatt stilling til hvorvidt det var riktig eller ikke å flytte bibliotekene, eller hvilken lokalisering som var best, men kun sett på argumentene for flyttingen av bibliotekene.

Moss og Kongsberg

For å kunne forstå argumentasjonen for flyttingen av bibliotekene, er det nødvendig å se på bakgrunnen for flyttingen, både ut fra et bibliotekfaglig og et byutviklingsmessig ståsted.

Før man valgte å flytte biblioteket til bydelen Møllebyen i 2002 lå det sentralt plassert i Moss, men det var både bibliotekfaglig og politisk enighet om at bibliotekbygget var for lite og uhensiktsmessig for å kunne møte framtidens utfordringer. Det forelå to alternativer til ny lokalisering, Møllebyen og Piasenteret. I Møllebyen var biblioteket tenkt å inngå som en del av revitalisering av de gamle møllebygningene, som var lokalisert i en bydel med sterk lokalhistorisk betydning. Museet var allerede lokalisert her, og i tillegg

¹ Oppgaven har jeg valgt å bruke begrepet bibliotek og ikke folkebibliotek. Grunnen til det er at mine caser heter bibliotek (Moss bibliotek, Kongsberg bibliotek), samt at det er dette begrepet jeg selv er vant med å benytte.

” Biblioteket kan som et arkitektonisk ikon medvirke til å styrke byers og bydelers brand ved å endre deres image og identitet. Gjennom en arkitektur med en symbolsk og estetisk kvalitet kan byen få et image som en framtidsrettet, opplevelsesorientert og lekende by.*

Ulikt fokus? Mine funn bekrefter altså at byene er positivt opptatt av sine bibliotek, men i hvilken grad er bibliotekene opptatt av byutvikling? (Foto: Moss bibliotek)

til bibliotek forelå det planer om etablering av kino og et høyskolesenter. Det andre alternativet, Piasenteret, var et relativt nytt bygg ved enden av byens gågate, og her var det i tillegg til biblioteket planer om å etablere voksenopplæringssen-

ter og kulturskole. Biblioteksjefens foretrukne alternativ var Piasenteret, selv om han uttrykte at det kunne drives gode bibliotek begge steder.

Når det gjaldt utfordringer i forhold til byutvikling, så var det bred enighet i

Moss om at «noe» måtte gjøres med Møllebyen, og debatten om videre utvikling av området hadde pågått lenge før biblioteksaken aktualiserte dette. I lokaliseringssaken ble det derfor et stort fokus på de gamle møllene og bevaring av dem, og ifølge byarkitekten var dette det viktigste kulturhistoriske området i Moss som det ville vært et enormt tap for byen å miste.

I Kongsberg var situasjonen en annen. Biblioteket lå også her sentralt plassert, på østsiden av elven, nær handels-sentrum og kino. Det er ikke like tydelig

* Alle sitater på toppen av sidene er hentet fra «Biblioteket i byen – byen i biblioteket» av Av Casper Hvenegaard Rasmussen, Henrik Jochumsen og Dorte Skot-Hansen ved. Det Informationsvidenskabelige Akademi, Københavns Universitet. Publisert i Bok og Bibliotek nr 1/2012 og på nett: <http://www.bokogbibliotek.no/biblioteket-i-byen-byen-i-biblioteket>

” En lang rekke nye bibliotek er planlagt som strategiske elementer i revitaliseringen av bykjerner, tidligere industri- og havneområder og utsatte bydeler. Her kan bibliotekene medvirke til å gjenskape livet i døde bykjerner, til å endre byens flow og til å utvikle helt nye bydeler.

som i Moss at biblioteket hadde behov for et nytt bygg eller en annen lokalisering, da det ifølge informantene fungerte tilfredsstillende der det lå, og de fleste mente også at det fint ville kunne møte framtidige utfordringer i det eksisterende bygget. Biblioteksjefen var tydelig på at hans faglige preferanse var å ikke flytte biblioteket: *Vi hadde et hus som fungerte, og det lå så sentralt som det bare kunne gjøre.*

Fra et byutviklingsperspektiv var det et uttalt mål for å videreutvikle den eldste delen av sentrum på vestsiden av Lågen, og det var behov for å ta strategiske grep for å få realisert dette. Det sies derfor i Sentrumsplanen (2011) at vestsiden trenger en sterk motor eller drivkraft for å utvikle bydelen med aktivitet. I etableringen av Krona var det også sentralt at Høgskolen i Buskerud (HiBU) ønsket en mer sentrumsnær lokalisering, samtidig som både kommunen og fylkeskommune hadde behov for nye lokaler til flere av sine virksomheter. I planleggingen av Krona blir biblioteket nevnt sammen med blant annet behov for kulturhus og kino, og det blir foreslått utredet et felles sambibliotek mellom folkebiblioteket, videregående skoles bibliotek og HiBUs bibliotek.

Bibliotekets verdi for byen

Jeg stiller spørsmålet om biblioteket innehar en spesiell verdi for byen, eller om det kunne vært andre institusjoner som ble flyttet for å revitalisere disse bydelene? Flere av informantene sier at bibliotekets verdi og egenart gjør det spesielt egnet, sett ut fra et byutviklingsperspektiv. Ordføreren i Moss peker på den verdien biblioteket har for den enkelte bruker, samt at det har en klar samfunnsverdi, og byplanleggeren framhever biblioteket som en kulturinstitusjon som han mener vil heve kvaliteten i en bydel. I Kongsberg blir i tillegg biblioteket som møteplass nevnt av flere, og i Krona så man for seg et sambruk av felles møteplasser som en mulig synergi.

Revitalisering. Samtlige informanter i Moss understreker at Møllebyens særpreg og behov for revitalisering påvirket de valgene man gjorde i biblioteksaken. (Foto: Moss bibliotek)

En kvalitet biblioteket har er at det trekker folk. Ved å lokalisere biblioteket i et område mener man at det vil fungere som et «trekkplaster» til området, og forventningen er altså knyttet opp til bibliotekets rolle som *placemaker*, det vil si at biblioteket bevisst blir brukt for å styrke bydeler ved å skape liv og trekke folk (Rasmussen, Jochumsen & Skot-Hansen, 2011). For Kongsberg sin del kan det synes som en del av motivasjonen for å flytte biblioteket til Krona innebar en tro på at man med dette ville oppnå flere gode synergier, mer enn at det «gamle» biblioteket ikke fungerte. For samtlige informanter gir egentlig uttrykk for et positivt syn på biblioteket slik det var, og anså det som velfungerende og endringsorientert. Slik jeg forstår det var dette noe av bakgrunnen for at man gjerne ville ha folkebiblioteket med til Krona, for å spille videre på de styrkene det allerede hadde.

Mine funn bekrefter altså at byene er positivt opptatt av sine bibliotek, men i hvilken grad er bibliotekene opptatt av

byutvikling? Begge biblioteksjefene svarer at de primært har fokus på det bibliotekfaglige, og ikke på byutvikling, samtidig som de understreker at byutvikling selvfølgelig er viktig. Biblioteksjefen i Kongsberg påpeker at et godt bibliotek i seg selv bidrar positivt til byutvikling og er med og gjøre byen attraktiv, ved både sitt innhold og som møteplass, og at det var dette han så som sitt viktigste bidrag.

Argumentasjon for flyttingen

Jeg vil her gjennomgå de viktigste argumentene som ble anført for flytting av de to bibliotekene, slik de framkommer i intervjuene, i dokumenter og i avisene:

Byutvikling

Det synes helt klart at byutvikling var det sterkeste argumentet for flytting av bibliotekene til en ny bydel. Det betyr imidlertid ikke at politikere og administrasjonen ikke anerkjente biblioteket, og at det hadde egne, legitime behov, men at de prioriterte å la lokaliseringen av bibli-

” Bibliotek inngår i kulturbaserte strategier for sosiale og økonomiske «løft» i utsatte byområder, der de skal skape sammenhenger og styrke lokal image og identitet. Biblioteket kan på denne måten bli en identitetsmarkør og medvirke til å endre en bydels tidligere negative omdømme.

Motstander. Den forrige biblioteksjefen i Kongsberg var klar: Ikke flytt biblioteket! (Foto: Mecanoo architecten)

oteket inngå i en helhetlig plan for utvikling av byen. I Kongsberg var det den gamle bydelen på vestsiden som trengte «en motor» og nytt liv, og i Moss var det et åpenbart behov for å redde de gamle møllebygningene fra forfall. Samtlige informanter i Moss understreker at Møllebyens særpreg og behov for revitalisering påvirket de valgene man gjorde i biblioteksaken. I Kongsberg sier byplanleggeren at både administrasjonen og det politiske flertallet var veldig tydelige på at etableringen av Krona inngikk som del av en strategisk byutvikling, og at det var en sterk administrativ ledelse som stod bak, og at også rådmannen var veldig tydelig på dette.

Men som case er Kongsberg mer komplisert enn Moss fordi biblioteket her var tenkt å inngå som én del av et større bygg, og opprinnelig også ble vurdert til å inngå som en del av et sambibliotek i bygget, noe man siden gikk bort fra. Slik jeg vurderer det synes spesielt HiBU å være en tung aktør, og mitt inntrykk er at det var deres ønske om en mer sentrumsnær lokalisering som initierte etableringen av Krona. Krona ble til i en «kryssild» av ulike behov – for nye lokaler til de ulike aktørene, for kulturhus og scener – og for utvikling og revitalisering av vestsiden av Kongsberg sentrum.

Det at byutvikling lokalt «trumfer» bibliotekfaglige preferanser kan sies å

være i samsvar med tidligere forskning, som viser at på et lokalt nivå er byutvikling en viktig faktor for legitimering og bygging av nye bibliotek (Evjen, 2012). Biblioteket viser ikke lenger kun sin verdi som et middel for å gi økt kunnskap og dannelse, men den får også legitimitet og verdi ut fra at det bidrar til å øke byens attraksjonskraft og økonomiske vekst, og dette er et nytt fokus og en ny rolle for bibliotekene (Carlsson, 2013).

Synergier

Tett sammenvevd med argumentasjonen om byutvikling inngår de ulike potensielle synergier man så for seg ved en ny lokalisering. I Moss var et sentralt element i

”Utviklingen av byrom og bibliotekrom har mye til felles. Byplanleggere og bysosiologer har de siste årene arbeidet intensivt med å skape levende og inkluderende rom i byen. Her kan designere av bibliotekrom la seg inspirere av tendensene i byplanleggingen, ettersom flere og flere bibliotek også arbeider med å utvikle rom der folk kan oppholde seg og møtes.

argumentasjonen at man mente man ville kunne oppnå synergier ved en lokalisering av biblioteket sammen med andre aktører, som kino, museum eller voksenopplæringscenter. Og jeg tror at spesielt tanken på at man ved å flytte biblioteket til Møllebyen håpet å endelig kunne få lokalisert en høyskoleutdanning i byen, var attraktivt for mange. Også i Kongsberg så man for seg vesentlige synergier med flere aktører og funksjoner i et felles bygg. Den informanten som var politiker beskriver dette som et «kinderegg» hvor man kunne få til samspill og relasjoner i tillegg til byutvikling.

Bibliotekets behov

I Moss gav både rådmann og biblioteksjef uttrykk for at begge lokaliseringalternativene ville kunne tilfredsstille kravene til et nytt og framtidsrettet bibliotek, slik at bibliotekets behov må sies å ha blitt ivare tatt ved flyttingen til Møllebyen. Utgangspunktet i Kongsberg var et annet enn i Moss. Biblioteket lå her godt plassert, var populært og hadde gode utviklingsmuligheter der det lå. Biblioteksjefen i Kongsberg var som nevnt imot flyttingen, og han stilte også spørsmål ved om en flytting til Krona i det hele tatt ville føre til noen bibliotekfaglig forbedring.

De viktigste argumentene både for og imot flytting går på *tilgjengelighet* for brukerne, og på om man vant eller mistet *brukergrupper* ved en flytting av biblioteket. Det er tydelig at en sentral beliggenhet av biblioteket anses som viktig av mange, og begge biblioteksjefene understreker også dette. Men dette argumentet har ikke blitt tillagt stor vekt når beslutningen ble tatt, noe som peker i retning av at biblioteket er et middel mer enn et mål. Det var ikke bibliotekets tilgjengelighet som var viktigst, men det å få liv i en bydel.

Bibliotekets behov. I Moss gav både rådmann og biblioteksjef uttrykk for at begge lokaliseringalternativene ville kunne tilfredsstille kravene til et nytt og framtidsrettet bibliotek, slik at bibliotekets behov må sies å ha blitt ivare tatt ved flyttingen til Møllebyen.

Prosessten

I begge kommunene foregikk flyttingen av bibliotekene i utgangspunktet som en ordinær saksgang, hvor administrasjonen forbereder saker på bestilling fra det politiske nivået. Men prosessen ble begge steder preget av sterk politisk og til dels faglig uenighet, samt et stort folkelig engasjement. Debatten om Krona ble i lokalavisen beskrevet som en «slagmark» (Skøien, 2013), men den politiske, faglige og folkelige argumentasjonen gikk i hovedsak på andre forhold enn biblioteket. I Moss hadde man et sterkt fokus på bevaring av Møllebyen, men *også* på biblioteket og dets behov for et nytt bygg, så der biblioteket på Kongsberg nok «druket» i den store flyttesaken, så dominerte biblioteket denne i Moss.

I Moss deltok biblioteksjefen i et par faglige utredninger, og han gav også flere intervjuer til lokalavisene, hvor han blant annet uttalte seg om bibliotekets behov og om lokaliseringsvalg. Han gir imidlertid uttrykk for at han mener at hans faglige vurderinger ble lite vektlagt, og at han som

biblioteksjef hadde liten innflytelse på prosessen, særlig av administrasjonen – for de «*hadde bestemt seg for et løp*».

I Kongsberg var det to parallelle prosesser, en som gikk på planlegging av Krona som helhet, og en prosess hvor biblioteket inngikk i planleggingen av et mulig sambibliotek. Biblioteksjefen uttrykker frustrasjon over til dels for lite informasjon, og ikke minst over det han opplevde som manglende realisme i planleggingen av sambiblioteket, hovedsakelig fordi han opplevde at høyskolens bibliotek i utgangspunktet var negativ til dette. Etter hvert som prosjektet tok form ble det også innholdsmessig vanskelig for ham å se at et sambibliotek og en lokalisering på Krona ville kunne bli et godt alternativ for det eksisterende biblioteket, som han faglig sett kunne forsvare. Han gir uttrykk for at prosessen til slutt gikk på hans integritet som biblioteksjef og fagperson. Når det gjelder Kongsberg mener jeg derfor at det er et betimelig spørsmål om prosessen i tilstrekkelig grad ble forankret «nedover» i kommunen for

” I likhet med byrom krever levende bibliotekrom nedbrytning av en skarp funksjonsoppdeling, slik at det blir skapt mer attraktive og inkluderende rom. De store rom og de rette linjene skal også brytes, slik at det blir skapt rom som inviterer den besøkende til å gå på oppdagelsesferd.

å sikre gjennomføringsevne og skape eierskap og medvirkning.

Motsetning eller gjensidig nytte?

Som vist over mener jeg at de viktigste argumentene for flyttingen av bibliotekene var at de er publikumsintensive virksomheter som trekker folk, de er salgbare i forhold til mange ulike synergier, de bidrar til åpne og attraktive byer, og de har verdier og funksjoner som blir ansett som viktige både for byen og for den enkelte borger. Etter min vurdering var det en bevisst strategi i begge byene at bibliotekene skulle skape liv og være en attraksjonskraft til henholdsvis Møllebyen (Moss) og vestsiden (Kongsberg). Det ses derfor tydelig en mål-middel tankegang, hvor bibliotekene inngår som et middel i byutviklingen framfor at de primært er et mål i seg selv.

Begge biblioteksjefene sier imidlertid at de opplevde å ikke bli tilstrekkelig hørt i prosessen, og deres bibliotekfaglige preferanse i lokaliseringssaken ble heller ikke fulgt. Det er derfor nærliggende å stille spørsmålet om biblioteksjefene ble «overkjørt» i disse sakene? Som jeg har vist inngikk de begge i en prosess i forkant av flyttingen hvor de fikk uttale seg om bibliotekfaglige spørsmål. Men spesielt i Kongsberg synes det som om mange av premissene allerede var lagt, og at biblioteket ble flyttet til Krona uavhengig av hva biblioteksjefen måtte mene. I så måte ble biblioteksjefen «overkjørt», selv om dette nok er innenfor den styringsretten som ligger hos rådmannen og det politiske nivået. I Moss «vant» biblioteket uansett valg av lokaliseringalternativ, da det gamle bibliotekbygget ikke gav rom for verken drift eller utvikling.

Det kan drøftes om biblioteksjefene skulle ha gjort noe annerledes, og agert på en annen måte, men jeg synes det er

vanskelig å peke på konkrete svar her. De deltok begge i de forberedende prosessene, og det virker som om de så langt som mulig spilte inn sine bibliotekfaglige råd. Endringsarbeid og planer skjer nok ofte uavhengig av hva virksomhetsledere måtte mene, da det ofte er andre aktører og bymessige forhold som også skal tas hensyn til. Imidlertid er det viktig å drøfte mulige konsekvenser for samspillet mellom bibliotekene og byutvikling ut fra de erfaringene som er gjort i mine to caser, og jeg vil derfor helt til slutt se på dette.

Konsekvenser

Som nevnt innledningsvis er det mange byer som i dag står foran eller midt i en byutviklingsprosess, og slik jeg ser det er det avgjørende at bibliotekene aktivt tar del i dette. Jeg mener min forskning viser at bibliotek risikerer å bli brukt primært som en brikke i byutviklingen, noe som i verste fall kan gå på bekostning av det bibliotekfaglige. Samtidig er det viktig å se at byutvikling gir bibliotekene en ny type legitimitet og spennende muligheter, hvis de spiller sine kort riktig og ser seg selv i sammenheng med byens potensial og utviklingsstrategi.

Når det gjelder konsekvenser for *bibliotekledelse* i relasjon til byutvikling, så synes jeg at Vallet (2015) gir flere gode råd og strategier. Hun peker på at ved å initiere strategiske partnerskap lokalt og skaffe seg nødvendig kompetanse, vil bibliotekene oppnå en økt profesjonalisering, noe som kan gi avgjørende tyngde når det gjelder å posisjonere seg som en aktør i byutviklingen. De danske forskerne Rasmussen, Jochumsen og Skot-Hansen (2011) går enda lenger idet de mener at bibliotekene må være proaktive også i selve *formuleringen* av byens visjoner, i tillegg til at de skal være viktig for oppnåelsen av disse. Bibliotekene bør altså ligge i

forkant av den lokale byutviklingen, og være med og legge premissene for denne.

Som nevnt innledningsvis verken vil eller kan jeg ta stilling til om valget om å flytte bibliotekene til henholdsvis Møllebyen og Krona, var en rett eller gal beslutning. Det er nok sannsynlig at biblioteksjefene følte det som et tap, i alle fall i første omgang, men samtidig kan det sies at bibliotekene ble «vinnere» ved at det så klart ble uttrykt at de har kvaliteter og verdier som gjør dem attraktive i byutviklingen. Dette uttrykker et potensial jeg mener bør benyttes som et springbrett i bibliotekenes videre strategiske arbeid med byutvikling. ■

Litteraturliste:

- Buteschön, P. (2009). *Byen : en bruksanvisning*. Oslo : Aschehoug
- Carlsson, H. (2013). *Den nya stadens bibliotek*. Lund studies in arts and cultural sciences, Vol. 3
- Evjen, S. (2012). *Placing the public library*. Copenhagen : Royal school of library and information science
- Rasmussen, C.H., Jochumsen, H. & Skot-Hansen, D. (2011). *Biblioteket i byutviklingen*. København : Danmarks biblioteksforening
- Sentrumsplan Kongsberg by (2011). Kongsberg kommune. Hentet fra: <http://www.kongsberg.kommune.no/Tjenester/Teknisk/Plan-bygg-/Aktueltarkiv-reguleringsplaner/Sentrumsplanen-for-Kongsberg/>
- Skøien, P. (2013, 14.9). Åpenhet er avgjørende. *Laagendalsposten* [Leder]
- Vallet, N. (2015). The odyssey of Flemish public libraries facing opportunities and threats when becoming strategic partners in urban development. *Library management*, Vol. 34, Iss 8/9, pp. 609-622

Hjärtat i flyktinghjälpen

Danska bibliotek fungerar som samordningsställe för flyktingar. Genom samarbete med en rad hjälporganisationer och frivilliga blir biblioteket en snabbsluss in i danska samhället för många personer som flytt till Danmark.

JOHAN ERICHS
MERAMEDIA

– Biblioteket är den optimala platsen för den här typen av aktiviteter, menar Laura Michelsen, bibliotekarie och arrangemansansvarig inom Tårnbys kommunbibliotek.

Varje onsdag bjuder Tårnby Huvudbibliotek, öster om Köpenhamn, in frivilligorganisationer och lokala stödaktörer för flyktingar, till bibliotekets lokaler. Representanter för dessa organisationer får till uppgift att vägleda de flyktingar som tar sig till biblioteket för att få information och olika slags stöd för att kunna finna sig tillrätta i det danska samhället.

Initiativet har tagits av den frivilliga organisationen Venligboerne i samarbete med biblioteket och Tårnby kommuns särskilda frivilligkoordinator.

Hösten 2015 beslutades att Biblioteket och den frivilliga danska hjälporganisation Venligboerne varje onsdag skulle skapa arrangemang för att flyktingar och danska medborgare skulle mötas.

– Det handlade då mest om att klargöra vilka praktiska behov som flyktingar hade och om vi hade medborgare som hade möjlighet att skänka, kläder, köksutrustning, cyklar, datorer, sängar, ja stort sett allt som behövs för att en vardag ska fungera rent praktiskt, förklarar Laura Michelsen.

Knutpunkt. Upplägget är begränsat till att omfatta Tårnby Kommun eftersom organisationen Venligboerne även finns representerade i andra danska kommuner och har som uppgift att arbeta och stödja flyktingarna genom lokala insatser på olika platser i Danmark.

Andra hjälporganisationer som medverkar i Tårnby är Röda Korset och Dansk Flygtningehjälpen.

Bibliotekets roll är att skapa utrymme och en ram för mötena.

– Vi blir den centrala knutpunkten i det nätverk som byggs upp för flyktingarna. Detta gör att vi genom onsdagsträffarna får kontakter med flyktingarna vilket gör det enklare för dem att vända sig till biblioteket även övriga tider i veckan, för

att få stöd och information till egenhjälp, berättar Laura Michelsen.

I vår arrangerar Tårnby Hovedbibliotek bland annat introduktionskurser i NemID.

Nem ID är en digital nyckel för att kunna använda elektroniska samhällstjänster. Kurserna vänder sig till de flyktingar som fått uppehållstillstånd i Tårnby Kommun.

– Vi erbjuder kurserna på flera språk bland annat till en grupp från Eritrea och en grupp arabisktalande. Kurserna arrangeras med olika samarbetspartners för att skapa en tydlig pedagogisk struktur, vid samtliga dessa kurser har vi en tolk närvarande.

Nya aktiviteter. Förutom de pågående arrangemangen finns en rad aktiviteter på planeringsstadiet. Ett par av dessa ska startas under våren bland annat samtalecafé, läsargrupper och initiativet «min historia» – där besökaren kan berätta om sina upplevelser från hemlandet och i samband med flykten genom Europa.

– Det kan vara ett sätt för den som plågas av hemska upplevelser att få det lättare med tunga minnen. Sorgen kan lätta, både för den som berättar och för dem som lyssnar. Sedan är det ju ofta spännande och intressanta berättelser. Det är ett sätt att medvetandegöra flyktingarnas situation för utomstående. Ofta kan den typen av aktiviteter hjälpa berättaren men även de som lyssnar. Dessa berättelser kan leda till bra diskussioner och att andra medborgare kan bilda sig en uppfattning om vad flyktingarna har varit med om och utsattas för, säger Laura Michelsen.

Utöver detta har en kulturbazaar arrangerats där flyktingar och lokalbefolkning fått möjlighet att träffa varandra.

– Personliga möten är viktiga för att skapa förståelse och skapa kontaktytor in i vårt samhälle. Biblioteken är en av samhällets viktigaste platser för kulturella aktiviteter och det känns naturligt att vi tar oss an uppdraget att introducera flyktingarna i lokalsamhällets kultur.

Språk. Laura Michelsen tror att nästa steg i bibliotekets ansträngning på att medverka till att integrera flyktingar blir en mer utvecklad språksatsning.

Perfekt. – Biblioteket är en perfekt plats för att på olika sätt hjälpa flyktingar att hitta in i det danska samhället, berättar Laura Michelsen, bibliotekarie och arrangemansansvarig inom Tårnbys kommunbibliotek. (Foto: Minna Giesel)

Samtalsgrupper är ett annat förslag för att få fart i flyktingarnas danska språkbehandling.

– Vi har tidigare haft stor succe med att låta grupper träffas och tala ett annat språk, pedagogiskt har det fungerat väldigt bra. Man samlas kring ett tema och diskuterar. Läsargrupper är ett annat initiativ för att hjälpa igång språkkunskapen, där samlas man i en mindre grupp. Deltagarna skiftas om att läsa högt och löpande diskuterar man texten, för flyktingarna är det bra sätt att både träna språk och få en inblick i dansk litteratur. Att höra och tala språket är viktigt för att underlätta inläringen, berättar Laura Michelsen.

– Det gäller att lansera aktiviteter i den takt vi klarar av, det är viktigt att bibehålla kvalitet i allt vi gör för flyktingarna.

Skapa engagemang. Ett stort bekymmer för Tårnby Bibliotek och andra danska bibliotek i ansträngningen att hjälpa flyktingar är bristerna på tolkar.

– Det är ett jätteproblem just nu, vi får försöka teckenspråk, bilder med mera. Ibland lyckas vi hitta någon av flyktingarna som kan fungera som begränsad tolk.

Bibliotekets arbete med att målinriktat hjälpa flyktingar startade i september 2015.

Flyktinggrupper från Syrien och Eritrea är de vanligast förekommande i Tårnby.

Någon större marknadsföring har ännu inte behövts.

– Vi använder sociala media och de kanaler som kommunen erbjuder. Än så länge har det räckt för att nå ut till flyktingarna. Men när vi ökar insatserna kommer vi också att försöka uppmärksamma dem ännu bättre.

Vad är viktigast för att lyckas med en sådan här satsning inom en redan ansträngd verksamhetsram för biblioteket?

– Finansieringen sker inom befintlig budgetram. Det tar resurser från personalen inte minst när det gäller att hjälpa till administrativt, fylla i blanketter, hjälpa flyktingarna att söka jobb med mera. Därför är det viktigt att det bland personalen och bland samarbetspartners finns ett starkt engagemang och en fokusering på att driva projekten, avslutar Laura Michelsen. ■

Etterlyst: Institusjonell ledelse

AV PROFESSOR RAGNAR AUDUNSON
HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS, AVD. ABI

I mitt boområde i Gamlebyen i Oslo har et søskenpar fra Eritrea bygd opp en møteplass som etter hvert er blitt viktig i lokalmiljøet. Klosterenga kafe heter stedet. I tillegg til å servere godt drikke og enkel mat, legger vertskapet fram dagens aviser. I vinduskarmene står det bøker som gjestene inviteres til å lese og ta med seg. Ulike typer arrangement og events finner sted regelmessig, for eksempel tette og intime konserter i de små lokalene. Quiz er det en gang i uka og jeg har også sett at de har annonsert strikkedkvelder. Mange av aktivitetene kunne sikkert ha funnet sted på en annen viktig møteplass i den samme bydelen – Gamle Oslo filial av Deichmanske bibliotek.

Kunne Klosterenga kafe ha lagt bibliotek til i navnet sitt? Svaret på det er nei. Det tror jeg de aller fleste vil være enige i. Men da blir neste spørsmål: Hvorfor ikke? Hva er den prinsipielle forskjellen på bibliotekfilialen som møteplass og Klosterenga kafe som møteplass som gjør at vi tilordner dem til ulike klasser? Altså: Hva er et folkebibliotek? Det er en viktig diskusjon. Når vi skal utforme bibliotekets særskilte rolle som møteplass må vi ta utgangspunkt i det som er unikt for biblioteket og som andre potensielle møteplasser ikke kan fylle.

Vinteren og våren 2016 var dette gjenstand for debatt i mediene, særlig i forbindelse med debatten om Deichmans nye hovedbibliotek. Hvilke tjenester skal et bibliotek tilby og hva skal være bøkernes rolle? Deichmanske biblioteks nylig avgåtte sjef Kristin Danielsen skrev i Klassekampen i mars at bibliotek ikke først og fremst dreier seg om bøker. Det følger av kategorinavnet folkebibliotek. Det er folk, brukerne, det dreier seg om – ikke bøkene. Det er naturligvis lett å raljere over et slikt standpunkt. Folkeskole har etter dette ikke først og fremst noe med skole og utdanning å gjøre, folkekir-

ke handler ikke om religion og kirke og Kristelig Folkeparti har verken noe med kristendom eller med partipolitikk. Danielsens utsagn ble imøtegått av Ørjan Persen, bibliotekar ved Bergen offentlige bibliotek, som pekte på at folkebibliotek er den norske oversettelsen av begrepet public libraries – altså bibliotek for allmenheten eller offentligheten, slik det også reflekteres i navnet på det bibliotek han selv er ansatt ved: Bergen offentlige bibliotek. Andre ga uttrykk for at biblioteket risikerer å bli for likt kulturhuset, museet eller kafeen. Altså at det som er unikt for folkebibliotek blir borte.

Danielsens utsagn er beslektet med en tendens i tiden til å vektlegge det minst signifikante. Når ukjente møtes i selskapslivet, er det vanlig at de presenterer seg for hverandre ved fornavn. Men for meg er det en mer signifikant del av min identitet at jeg heter Audunson enn at jeg heter Ragnar. Og ønsker jeg å avlegge et besøk til redaktøren av dette bladet, vil jeg føle meg tryggere på at jeg ringer på riktig dør dersom det står Letnes på ringeklokka og ikke bare Odd. Slik er det faktisk en fare for at å legge hovedvekten på forstavelsen «folke» i for eksempel folkebibliotek og folkekirke kan bidra til å tømme institusjonene for innhold. En kirke som etter hvert blir en forvalter av seremonier knyttet til feiring av dåp, konfirmasjon, ekteskap og begravelse kan stå i fare for å forvitne som institusjon. Jeg er ikke religiøs og meldte meg ut av statskirka som 15-åring, og er lykkelig over at kirkas og religionens makt er kraftig redusert siden min barndom og ungdom. Men jeg kan på mange vis også skjønne bekymringen blant aktivt religiøse over at kirka avinstitusjonaliseres som religiøs institusjon.

Samtidig er det åpenbart at det skjer grunnleggende endringer i teknologi og samfunn som påvirker folks mediebruk,

lesemønstre, måter å søke etter informasjon på, betingelsene for offentlighet, behov for og bruk av møteplasser mv. Det må folkebibliotekene ta inn over seg i sine arbeidsmåter og tjenesteutvikling. Slik sett er vekten på folk – dem vi skal utvikle et tilbud for som Kristin Danielsen målbar – viktig og nødvendig. Men her kommer skillet mellom det en av det 20. århundres største organisasjonssosio- loger Philip A. Selznick gjorde mellom organisasjon og institusjon og hans understrekning av behovet for institusjonell ledelse inn. Slik jeg oppfatter det, vektla Kristin Danielsen behovet for endring og tjenesteutvikling for å nå ut til folk og skape resultater i form av bruk og publikumsutvikling, mens Ørjan Persen i sitt innlegg vektla de institusjonelle verdiene og institusjonell ledelse.

Hva er forskjellen mellom organisasjon og institusjon og hva er institusjonell ledelse? En organisasjon defineres gjerne som et sosialt system som er bevisst konstruert for å løse bestemte problem – organisasjonen er et instrument. Dersom instrumentet ikke lenger er hensiktsmessig, skifter vi det ut. Folkebibliotek har for eksempel gjerne vært organisert i en vokse- navdeling og en barneavdeling. Men som min gamle mentor Istvan Papp engang sa: Barnebibliotekarens oppgave er ikke å bestyre en barneavdeling, men å gi barna det best mulige tilbudet med utgangspunkt i totaliteten av bibliotekets samlinger.

Med det som utgangspunkt er det ikke sikkert den tradisjonelle organiseringen er hensiktsmessig. Da bytter vi den ut. En slik omorganisering påvirker ikke nødvendigvis biblioteket som institusjon. Institusjon i motsetning til organisasjon er noe som nettopp ikke er utbyttbart. Selznick definerer institusjonalisering som det å fylle en virksomhet med verdi utover de tekniske

kravene som den umiddelbare oppgaveløsningen krever. Det er disse verdiene som konstituerer institusjonen, og endringer som kolliderer med dem kan lede til at institusjonen forvitrer. Dersom Lillevik bibliotek finner ut at barn og unge ikke er interessert i litteraturen de formidler, konkluderer med at et fokusskifte er nødvendig og går over til å låne ut rullebrett og arrangere sminkekurs for å holde på ungdommen, kan det argumenteres for at det er en endring som bidrar til at Lillevik folkebibliotek krakelerer som bibliotek. Verdigrunnlaget som konstituerer en virksomhet som institusjon, ikke bare organisasjon, bidrar til legitimitet og det er dette verdigrunnlaget som gjør at ansatte opplever mening og er villige til å stå på og ta noen ekstra krafttak når det trengs.

Institusjonell ledelse kaller Selznick for ledelsens statsmannsdimensjon. Institusjonell ledelse er ikke først og fremst knyttet til beslutninger og resultater, men til å bidra til at det verdigrunnlaget som konstituerer institusjonen overlever gjennom en endringsprosess. Eller som han formulerer det i den norske utgaven av klassikeren *Leadership in Administration*: «Et universitet som ledes av administratorer uten en klar oppfatning av hvilke verdier som skal virkeliggjøres, kan mislykkes fullstendig, samtidig som universitetet stadig blir større og fastere forankret».

Institusjonell ledelse betyr dermed at ledelsen når man skal utvikle biblioteket i forhold til nye krav, for eksempel kravet om å være en møteplass, må reflektere over hva et folkebibliotek i utgangspunktet er og hvilke konsekvenser det får for bibliotekets særskilte rolle som møteplass. Nå er nok biblioteket mindre institusjonalisert enn mange andre virksomheter – for eksempel skolen eller fengselsvesenet –

og det gir et større frihetsrom for hva man kan gjøre. Det gir muligheter og det leder til variasjon. Men samtidig; nettopp dette store frihetsrommet gjør det ekstra nødvendig med refleksjon forankret i institusjonell bevissthet.

Og da er vi tilbake der vi startet. Forskjellen mellom Klosterenga kafe og bibliotekfilialen som møteplasser i bydel Gamle Oslo. Den forskjellen er knyttet til at navet virksomheten i et bibliotek dreier rundt, også biblioteket som møteplass, er samlingene av litteratur og kunnskap. Det må være utgangspunktet for utformingen av opplevelsesbiblioteket såvel som møteplassbiblioteket. Løsrives virksomheten fra dette navet, kan man sikkert oppnå resultater, men biblioteket som institusjon kan forvitte.

Et annet vesenstrekk ved folkebiblioteket som institusjon er knyttet til den allmenne tilgangen: Offentlige bibliotek – public libraries. Da folkebibliotekene vokste fram, representerte de en utvikling vekk fra bibliotek som rettet seg inn mot bestemte grupper, for eksempel almuebibliotek for arbeiderklassen. Det kan være nødvendig å utvikle bibliotek som retter seg inn mot bestemte grupper, som for eksempel Biblo på Tøyen, der de som ikke faller inn under den aktuelle alderskategorien til og med er nektet adgang. Men med utgangspunkt i ideen om det allmenne biblioteket som et vesenskjenntegn ved folkebiblioteket som institusjon, et kjennetegn som gir biblioteket en særskilt rolle som møteplass, må vi samtidig reflektere over det problematiske ved en slik strategi.

Institusjonell ledelse betyr å vite hvem man er. Det betyr at man kan presentere seg ved etternavn – ikke bare ved fornavn.

Altså etterlysing: Den institusjonelle leder. ■

vi bibliotek

Brukerne av Mikromarc bygger sin egen hverdag!

 mikromarc

Selvbetjent utlån

Inn

Fjernlån

Skranke

Utlånsbetingelser

Reservering

Sentraldrift

Bibliotekenes IT-senter
 22 08 34 00 - www.bibits.no

Alma kan endre fagbibliotekenes organisering

AV LARS EGELAND
DIREKTØR FOR LÆRINGSSENTERET
VED HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Det nærmer seg nå et år siden det største paradigmeskiftet i norske fag- og forskningsbibliotek: Bibsys «blåskjerm» ble erstattet av biblioteksystemet Alma. Gjennom flere ti-år hadde bruken av blåskjermen skapt arbeidsflyt og arbeidsrutiner i norske bibliotek. Vil Alma endre måten vi jobber på og hvordan vi organiserer bibliotekene våre?

Bibsys startet i 1972. Det var Det kongelige Videnskabs Selskap og NTH som startet med en PC som en gang i uka ble flyttet mellom de to bibliotekene. Siden den gang ble systemet bygd ut til et system som omfattet de aller fleste fag- og forskningsbibliotek i Norge. Ved innføringen av høyskole-reformen i 1994 reiste undervisningsminister Gudmund Hernes rundt til høyskolene og nærmest påla dem å bli med i Bibsys.

Andre land har misunt Norge at vi hadde et felles system for fag- og forskningsbibliotekene. Samtidig ble det tydeligere og tydeligere at Bibsys var teknologisk akterutseilt. Sjølv var jeg med i en gruppe nedsatt av Bibsys i 2007, som konkluderte med at man skulle gå ut med et internasjonalt anbud framfor å flikke på det gamle Bibsys-systemet.

Vår konklusjon var revolusjonerende: Det lar seg ikke gjøre å bytte ut en elefant bit for bit! Gruppa anbefalte at «BIBSYS' styre må fatte vedtak om opprettelse av prosjekt for anskaffelse av nytt system. Utsiftingen bør skje så raskt som mulig senest innen medio 2011.» Så raskt skulle det altså ikke gå.

Men når man endte opp med Ex Libris sitt system Alma har man valgt det systemet som nå ser ut til å bli verdensledende som et integrert biblioteksystem. Blant de 252 akademiske bibliotekene i USA som kjøpte nytt biblioteksystem i fjor, valgte 177 Alma, ifølge tidsskriftet *American Libraries* (1. mai 2016) Bare 11 valgte KOHA som

Deichmann implementerer i disse dager. Selskapet Ex Libris har sin bakgrunn i det hebraiske universitetet i Jerusalem. På 80-tallet trengte de et biblioteksystem som kunne handtere både det latinske og hebraiske alfabet. Resultatet ble kjent som Aleph – de fem første bokstavene i det hebraiske alfabetet. Siden har Ex Libris gått gjennom fusjoner og oppkjøp, inntil de i 2015 ble kjøpt opp av bibliotekgiganten Proquest.

Alma ble utviklet i begynnelsen av dette ti-året. Bakgrunnen var at stadig større andel av bibliotekenes mediesamling var digital. Brukerne hadde behov for å finne all informasjon innen et grensesnitt. Bibliotekene hadde behov for et verktøy som kunne brukes til å anskaffe både elektroniske og papir-baserte medier, til å arbeide med metadata, styre lån og tilganger uavhengig av format eller sted. Systemet brukes altså til bestilling, registrering og innkjøp, budsjettkontroll og administrering av e-ressurser.

En vesensforskjell mellom Bibsys og Alma, er at Bibsys var totalt sentralstyrt. Brukerbibliotekene kunne foreslå endringer, men om de ble gjennomført så gjaldt de for alle bibliotek. Alma gir en helt annen fleksibilitet for det enkelte bibliotek. Det er det både fordeler og ulemper ved.

Ved forberedelsen til Alma mente Bibsys at man måtte regne med at ca 20% av et bibliotekarårsverk ville gå med til å lære seg det nye systemet. En del mindre bibliotek fikk ansatt ekstra personale for å få til overgangen. Det er stillinger som nå blir borte fordi Alma er innført. Stort sett rapporterer bibliotekene om at innføringen foreløpig har medført et produktivitetstap. Det vil si at operasjoner som gikk greit i Bibsys, nå går langsommere. Det skyldes selvfølgelig at bibliotekene som hadde lært seg Bibsys og jobbet med systemet gjennom mange

år nå må lære seg et nytt system. I Alma er mange av operasjonene mer komplekse og det opereres med helt andre fagtermer, alt er på engelsk.

Dette produktivitetstapet vil være midlertidig, inntil personalet har lært seg Alma like godt som Bibsys. Men det handler ikke bare om å kunne systemet. Bibsys hadde strukturert arbeidsflyt og arbeidsmåter i bibliotekene. Alma utfordrer disse arbeidsmåtene. Dette ble problematisert på Bibsys sin konferanse om Alma på UiO i juni 2015. Ex Libris sin klare anbefaling var å først ta systemet i bruk, og deretter vurdere bibliotekets organisering og tilpasning til nye måter å jobbe på. Dette er et arbeid som vi har startet på HIOA.

Bakgrunnen er mer enn Alma: Vi skal bli universitetsbibliotek. Det betyr at vi må utvikle bedre tjenester overfor forskerne, uten at bachelor-studentene skal lide. Siden fusjonen mellom HIO og HIAK har høyskolen fått flere studenter. Antallet faglige ansatte har vokst mer enn veksten i studenter, fordi det er flere ansatte med førstekompetanse med lavere undervisningsplikt. Administrasjonen har vokst enda mer enn antall faglige ansatte. Det gjelder ikke antallet bibliotekansatte. Men vi regnes som administrasjon, og er satt under lupen sammen med resten av administrasjonen. Vi håper å ikke rammes av nedskjæringer, men må regne med at vi ikke bare kan få nye stillinger til nye oppgaver. Vi må også ta ut en effektiviseringsgevinst av nye digitale systemer.

Da vi skulle arrangere kurs i Alma-katalogisering, meldte det seg 19 ansatte. Det var ansatte som hadde katalogisert i Bibsys, selv om de fleste bare hadde gjort det sporadisk. HIOA hadde i 2015 en tilvekst på litt i overkant av 5000 fysiske enheter. I tillegg hadde vi en tilvekst på litt over 8.000 digitale enheter (e-bøker).

For de digitale enhetene kjøper vi i stor grad metadata. For de fysiske enhetene vil metadata også stort sett være tilgjengelig slik at det ikke egentlig er behov for å katalogisere, men mer for å kvalitetssikre katalogpostene. Når jeg har innhentet sammenlignbare data fra andre institusjoner, skulle det være tilstrekkelig med under 2 årsverk til katalogarbeid i HIOA. Men det er mye som taler for at de to årsverkene skal fordeles på mer enn to personer. Men 19 er litt mange. Hvor mange det skal være, skal vi nå diskutere.

Utgangspunktet er at vi trenger å spesialisere oss mer. Å ha mange personer som jobber med mange ulike deler av Alma, kan gi et stort transaksjonstap. Det betyr at vi står i fare for å tape både effektivitet og kvalitet ved å skifte for ofte fra en arbeidsoppgave til en annen: Litt innlån, litt katalogisering, litt utlånsvakt etc. Samtidig skal man passe seg for å ende opp i taylorske tidsstudier. Når vi intervjuer bibliotekarer som søker jobb her, spør vi ofte hva slags bibliotekararbeid de liker best. Svaret er oftest at de liker variasjonen av arbeidsoppgaver.

Målet er selvfølgelig at brukerne skal oppleve biblioteket som relevant. Brukerne ser ikke hva som skjer av systemarbeid på kontorene. De vil selvsagt reagere om de får dårligere digitale tjenester, søkesystem med mange feil osv. Det betyr at de interne rutineene – «det indre arbeidet» – må fungere. Men brukerne vil først og fremst legge vekt på møtet med biblioteket. Hvilke tjenester de får fra bibliotekaren – i veiledning, i undervisning, i deltakelse fra forskningsbibliotekarer i forskningsgrupper sammen med faglige ansatte, med digitalisering av pensum, kvalitetssikring av pensumlister etc.

Vi har – i likhet med mange andre bibliotek – insistert på at alle bibliotekarer skal ha utlånsvakter. Det skal sikre at alle møter brukerne og dermed gi oss innsikt i brukernes behov. Dette er også et postulat som vi nå stiller spørsmål ved: For det første møter vi jo brukere i andre sammenhenger enn i en skranke eller ved et veiledningsbord. For det andre: Vil en ansatt som sjelden har utlånsvakt, gi brukerne den beste tjenesten? Er det ikke helt motsatt: At vi bør stille som betingelse at de som er vårt ansikt overfor brukerne, skal være våre aller beste? At de skal ha skrankevakt så ofte at de kan alle rutiner, at de kjenner den fysiske samlingen, at de vet hva brukerne ofte spør om. At de til og med kjenner brukerne?

ALMA FOR EVERY LIBRARIAN

How will a single, unified system improve YOUR daily routine?

Hvis vi samler funksjoner som innlån, innkjøp, katalogisering kan vi da oppnå bedre kvalitet og mer effektivitet? Å samle innlån kan bety at vi kan sikre oss at ingen innlånsbestillinger blir liggende ubetjent over natta. Å samle registrering av tidsskrifter kan bety at vi kan sikre at ingen tidsskrifter blir liggende uregistrert i mange dager før de kommer ut på hylla. Å samle katalogisering kan bety økt kvalitet ved at ingen sitter aleine og katalogiserer. Et fokus på katalogisering kan bety at vi kan få økt fokus på gjennomstrømming av bøker, dvs at bøker ikke blir stående ukatalogisert fordi ingen velger å katalogisere akkurat den boka.

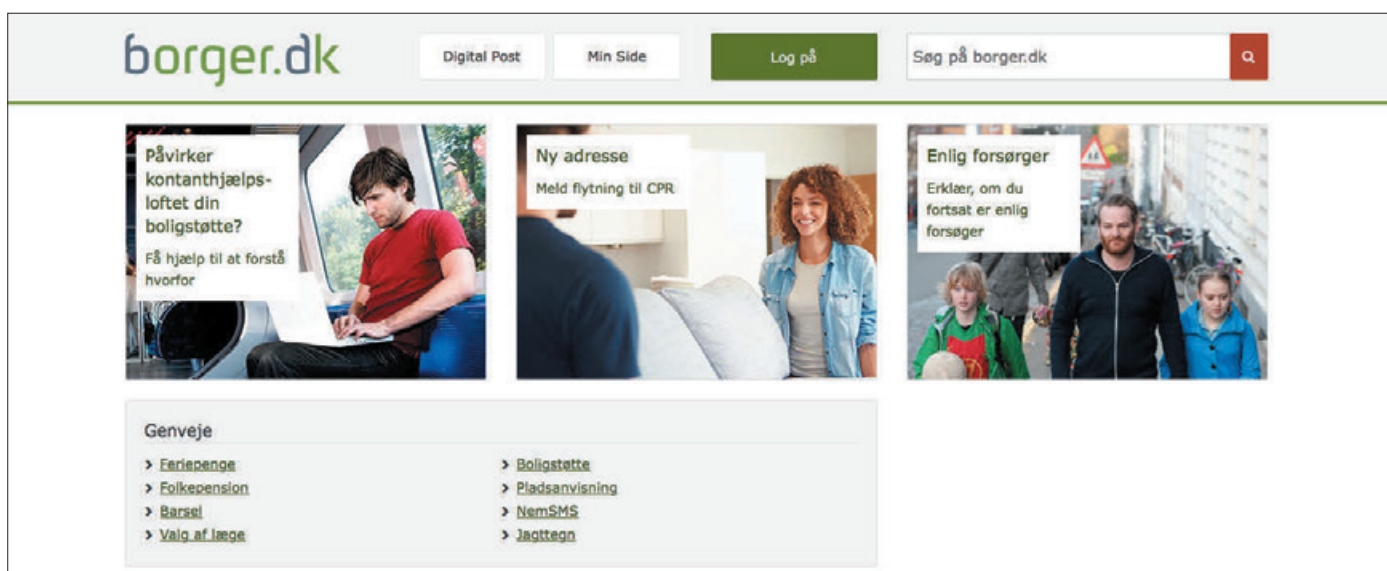
Slike organisasjonsendringer som vi nå vurderer på HIOA, har allerede blitt foretatt på andre institusjoner. Universitetet i Tromsø har organisert all brukerservice i en enhet som strekker seg fra Alta via Hammerfest, til Tromsø og sør til Narvik. Universitetsdirektøren sier at gevinsten er at det er blitt økt fokus på brukertjenestene, når de ansatte kan fokusere på nettopp brukertjenester fordi de «indre tjenestene» blir foretatt av andre. Fusjonene i Nord Universitet og NTNU tvinger fram den samme diskusjonen om organisering. Sann sett er HIOA heldig som snakker om oppgavefordeling mellom fire bibliotek på Campus Pilestredet der det er toppen tre hundre meter mellom bibliotekene.

De som kan se ut til å bli de store taperne på Alma, er de små bibliotekene. Bibliotekene med en eller to ansatte går vanskelige tider i møte. Det er krevende for et lite personale å kunne håndtere alle moduler i Alma, desto mer krevende å tilpasse Alma til sitt bruk. Disse bibliotekene blir allerede sterkt utfordret av den

økte digitaliseringa som gjør det økonomisk krevende å kjøpe tilgang til tilstrekkelig digitale ressurser – det burde være viktig fordi de små bibliotekene ofte tilhører mindre forskningsmiljøer. Gjennom fusjon med forskningsstiftelsene AFI, NOVA, NIBR og SIFO har vi opplevd at forskerne har fått en tilgang til forskningskilder som de tidligere bare kunne drømme om. Alma og digitaliseringa er sterke argumenter mot små fagbibliotek. Det var nok en undervurdert konsekvens av at Bibsys ble vraket.

Kjøpet av Alma biblioteksystem endrer oppgaven til Bibsys. De administrerer nå et bibliotekkonsortium der vi kjøper enn programvare, og der egenutvikling av tjenester har mindre fokus. Bibsys har kompensert ved å se på nye oppgaver. I disse dager jobber de med et anbud på et nytt pensumlisteresystem. De engasjerer seg også i drift av programvare for MOOCs. Men med et system som gir den enkelte institusjon egne muligheter til å utvikle og endre, reiser det seg spørsmål om hvor mye de skal betale i Bibsys-avgift. Det samme gjelder for øvrig CRISTIN sine databaser og tidsskrifter der det er behov for en ny finansieringsmodell etter alle fusjonene. Når Høgskolen i Ålesund og i Gjøvik er en del av NTNU, hva skal da NTNU betale for tilgang til databasene?

Vi står framfor store debatter om organisering av tjenestene i det enkelte bibliotek som følge av fusjoner og ny arbeidsflyt med Alma. I tillegg er det behov for å se på finansieringsmodellen for både Bibsys og Cristin sine konsortier. Altså: Spennende diskusjoner i fagbibliotekene i tida som kommer. ■

Tænk hvis bibliotekerne havde taget borger.dk til sig i sin tid. Man ville for alvor kunne spille en rolle i folks hverdagsliv ved at vise vej i sagprosaen.

Bibliotekerne, skriftkulturen og lidt om sagprosa

AV JACK ANDERSEN
LEKTOR, PHD, IVA, KØBENHAVNS UNIVERSITET.

I sin bog *The Rise of Writing* argumenterer skriveforskeren Deborah Brandt for, at vi med informationssamfundet er vidne til en revolution indenfor skriftkulturen og det hun kalder for 'mass literacy', fordi informationssamfundets grundlæggende vare er information og viden og disse er først håndgribelige som vare, når de manifesterer sig i en eller anden form for tekst eller bliver resultatet af tekstproduktion. Skrivning og tekstproduktion er blevet en dominerende form for arbejde og det lægger pres på menneskers skrivekompetencer, fordi '...writing literacy is pulled deeply into manufacturing, processing, mining, and distributing information and knowledge' (Brandt, 2013, pp. 16-16). Skrivning og tekstproduktion er derfor vor tids nye form for mass literacy fremfor læsning, fordi skrivning er '...a mass daily experience' (Brandt, 2013, p. 3). Et hurtigt kig ud i det digitale landskab bekræfter dette: tagging, blogging, tweeting eller søgning.

Læsning er ydermere, ifølge Brandt, typisk forbundet med afslapning, kreati-

vitet og social anerkendelse, mens tekstproduktion typisk forbindes med arbejde (Brandt, 2013, p. 6).

Bibliotekerne vil gerne være noget i menneskers liv og hverdag. Spørgsmålet er, hvor meget understøtter bibliotekerne skriftkulturen, hvis tekstproduktion er gået hen og blevet 'a new mass literacy'? Er det ikke sådan, at bibliotekerne historisk og nutidigt ser sig selv som en del af en læsekultur og som institutioner, der skal fremme og understøtte læsning og dannelse gennem læsning? Men hvad med det at fremme og understøtte det at skrive, hvordan forstår bibliotekerne sig i forhold til det? Kort sagt, hvordan understøtter bibliotekerne nutidens behov for sagprosakompetencer?

Den norske sagprosaforsker Johan Tønnesson deler sagprosaen op i to hovedkategorier: den funktionelle og den litterære sagprosa (Tønnesson, 2013, p. 30), hvor førstnævnte dækker over den sagprosa, der bliver produceret af

institutioner og virksomheder, dækker sidstnævnte over forlagsudgivet sagprosa med navngivne forfattere. Eksempler på funktionel sagprosa er offentlige budgetter, reklamer, brugsanvisninger, produktinformation, referater, dagsordner, mødeindkaldelser, busplaner, love, bekendtgørelser, forsikringer, lønsedler, skatteopgørelser, recepter og andre former for tekster i organisations- og arbejdslivet. Eksempler på litterær sagprosa er fagbøger, lærebøger, reportagen, selvhjælpslitteratur, biografier, videnskabelige afhandlinger, essays m.m.

Bibliotekerne er naturligvis hovedsagelig orienteret imod den litterære sagprosa, men har også forpligtelser overfor visse former for funktionel sagprosa (fx offentlig information). Man kan lave et yderligere groft snit ind over disse to former for sagprosa og sige, at som borger og lønmodtager er man hovedsagelig beskæftiget med funktionel sagprosa, mens man som privatmenneske hovedsagelig er orienteret imod den litterære sagprosa. Herfra kan vi kan lede, at bibliotekerne

Borgerservice. Det nye biblioteket i Rentemestervej i København, hvor de tilbyr blant annet Borgerservice. (Foto: Københavns biblioteker)

hovedsagelig understøtter privatmennesket og dets stræben efter underholdning, oplevelse eller oplysning. Når det kommer til den funktionelle sagprosa kan vi fra eksemplerne se, at den kan være svær at få øje på i dagligdagen, fordi den er indlejret i vores samfunds sociale og kommunikative strukturer og som sådan er med til at strukturere vores mangeartede former for social handling og interaktion. Den funktionelle sagprosa er på en og samme tid en demokratisk og bureaukratisk aktør i vores samfund. Hvordan håndterer bibliotekerne denne sagprosa-form?

For små 10 år siden lancerede man i Danmark 'Borgerservice' som en del af folkebiblioteksvirksomheden i nogle biblioteker. Dette skabte noget debat: sammenblanding af stat og kommune; bibliotekerne skulle da ikke hjælpe borgerne

med at søge om pas, folkepension, boligstøtte osv. Desuden, blev det også fremført, var bibliotekarerne jo ikke uddannet til at tage sig af dette. Man sagde hermed, at bibliotekarerne dybest set ikke anede en dyt om den funktionelle sagprosa. Mit gæt er, at det skyldes at bibliotekarerne er så forhippede på at se sig selv som kultur- og litteraturformidlere, men med fokus på en noget ensidig forståelse af dette: den litterære sagprosa og ikke mindst skønlitteraturen.

I dag har vi i Danmark en portal 'Borger.dk – din indgang til det offentlige' (www.borger.dk), hvor enhver dansk statsborger har sin personlige side og modtager sin digitale post fra det offentlige og fra fx forsikringsselskaber, arbejdsgiver, pension osv. Helt basalt er borger.dk et sted, hvor den funktionelle sagprosa

spiller en stor rolle, hvis ikke ligefrem en definerende rolle. Tænk hvis bibliotekerne havde taget det til sig i sin tid. Man ville for alvor kunne spille en rolle i folks hverdagsliv ved at vise vej i sagprosaen.

Kunne det tænkes, at det som nogle gange bliver udlagt som ikke-brugeren lige præcis er den bruger, der ikke læser litterær sagprosa og skønlitteratur, men som har brug for hjælp til at udfylde diverse formularer m.m., dvs ikke-brugeren måske er den, der har behov for hjælp til at navigere i den funktionelle sagprosa? Tænk hvis bibliotekerne tog den funktionelle sagprosa alvorligt. Tænk hvis bibliotekerne tog befolkningens tekstkulturer (jf Berge, 2001) alvorligt. Tænk hvis bibliotekerne kunne være noget for både privatmennesket, lønmodtageren og borgeren – det hele menneske. Tænk hvis bibliotekerne blev et folkebibliotek! ■

Fagforbundet for deg som jobber i bibliotek

Fagforbundet kjemper for lønna di og for å forbedre og forsvare medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. Skal vi få gjennomslag, er det viktig at vi er mange.

Vi forsvarer rettighetene dine. Med rundt 17 000 godt skolerte og dyktige tillitsvalgte kan du få hjelp når du trenger det.

Norges beste innboforsikring. Når du melder deg inn i Fagforbundet får du Kollektiv hjem som er landets beste innboforsikring.

Stipend til videreutdanning. Fagforbundet har gode stipendordninger for medlemmene. Som medlem kan du få stipend til grunn-, etter- og videreutdanning og kortere yrkesfaglige kurs.

Juridisk bistand. Som medlem i Fagforbundet får du juridisk hjelp til saker knyttet til arbeidsforholdet ditt.

FAGFORBUNDET

fagforbundet.no

Velkommen som medlem! Send SMS Fagforbundet medlem til 1980.

Hva jeg snakker om når jeg snakker om bibliotek

AV THOMAS BREVIK
BIBLIOTEK- OG TEKNOLOGINERD SIDEN 1985

Da jeg tok bibliotekutdanninga på midten av åttitallet var det en ting som frustrerte meg mer enn noe annet. Fagene vi hadde bar alle preg av å være håndverksfag. Bibliotekfaget var et spørsmål om hvordan. Hvordan klassifisere, hvordan katalogisere, hvordan besvare referansespørsmål og ikke minst hvordan administrere. Det spørsmålet vi aldri diskuterte i timene, aldri fikk noe godt grep på, var det enkle spørsmålet, hvorfor? Biblioteket var svaret, ingen så ut til å bry seg om spørsmålet: Hvorfor bibliotek?

Den gangen trodde jeg at alle andre allerede hadde svaret og at det bare var jeg selv som var for tett i skallen til å forstå. Med denne mørke hemmeligheten ble jeg uteksaminert i 1988 og kunne kalle meg bibliotekar. Det gikk mange år før frykten for å bli avslørt gradvis forsvant. I årene som fulgte har jeg lett og spurt, diskutert og tenkt, uten å helt klare å sette fingeren på et svar på hvorfor bibliotek. Helt til en ny stemme kom på banen.

Professor R. David Lankes stiller dette fundamentale spørsmålet: Skal vi slutte å snakke om bibliotek, og begynne å snakke om bibliotekarer? Han har skrevet tre bøker om det han kaller det nye bibliotekfaget. *Atlas of New Librarianship*, *Expect More*, og nå til slutt *The New Librarianship Field Guide*. Hver bok har er rettet mot litt forskjellige grupper av lesere. Atlaset er en grundig, faglig og til dels filosofisk analyse av bibliotek og bibliotekarer og er grunnmuren for Lankes videre skriving. *Expect more* er en enkel og lett tilgjengelig bok rettet mot ikke-bibliotekarer, politikere, bibliotekbrukere og andre interesserte. Felthåndboken er midt mellom de to første, en faglig innfallsvinkel, men lett tilgjengelig for de fleste bi-

bliotekfolk med eller uten utdanning. Det er denne jeg nå har lest og latt meg begeistre av.

Lankes starter med å se på den fundamentale oppgaven bibliotekarer har.

«The mission of librarians is to improve society through facilitating knowledge creation in their communities»

Bibliotekarens formål/oppgave er å forbedre samfunnet gjennom å legge til rette for kunnskapsutvikling/skape kunnskap i lokalsamfunn/organisasjoner» (min oversettelse)

Lankes ser altså på bibliotekarens oppgave, ikke bibliotekets. Det ligger en personlig ansvarspåleggelse i denne preseringen. Vi bibliotekarer har et samfunnsoppdrag. Dette gjelder ikke bare folkebibliotek, både skole- og fagbibliotek tjener små eller store organisasjoner eller institusjoner og prinsippene er like gyldige for bibliotekarer i disse som i kommuner eller fylker.

Bibliotekarer foretrekker å diskutere bibliotekets samfunnsoppdrag framfor bibliotekarens. Vi distanserer oss ved å legge bygninger, systemer og samlinger mellom oss selv og oppdraget.

Det er både overveldende og skremmende å få et så stort og tydelig samfunnsoppdrag plassert direkte på våre skuldre. Samtidig så ser Lankes på hva bibliotek gjør i dag, de ekstreme eksemplene som Biblioteket i Alexandria under opprøret i Egypt, Biblioteket i Ferguson i USA under de store opptøyene der, og de hverdagslige eksemplene fra folke-, skole- og fagbibliotek. Lankes sier; vi gjør allerede dette! Vi er allerede supre til å formidle, bidra til lokalsamfunn og organisasjoner, men vi kan bli mye bedre om vi flytter fokuset bort fra samlinger,

systemer og kontroll, til formidling, aktiviteter, samtaler og involvering. De to første begrepene jobber vi aktivt med allerede i dag, vi er faktisk gode på formidling. De beste om vi ser på volum og hvor mange vi når. I Norge blir vi daglig bedre på aktiviteter i bibliotekene. Ulempen er at det fortsatt er bibliotekarene som i stor grad styrer disse aktivitetene. Vi tar ansvar, og så gjør vi stort sett jobben selv. Lankes påpeker at om aktivitetene virkelig skal få gjennomslag og bidra til å skape kunnskap i lokalsamfunnet, så må også andre være involvert. Vi må åpne bibliotekene for at andre skal bidra med det de kan og vil. Bibliotekarene må gå ut i lokalsamfunnet, bidra der det passer og er behov, og skape en gjensidig involvering. For om kunnskap skal skapes, må det skje der hvor bibliotekets medlemmer er aktive og hvor bibliotekarene kan bidra med sin kompetanse og legge til rette for det.

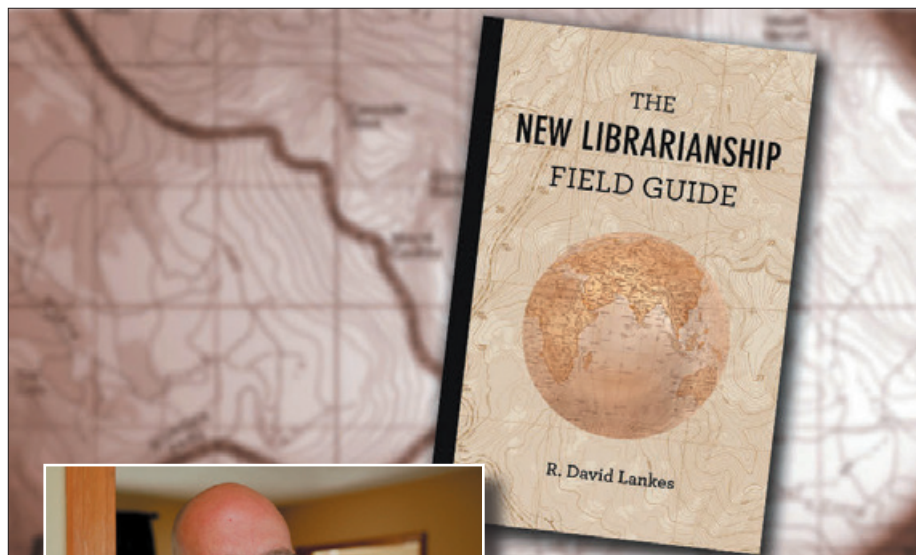
Lankes legger vekt på samtaler som det viktigste verktøyet for bibliotekarer som ønsker å legge til rette for å skape kunnskap. Han setter fokus på språket vi bruker når vi snakker om de som bruker bibliotekene, og han foretrekker ordet medlemmer framfor lånere, brukere eller kunder. Rett og slett på grunn av det impliserte forholdet mellom medlem og bibliotekar. Et medlem har et medlemskort, ikke et lånekort, dette skaper et gjensidig ansvarforhold og gir eierskap til bibliotekets tjenester. Et medlemskap påvirker også hvordan bibliotekarer må forholde seg til medlemmene. Et annet ord Lankes er skeptisk til å bruke for å beskrive bibliotekarers ansvar og arbeidsfokus, *informasjon*, vil han erstatte med *kunnskap*. Bibliotekarer jobber med å aktivt formidle og bidra til å skape kunnskap.

Kunnskap er et langt mer krevende og engasjerende begrep som vil påvirke hvordan vi må forholde oss til vår egen arbeidshverdag og innholdet i den. Hvor aktive vi skal være kan eksemplifiseres i hvordan Lankes vil at vi skal henvende oss til bibliotekets medlemmer. Vi skal ikke spørre «hva kan jeg hjelpe deg med?» I stedet skal vi spørre: «Hva brenner du for?» Denne aktiviseringen, for ikke å si intensivering, av hvordan vi snakker og forholder oss til vår egen rolle og omgivelsene, er typisk for hvordan Lankes mener vi skal videreutvikle bibliotekene.

Gode bibliotekarere er ikke nøytrale, de er prinsipielle. Et standpunkt som kanskje kunne sies å være ekstremt aktuelt i våre dager med diskusjoner rundt biblioteksjefenes rolle som uavhengige redaktører og kontroverser i bibliotekene i Kristiansand og Oslo. Likevel er det en nyttig presisjon. Lankes påpeker at nøytraliteten alltid var en umulig ting å oppnå. Vi er mennesker, og dermed ikke nøytrale, uansett hvor mye vi etterstreber det. Om vi ser på rekrutteringen av bibliotekarere, reflekterer den ikke befolkningen generelt, og har ikke det innslag av f.eks. folk fra andre kulturer som nå lever i landet vårt, som vi kunne ønske. Men vi må anerkjenne nettopp dette og heller sette fokus på ytringsfrihet og menneskerettigheter som underliggende prinsipper for bibliotekarens faglige vurderinger. I en verden der det blir stadig større press på individuelle rettigheter til privatliv, frihet fra overvåkning og forfølgelse må bibliotekarere være klare og tydelige på hvor de står og blir stående også under press fra firmaer som Facebook og myndigheter, så tydelig vist i kampen mot PATRIOT-act i USA etter 2001, der bibliotekarere ble truet av FBI og den amerikanske justisministeren da de nektet å utlevere oversikter over hva biblioteksmedlemmer lånte.

Det er ikke samlingene, ressursene, rommene, møblene, datamaskinene som er de kritiske komponentene i en bibliotekstjeneste, selv om alle disse faktorene har betydning på hver sin måte. Det er en kritisk faktor, bibliotekaren, som gjør biblioteket til en tjeneste og et sted for kunnskap og utvikling. Det er ikke nødvendig med et stort rom. En bibliotekar på en stol i en park kan være et bibliotek.

Norske bibliotekarere er dessverre ikke oppdratt og utdannet til å involvere andre i den grunnleggende virksomheten

R. David Lankes

i biblioteket. Vi kan bare se på oppstyret som blir når andre enn bibliotekarere blir invitert til å søke stillinger i biblioteket, f.eks. Biblo på Tøyen, eller biblioteksjefstillinger i storbyene.

Hvordan skal det da gå når «vanlige» folk skal involveres i å utvikle arrangement, ha meninger om utforming av tjenester, lokaler eller prioriteringer av alt for knappe ressurser? I følge Lankes vil det ikke bare gå veldig bra, involvering er nødvendig for at bibliotek skal trives og utvikles.

Jeg vil plassere ansvaret for at nye bibliotekarere skal bli positive til involvering hos bibliotekutdanningene i Tromsø og på høyskolen i Oslo og Akershus. Gjennom sosialiseringen inn i yrkesgruppen og manglende vekt i undervisningen på grunnleggende rolleforståelse og fokus på åpenhet for hva andre kan bidra til i bibliotek, har bibliotekutdanninga gjennom årtier bidratt til et lukket klostervesen som i liten grad klarer å være åpen for samarbeid og involvering fra andre. Den nye bibliotekloven har tvunget folkebibliotekarene ut på nye arenaer, med vekslende hell og evne, og det er tydelig at det er personlig bakgrunn, egenskaper og interesser som er avgjørende for hvor vellykket dette er, ikke bibliotekkompetanse, bibliotekutdanning, eller bibliotekfaglig ståsted.

Bibliotekaren Jan-Egil Holter-Wilhelmsen skrev, i bladet *Bibliotekaren*,

hvordan en diskusjon med en ansatt på bibliotekutdanninga viste hvor lite fokus det er på utdanninga på å drive med arrangement og oppfylle bibliotekloven. Jan-Egil etterlyste kompetanse på arrangementsutvikling, men underliggende mener jeg det er det det innovervendte fokuset på bibliotekutdanninga han stilte spørsmålsteget ved. Det handler ikke om «motefenomen» eller kortsiktige endringer. Det handler om bibliotekfagets innerste kjerne og framtiden til både bibliotekarere og bibliotek.

Lankes spiller ballen over til alle bibliotekarere. Han stiller i denne boka noen fundamentale spørsmål om diskusjonen rundt bibliotek og bibliotekarere som ikke har vært luftet tidligere. Det er vel verdt å bruke kreftene på å diskutere nettopp dette, hvordan skal vi bibliotekarere gjøre samfunnet bedre gjennom å skape ny kunnskap i lokalsamfunn og organisasjoner?

Svaret på tittelen i dette essayet er altså; når jeg snakker om bibliotek, snakker jeg om bibliotekarere. ■

Litteraturliste

Holter-Wilhelmsen, Jan-Egil. – 2016

Bibliotekaren nr. 7 s. 37

Lankes, R.D. – 2016 *The New Librarianship Field Guide*, MIT press

Språkkafé – veien videre

Språkkafé. Den dagen Bok og Bibliotek var på besøk, arrangerte biblioteket språkkafé. [Foto: Hammerfest bibliotek]

AVSTINA ÅMO
BIBLIOTEKAR

Jeg ønsker meg et landsomfattende samarbeid mellom folkebibliotekene der vi utvikler klare mål for tjenesten språkkaféer og hvor vi kan tilby et kvalitetssikret opplegg, og som utnytter stor-driftsfordeler. Det ville vært naturlig at Nasjonalbiblioteket påtar seg denne oppgaven.

Våren 2016 samarbeidet Karin J. Sander og jeg om å undersøke hvordan folkebibliotekene tok vare på, systematiserte og gjorde seg nytte av det de lærte av å drive språkkaféer, en tjeneste som svært ofte drives av frivillig arbeidskraft. Vi undersøkte dette i forbindelse med avsluttende bachelorgrad fra HiOA, Bibliotek- og informasjonsvitenskap våren 2016.

Funnene samsvarer i stor grad med resultater fra andre undersøkelser om hvordan organisasjoner fungerer og lærer. Men ett viktig funn vil jeg trekke fram allerede her: Det var vanskelig å få kritisk tilbakemelding på språkkaféene fra brukerne av tjenesten, fordi innvandrerne var så takknemlige for dette gratis tilbudet. Jeg er overbevist om at biblioteksektoren har et sterkt fokus på å tilby gode tjenester til brukerne, og å drive kost-

nadseffektivt. Jeg mener imidlertid det er ting vi kan gjøre bedre og vil gjerne åpne opp for diskusjon rundt det. Det er bakgrunnen for denne artikkelen.

Om undersøkelsen

Undersøkelsen ble gjennomført ved to filialer ved Deichmanske bibliotek i Oslo. Filialene vil ikke beskrives i detalj for å bevare informantenes anonymitet, men jeg kan si så mye som at filialene ligner hverandre. *Bib1* er et mellomstort bibliotek i Oslo, hvor ansvarlig for språkkaféen er en vikar. Filialleder, *Led1*, har ikke bibliotekfaglig utdanning. Området biblioteket ligger i har relativt høy grad av innvandrerbosetning. *Bib2* er et mellomstort bibliotek i Oslo, hvor ansvarlig for språkkaféen er fast ansatt. Filialleder, *Led2*, har bibliotekfaglig utdanning. Området biblioteket ligger i har høy grad av innvandrerbosetning.

Vi gjorde dybdeintervjuer med filialleder, voksenbibliotekar og ansvarlig for språkkaféen ved hver filial. Alle som ble intervjuet fikk muligheten til å lese gjennom oppgaven etter at alle analyser og

fortolkninger var gjort, før oppgaven ble levert inn.

De viktigste funnene

Biblioteklederen tar avgjørelser om hvordan bibliotekets ressurser skal brukes, noe som igjen påvirker handlingsrom og fokus også for medarbeiderne. Vi ønsket å finne ut hvordan lederens verdier og visjoner ble forplantet i biblioteket, og vi fant at bibliotekfaglig utdanning var det som hadde sterkest påvirkning, dvs ansatte som hadde bibliotekfaglig utdanning hadde en mer dyptgående forståelse av hva biblioteket var og kunne være, enn ansatte uten tilsvarende utdanning.

Alle som ble intervjuet, ved begge bibliotek, svarte at biblioteket som møtested var viktig, noe som tyder på at både forskning og debatter om biblioteket er kjent for dem.

Vi fant det interessant at de med bibliotekfaglig utdanning fremhevet bibliotekets samfunnsoppdrag som svært viktig. Vi fant også at stabile økonomiske rammer hadde sterk innvirkning på tjenestetilbudet. Ved *Bib2* hadde man bakt inn utgiftene til språkkaféen i eget bud-

sjett, noe som hadde tydelig positive effekter, mens Bib1 måtte bruke mye tid og energi på å skaffe ekstern finansiering. Dette gav Bib2 mer fokus på tjenesteutvikling.

Ved Bib2, hvor ansvarlig for språkkaféen var fast ansatt, brukte man tid på å informere deltagerne ved språkkaféen om andre tilbud ved biblioteket som kunne være interessante for dem. Følgen var at innvanderne brukte flere av bibliotekets tjenester.

Vi spurte også lederne om det var utviklet og kommunisert noen felles visjon for språkkaféene ved Deichmanske bibliotek. Det er det ikke. Led2 hadde likevel utviklet sine egne som er i samsvar med profesjonsverdier og offentlige styringsdokumenter, blant annet Bibliotekreformen 2014 (ABM, 2006). Led2 ser at språkkaféen kan tilby trening i det norske språket, men ser også verdier utover dette. Språkkaféen gir også rom for å øve seg i å samhandle med de uskrevene reglene i det norske samfunnet, noe som kan gi økt livsmestring.

Vi spurte begge bibliotek og alle ledd i organisasjonen hva de mente var «gode resultater» i forhold til språkkaféen. Ved Bib2 har man klarere uttrykte kriterier for hva «et godt resultat» innebærer. Disse kriteriene omfattet blant annet: Økte norskkunnskaper, kunnskap om samfunnet, kunnskap om demokrati, og dermed livsmestring. Ved Bib1 har man mest fokus på økte besøkstall.

Vi spurte alle informanter om de mente det fantes noe læringspotensial for biblioteket i forbindelse med å drive språkkafé. De ansvarlige for språkkaféene svarte at nær kontakt med brukergruppen gir gode muligheter for læring, det gjør det også mulig å gjøre enkle brukerundersøkelser. Vi spurte også alle informantene om det var avdekket noen nye behov hos brukergruppen innvandre som følge av språkkafédrift. Bib1 oppgir at de har blitt klar over at ikke alle innvandrere har kunnskap om gratisprinsippet. Bib2 oppgir at man ikke har sett nye behov, men har blitt oppmerksom på at eksisterende behov har økt, at det for eksempel trengs flere letteste bøker for voksne, noe som ble tatt med i forhold til samlingsutvikling.

Vi spurte også om språkkaféene hadde bidratt til nye tjenester, aktiviteter eller samarbeidsformer. Bib1 hadde ikke hatt noen slike effekter, mens Led2 fortalte at eksterne aktører ble oppmerksomme på at biblioteket tiltrakk seg en

attraktiv brukergruppe (innvandrere) og at flere nye tjenester og aktiviteter hadde kommet til. Ingen, på noe nivå ved folkebibliotekene, mente de trengte mer kompetanse, verken når det gjaldt innvandringsproblematikk eller voksenpedagogikk, selv om Led2 mente dette ville vært nyttig hvis det var tilgjengelig.

Vi var interessert i hvilken fase av arbeidet med språkkafé de ansatte opplevde størst informasjonsbehov, og hvor de hentet informasjon fra. Filiallederne ved begge bibliotek oppgav at de i all hovedsak henvendte seg til ledergruppen ved Deichmanske bibliotek. Alle ledere ved Deichmanske bibliotek er med i Mangfoldsgruppa som har hatt jevnlig møter siden 2011 og hvor man deler kunnskap om biblioteket som integreringsarena.

Språkkaféansvarlig ved Bib2, som er fast ansatt og som derved får tilgang til all mail som sendes ut, visste at Mangfoldsgruppa eksisterte. Språkkaféansvarlig ved Bib1 hadde ikke kjennskap til gruppen. Funnene kan tyde på at det eksisterer et praksisfellesskap på ledernivå, men at det er sterke grenser for hvem som har tilgang til dette fellesskapet. Det kan også tyde på at informasjon og kunnskap som samles på ledernivå, ikke når frem til dem som er utøvere av flerkulturelle tjenester, slik som ansvarlige for språkkafédrift.

Det fremgår tydelig av svarene fra alle informanter at det å innhente informasjon, ses på som et personlig ansvar, men at det, i den grad det er mulig, er tilrettelagt for å delta på kurs i arbeidstiden. Vikaren følte seg ikke likestilt som andre til å delta på kompetansefremmende kurs, mens den fast ansatte språkkafélederen gjorde det. Det skjer heller ingen systematisk innhenting eller deling av kunnskap eller idéer om verken innvandringsproblematikk eller voksenpedagogikk i noe ledd ved noen av bibliotekene. Stordriftsfordeler utnyttes heller ikke, og ved hver språkkafé utvikler man sitt eget opplegg for kvelden, som vanligvis varer 30-60 minutter. Det skjer lite gjenbruk og kvalitetssikring av innholdet i arrangementene.

Kommentar

Det er flere ting ved funnene jeg finner problematisk sett opp mot Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet (IMDi) sin innstilling til Stortinget, hvor det presiseres at hver enkelt sektor innenfor offentlig forvaltning må «ha et sterkt eierskap og ta et tydelig ansvar for utvikling av gode treffsikre tiltak og tjenester» (Innst.

248 S (2012–2013). Her presiseres det også at det er behov for økt kunnskap om integrering i alle offentlige sektorer, og at integreringspolitikken skal bygge på kunnskap og forskning. Folkebiblioteket er en del av den offentlige forvaltningen, og slik jeg ser det gjelder disse formuleringene også oss.

Vi som biblioteksektor bør enes om hvilken visjon vi skal ha for tjenesten språkkafé. En mulig visjon kunne være at «tjenesten skal medvirke aktivt til integrering av deltagerne og være kompetansehevende for organisasjonen». Det vil legge føringer for hva vi krever av tjenestens innhold, hvilken informasjon vi tilbyr deltagerne.

Folkebiblioteket som arena for integrering er en «ting i tiden». Forskning har vist at innvanderne er storforbrukere av folkebibliotekene, de har tillit til både institusjonen og profesjonsutøverne, samt bruker mange av de ulike tjenestetilbudene. Det er med på å gjøre folkebibliotekene særdeles velegnet som integreringsarena. Vi som samlet biblioteksektor har vært flinke til å formidle denne kunnskapen ut i storsamfunnet, både politikere og andre har fått øynene opp for hva folkebibliotekene kan gjøre. Selv landslagstrener Per-Mathias Høgmo sa til Bok og Bibliotek i mars at vi bare ser starten på hva biblioteket kan bidra i forhold til integrering av våre nye landsmenn. Nettopp det er poenget, vi er bare i startgropen. Som samlet biblioteksektor har vi skapt en del gode tjenester som kan støtte opp under integrering, men er vi gode nok?

Slik jeg ser det gir en språkkafé rom for mye mer enn å øve seg i å snakke norsk. Vi som biblioteksektor bør ta kontroll over den informasjonen og påvirkningen vi tilbyr deltagerne på en språkkafé, nettopp fordi de stoler på oss. Bibliotekene skal ha et sterkt fokus på utøvelse av kildekritikk og vi har tilgang til det meste av offentlig informasjon i Norge.

Jeg ønsker meg et landsomfattende samarbeid mellom folkebibliotekene der vi utvikler klare mål for tjenesten språkkaféer og hvor vi kan tilby et kvalitetssikret opplegg, og som utnytter stordriftsfordeler. Det ville vært naturlig at Nasjonalbiblioteket påtar seg denne oppgaven. Vi trenger også økt kompetanse når det gjelder voksenopplæring og mer kunnskap om innvanderne behov for kunnskap og informasjon.

Hva mener dere andre? ■

„ Kan vi overlate de digitale
informasjonsressursene til
markedskreftene?
Svaret er nei!

AV ANITA SANDBERG

HØGSKOLELEKTOR, INSTITUTT FOR ARKIV-,
BIBLIOTEK- OG INFORMASJONSFAG, HIOA

I hvilken grad har nye teknologier egenskaper som tilsier at vi nå kan overlate bøker og andre informasjonsressurser til markedskreftene?

I debatter om mål og virkemidler i politikken støter vi ofte på verdibaserte argumenter. Det vises til holdninger og handlinger som anses som gode eller rettferdige, som f.eks. ytringsfrihet og demokratiutvikling. Av og til dukker det også opp argumenter av mer økonomisk karakter, slik vi bl.a. ser i forbindelse med utlån av e-bøker i norske bibliotek. Da kan det hete seg at digitale teknologier har gjort offentlig finansierte bibliotekstjenester overflødige (Meisingset, 2012; Olsen 2012). I denne artikkelen ønsker jeg å undersøke dette nærmere ved å spørre: I hvilken grad har nye teknologier egenskaper som tilsier at vi nå kan overlate bøker og andre informasjonsressurser til markedskreftene?

ET ØKONOMISK PROBLEMOMRÅDE

Det har i noen tiår hett seg at vi lever i et informasjonssamfunn/kunnskapssamfunn. Samtidig har dette samfunnet i økende grad blitt preget av markedsøkonomisk tenkning. Det er derfor rimelig å anta at informasjon er et gode som egner seg til omsetning i uregulerte markeder. Koblingen mellom informasjon og markedsøkonomi er imidlertid komplisert. Informasjon som «vare» er et problemområde økonomene aldri har løst, og som politikerne derfor sliter med å hånd-

Biblioteket – et botemiddel mot markedssvikt?

tere. Informasjon «occupies a slum dwelling in the town of economics» (Stigler, gjengitt i Braman, 1989, s. 238).

Det heter seg at et marked i likevekt selv kan bestemme pris og produksjonsvolum på varer og tjenester, det være seg boller, brus eller bøker. Det er unødvendig med statlig innblanding, dersom visse kriterier er oppfylt. Teorier og modeller som dette er idealer. «Utenfor modellen, i virkelige økonomiske systemer, er aldri alle forutsetningene oppfylt» (Aabø, 1988). Idealer tjener allikevel som utgangspunktet for mange interessante studier, og teorien om markedssvikt (også kalt markedsimperfeksjoner) er såpass sentral innenfor økonomien at det er interessant å studere informasjonsmarkedet i et slikt perspektiv. Jeg vil derfor begynne med å undersøke om forutsetningene for et fritt markedssystem blir oppfylt på det analoge området.

Imperfekt informasjon

Markedsøkonomien forutsetter at mulige kjøpere har full informasjon om pris og kvalitet på varer og tjenester (Krokan, 1997, s. 220). Dette kriteriet lar seg ikke oppfylle ved salg av informasjon, siden vi ikke kan vurdere nytteverdien av en bok før den er kjøpt og lest. Dette fører naturlig nok til kjøpsvegning, særlig blant mindre betalingssterke kunder. Dermed blir etterspørselen lavere enn det som er optimalt, både for enkeltmennesket og for samfunnet som helhet. Imperfekt informasjon regnes derfor som en markedssvikt.

Positive eksterne virkninger

Med eksterne virkninger menes fordeler eller ulemper ved produksjonen eller forbruket av en vare. Informasjonsprodukter har positive eksterne virkninger i den forstand at informasjonen kan deles med

andre og ha betydning for flere enn kjøperen. Det er derfor vanskelig å fastslå hvor mange som har nytte av varen og hvem som egentlig eier den (Krokan, 1997, s. 218). Siden disse eksterne virkningene ikke kommer til uttrykk i vår betalingsvilje, vil vi kjøpe mindre av varen enn det som er optimalt for samfunnet som helhet (Kingma, 2001, s. 65).

Prising ved høye førstegangskostnader

For å oppnå økonomisk effektivitet skal prisen på markedsvare fastsettes i tråd med de marginale kostnadene, dvs. kostnadene forbundet med å produsere ytterligere en utgave av varen. Siden informasjon har høye kostnader forbundet med førstegangsproduksjon, men lave marginale kostnader ved videre eksemplarframstilling, vil en slik prising ikke være tilstrekkelig (Kingma, 2001, s. 7). Bokprisene må basere seg på mer enn kostnadene ved trykking og distribusjon – de må nødvendigvis reflektere at forfattere ofte bruker år på å skrive sine verk. Vi får dermed avvik fra forutsetningen om prising etter marginale kostnader.

Monopol

Markedsøkonomien forutsetter mange selgere og kjøpere, men monopol er en grunnpremiss i informasjonsmarkedet. Åndsverksloven sikrer en privat eieendomsrett til åndsverk og dette innebærer en begrenset form for monopol, siden ingen kan tilby det nøyaktig samme produktet. Samtidig er informasjonsmarkedet preget av monopolistisk konkurranse, der et fåtall tilbydere har lignende, men ikke identiske produkter. I slike markeder blir prisene gjerne høye, fordi selger har markedsakt.

ER DIGITAL INFORMASJON MINDRE PROBLEMATISK?

Markedet skal kunne fungere perfekt uten statlig innblanding, men som vist, oppfyller ikke informasjonsmarkedet kriteriene. Det eksisterer flere markedsimperfeksjoner. Sammen med verdibaserte argumenter, som at det er ønskelig å bevare og utvikle norsk språk og litteratur, forklarer dette hvorfor vi har hatt et sterkt regulert informasjonsmarked i Norge siden 1960-tallet. Vi har hatt momsfratak på aviser og bøker, bransje-/bokavtaler og ulike innkjøpsordninger. Vi har også hatt en unntaksbestemmelse i åndsverkloven, som har gjort det mulig å låne ut bøker i bibliotek. Neste spørsmål er derfor: Har markedet endret seg med digitale teknologier, slik at vi ikke lenger trenger slike reguleringer? Kan vi overlate de digitale informasjonsressursene til markedskreftene?

Svaret er nei! Det digitale informasjonsmarkedet er preget av imperfekt informasjon, positive eksterne virkninger og monopoltendenser, akkurat som det analoge markedet. I tillegg avviker man i enda sterkere grad fra kriteriet om prising etter marginale kostnader, for det eksisterer knapt noen marginale kostnader når det gjelder digitale filer. At det blir ansett som velferdsreducerende å ekskludere noen fra et gode det er gratis å gi dem tilgang til (Kingma, 2001, s. 121), medfører naturligvis ikke at digital informasjon er tilnærmet gratis. Prisene på e-bøker oppleves tvert imot som høye og norske forbrukere viser liten betalingsvilje, som om prisene ikke samsvarer med den opplevde verdien av varen. I tillegg eksisterer det en femte markedsimperfeksjon.

Kollektive goder og klubbgoder

Private goder er et femte kriterium for at ►

markedsmekanismene skal fungere etter intensjonen, og private goder er f.eks. boller og brus. Når du spiser en hvetebolle påvirker det nytten andre kan ha av den samme bollen, og det er enkelt å hindre andre i å spise akkurat din bolle. Det samme kan vi si gjelder for papirbøker og –aviser. Et privat gode er både rivaliserende og ekskluderende. Det er ment å ha nytteverdi kun for en enkelt person.

De nevnte egenskapene gjelder ikke for digitale informasjonsressurser, for på dette området har distribusjonskanalen avgjørende betydning. Distribueres informasjonen analogt, kan den betraktes som et privat gode, men distribueres informasjonen digitalt, kan den betraktes som et kollektivt gode, dvs. et gode som hverken er rivaliserende eller ekskluderende. Flere kan lese en nettavis samtidig og ha akkurat samme nytte av avisen, og i tillegg er det vanskelig å utelukke noen fra å lese nettavisen når de først har fått tilgang til Internett. Vi kan derfor si at digital informasjon i utgangspunktet er et kollektivt gode.

Samtidig er det innlysende at de kollektive egenskapene utgjør et problem for kommersielle aktører, for informasjon kan kun ha kommersiell verdi når det eksisterer en viss knapphet på godet. Derfor har det i flere tiår vært et mål å utvikle tilgangsbegrensninger på Internett. Kommersielle aktører forsøker å konstruere nye markeder ved hjelp av betalingsmurer og DRM-teknologier. Dermed kan digitale informasjonsressurser gjøres ekskluderende. Man lykkes imidlertid ikke med å gjøre dem rivaliserende. Spist er ikke spist, hva nettaviser angår, for flere kan fremdeles ha nytte av det samme godet samtidig. Vi står derfor overfor et ekskluderende, men ikke-rivaliserende gode; et såkalt klubbgode. I den forbindelse er det et poeng at både kollektive goder og klubbgoder regnes som markedsimperfeksjoner.

STATENS ROLLE

Kort oppsummert, er analoge informasjonsressurser private goder og dermed egnet for omsetning i frie markeder, men det foreligger flere markedsimperfeksjoner som tilsier at markedskreftene allikevel svikter; imperfekt informasjon, positive eksterne virkninger, prising som ikke er i tråd med marginale kostnader og monopolendenser. For digitale ressurser gjelder de samme markedsimperfeksjonene og i tillegg kommer egenskapen av klubbgode. Selv om analysen baserer seg

på idealer, viser den at avviket fra idealene er større for digitale enn for analoge ressurser. Nye teknologier har derfor ikke egenskaper som tilsier at vi nå kan overlate bøker og andre informasjonsressurser til markedskreftene. Tvert imot.

I Norge har vi en såkalt blandingsøkonomi, der politikerne griper inn for å regulere markedet når de anser det nødvendig. Hvis vi legger teorien om markedssvikt til grunn, virker det logisk å konkludere med at det digitale informasjonsmarkedet svikter i en slik grad at det er behov for statlige reguleringer på minst samme nivå som på det analoge området. Samtidig er det et politisk vurderingsproblem i hvor stor grad avvik fra forutsetningene skal aksepteres (Aabø, 1988). Det er derfor ikke gitt at reguleringer vi har hatt siden 1960-tallet vil bli videreført på det digitale området. Teknologiske endringer kan brukes som påskudd til å fjerne etablerte reguleringer, og som forbrukere kan vi forledes til å tro at avviklingen er determinert av teknologien i seg selv. I stedet er det naturligvis snakk om en politisk styrt utvikling.

BIBLIOTEKETS ROLLE

Jeg har ikke hatt som ambisjon å drøfte *hvilke* reguleringer politikerne bør utvikle, opprettholde, endre eller skape, men utgangspunktet mitt var påstander om at den teknologiske utviklingen gjør offentlig bibliotekstjenester overflødige. I et markedsøkonomisk perspektiv virker slike påstander grunnløse. Samfunnsøkonom Gaute Torsvik (2008) påpeker at det både over og under markedet ligger tykke lag med sosiale institusjoner og at disse fungerer som bremsekraft mot markedssvikt (s. 358). Bibliotekene inngår i dette bildet. De nevnte markedsimperfeksjonene viser at bibliotekene kan være med på å korrigere for imperfekt informasjon gjennom sine formidlingsaktiviteter, og for høye bokpriser ved å gjøre bøker og andre medier tilgjengelige for alle, uavhengig av kjøpekraft. Gjennom sin delingskultur bidrar de til å skape balanse mellom hensynet til inntekt, profitt og økonomisk vekst og hensynet til langsiktig kunnskapsutvikling og aktiv samfunnsdeltakelse. Bibliotekene har med andre ord økonomisk legitimitet i et perfekt marked.

Jeg har vanskelig for å se at bibliotekene har blitt overflødige, men jeg kan definitivt se for meg løsninger som i større grad gjør det mulig for bibliotekene å utgjøre en fortsatt korleksjon i markedet.

Det er bl.a. påfallende at politikerne har regulert utlånet av papirbøker gjennom åndsverkloven (1961), men valgt å overlate e-bokutlån til frivillige avtaler mellom bibliotek og kommersielle aktører. I praksis betyr dette at sistnevnte kan legge detaljerte premisser for e-bokutlån gjennom karenstid, kunstig knapphet, fiktiv slitasje, midlertidig eierskap, forbud mot nasjonalt fjernlånssamarbeid og andre finesser som er til hinder for teknologinøytrale bibliotekstjenester. Å skrote ideen om at e-bøker er en digital tjeneste og derfor faller utenfor unntaksbestemmelsene i åndsverklovens § 19, kan derfor være en god start, men det forutsetter politisk vilje og handlingskraft. ■

Litteraturliste:

Aabø, S. (1988). *Bibliotek i samfunnsøkonomisk perspektiv*. Oslo: Statens bibliotekhøgskole. Hentet fra: <http://www-bib.hive.no/tekster/ekstern/aaboe/kapittel4.html>

Braman, S. (1989). Defining Information – An Approach for policymakers. *Telecommunications Policy*, 13 (3), 233-242

Kingma, B. R. (2001). *The Economics of Information: A Guide to Economic and Cost-Benefit Analysis for Information Professionals*. Englewood: Libraries Unlimited

Krokan, A. (1997). Informasjonsøkonomi og informasjonsledelse. I: *Informasjonsledelse*. Oslo: Institutt for medier og kommunikasjon

Meisingset, K. (2012, 17. oktober). Bibliotekene står for fall. *Minerva*. Hentet fra <https://www.minervanett.no/bibliotekene-star-for-fall/>

Olsen, K. A. (2012, 13. august). Trenger vi Universitetsbiblioteket? *Aftenposten*. Hentet fra <http://www.aftenposten.no/meninger/Trenger-vi-Universitetsbiblioteket-579997b.html>

Torsvik, G. (2008). Profesjonar i økonomisk-teoretisk perspektiv. I: *Profesjonstudier* (Red. A. Molander og L.I. Terum). Oslo: Universitetsforlaget

Åndsverkloven (1961). Lov om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1961-05-12-2>

Meråpen suksess i Sarpsborg

TEKST OG FOTO: KJETIL S. GRØNNESTAD
FRILANSJOURNALIST

– Vi er det første norske hovedbiblioteket i en by med meråpent bibliotek. Det har vært en suksess, slo Anette Kure fast under Kapittel-festivalen i Stavanger tidligere i høst.

Siden hun åpnet tilbudet 28. oktober 2014, har Sarpsborgs biblioteksjef sett at både besøk, utlån og oppmerksomhet har økt. Og det tok ikke lang tid fra åpningen av det meråpne biblioteket ble gjort kjent på radio, til den første låneren banket på. Det skjedde allerede klokka 07.30, bare et kvarter etter at radioreportasjen var sendt.

Noen steder, som på Madla filial i Stavanger, kan låneren låse seg inn i det meråpne biblioteket ved hjelp av lånekort og kode. Sarpsborg valgte en annen løsning. De som vil benytte det meråpne tilbudet, må signere en kontrakt før de får oppgradert lånekortet sitt til å bli nøkkelkort.

– Det er nærmest en kardemommeavtale, men jeg foretrekker å se folk inn i øynene når de får tilgang til det meråpne biblioteket. De skal vite at vi stoler på at de ikke bryter tillitten vi gir dem, sier Kure.

Spent første kveld

Ifølge biblioteksjefen, var det ikke de ansatte som var skeptiske til å starte med selvbetjent og ubemannet bibliotek. Det var lånerne som ga uttrykk for at de fryktet bråk etter at bibliotekarene hadde gått

Ifølge Kjetil Hillestad fra Bibliotekenes IT-senter, må meråpne bibliotek tilpasses lokalet og størrelsen på biblioteket. Det er vanskelig å definere en minimumspakke, men følgende bør være med:

- Adgangskontroll for lånekort i døra
- Utlånsautomat
- Kameraovervåking med minst et kamera i forbindelse med inngangspartiet
- Høytalere
- Alarmportal i inngangspartiet
- RFID-merking (Radiofrekvensidentifikasjon) i boker for alarm og statistikker

hjem. Det var selvfølgelig ingen som sa at de ville lage bråk, men stemningen var likevel spent da den første meråpne kvelden nærmet seg. Skuffer ble låst, traller tatt inn og kontorer stengt av. Likevel var det vanskelig å gå.

– Jeg må innrømme at jeg måtte tvinge meg selv til ikke å kjøre innom i løpet av kvelden, for å sjekke at alt gikk bra, sier biblioteksjefen. Men alt gikk bra. Når Kure deler Sarpsborgs meråpne erfaringer med deltakerne på bibliotekseminaret «Det åpne bibliotek» under Kapittel-festivalen i Stavanger, har hun kun 1,5 uheldige hendelser å legge fram. Det gjaldt en gjenglemt sneip, pluss en veltet kopp med kakao som ikke var tørket opp.

Erfaringen er at det meråpne tilbudet gir lånerne et eierforhold til sitt bibliotek. Når de ansatte ikke er til stede, rydder de besøkende opp etter seg. Men Sarpsborg hovedbibliotek ligger i sentrum av en by med 55 000 innbyggere. Mye rart vandrer rundt i gatene. Også inn bibliotek-

døra. Det er ikke utenkelig at det kan skje noe mer alvorlig enn litt sølt kakao. Så langt har ingen potensielle og kjente bråkmakere bedt om avtale.

– Jeg kan ikke nekte noen tilgang til det meråpne biblioteket. Men kanskje er det slik at de som kunne tenkes å lage bråk ikke ønsker å bruke tilbudet, siden det betyr at det registreres hvor de er, undres Kure.

Fraværet av problemer har gjort at biblioteket ennå ikke har sett seg nødt til å inngå avtale med et vektterselskap.

Billig investering ga bedre bibliotektilbud

Det var Biblioteksentralen som inviterte Sarpsborg med på et pilotprosjekt for meråpent bibliotek. Det var flere grunner til det.

– Vi hadde et godt samarbeid fra før, de bruker vårt biblioteksystem Mikromarc, er et stort bibliotek, har en biblioteksjef som så verdien av prosjektet og hadde ►

BEYER HANDEL

Programvare for enklere utskrift av rygg-filer og programmet etikett32, vil sammen med en etikettskriver fra Datamax-O'Neil gjøre at du får perfekte utskrifter. Vi leverer etiketter i alle størrelser og kvaliteter. Har du behov for en strekkodeskanner eller vil du bytte ut din gamle? Vi har både håndholdte, i stativ eller nedfelt i skranke.

På tide med litt vedlikehold? Vi har renseproduktene til dine skrivere.

Vi tilbyr kvalitetsprodukter og personlig service.

Ring 33802185 eller send e-post til: post@beyerhandel.no

Vår erfaring | Din trygghet

Følg med på våre nettsider www.beyerhandel.no

Behov for fjernhjelp? Ta kontakt for pris.

datamax•oneil
right by our customers.

Stor fornøyd. Det meråpne biblioteket har vært en suksess, sier Anette Kure, biblioteksjef i Sarpsborg, og demonstrerer hvordan brukeren kommer seg inn ved hjelp av lånekortet. (Foto: Odd Letnes)

uansett planer om RFID-konvertering. Da passet det med meråpent bibliotek i samme prosjekt, sier Kjetil Hillestad, administrerende direktør i Bibliotekenes IT-senter.

Selv om utlån og besøk steg kraftig etter innføring av meråpent bibliotek, er økningen størst i den ordinære åpningstida. For det meråpne biblioteket var en god anledning til å skape blest om bibliotekets samlede tilbud. Medieomtalen har vært god, og politikerne er stolte av biblioteket.

– Det er viktig hvordan vi omtaler et meråpent tilbud. Det er ikke et sparetiltak, men en billig investering for å bedre bibliotektilbudet. Utgiftene til automatisering kom på cirka en halv million. Rådmannen har trykket oss til sitt bryst. Hun har neppe tidligere fått så mye igjen for så lite, sier Kure.

For tilbudet har skapt blest også utenfor Østfoldbyen. Flere delegasjoner har vært på besøk for å se og lære av deres erfaringer.

Automatiseringen som fulgte det meråpne tilbudet, frigjorde også kapasitet til å drive flere arrangementer.

Et rom for ro og konsentrasjon

Bibliotekrommet er et viktig rom. Et rom for kunnskap, ro, og samvær med andre. Elever og studenter trenger et sted å studere. Siden St. Olav videregående skole er bibliotekets nabo, var aldersgrensa for meråpent bibliotek opprinnelig satt til 16 år. Men da en 15 år gammel gutt med flyktningbakgrunn oppsøkte biblioteksjefen direkte, og ba pent om lov til å sitte på biblioteket om kvelden fordi det var for trangt til å lese leksrer hjemme, ble aldersgrensa senket med et år.

Et av ønskene med meråpent bibliotek, var å bedre nå de middelaldrende brukerne. Aldersgruppene mellom 35-55 år er blitt de flittigste brukerne i selvbetjeningstida, men også en god del eldre over 65 år er innom.

– De setter pris på at de selv kan be-

stemme når de går innom biblioteket for å hente lesestoff, sier Kure. Det meråpne biblioteket brukes hver dag. Til og med 1. juledag 2015 låste 13 personer seg inn.

Oversiktlig lokale

Før åpningen ble en dansk interiørarkitekt med lang erfaring fra danske meråpne bibliotek satt til å ommale bibliotekrommet. Det var lite penger til nyinnkjøp, så det var de eksisterende møblene som ble flyttet.

– Det er viktig at lokalet er ryddig. Det må være åpent, slik at det ikke finnes steder å gjemme seg bort. Det er nødvendig for at de som besøker biblioteket skal føle seg trygge når de er alene, sier Kure.

Det må legges til rette for god formidling når de ansatte er borte. Anbefalingshyllene er spesielt viktige. Hyllene der bibliotekarene presenterer sine anbefalinger, brukes flittig. De må ofte etterfylles påfølgende morgen.

Selv om bibliotekarene er tilstede før ordinær åpning klokka 10, får de få spørsmål. Lånerne respekterer at de ansatte har andre oppgaver enn å betjene publikum. Morgenfuglene sitter rolig for seg selv, enten for å studere, lese avisa eller finne seg ei bok på egen hånd.

Før de ansatte forlater biblioteket sjekker de at de som er igjen har gyldig avtale. Hvis det mangler, kan avtalen fylles ut på stedet. Når det meråpne biblioteket stenges klokka 22, blir det varslet over høyttaler gjennom avspilling av talebeskjeder. Biblioteket bestemmer selv antallet meldinger, når de skal spilles av, og hva meldingen skal inneholde.

Anbefales

Anette Kure ble biblioteksjef i Sarpsborg i 2013. Hun skulle gjerne hatt meråpent også i de to filialene på Skjeberg og Tune, men har ikke fått penger til det ennå. Selv har hun et råd til de som vurderer meråpent bibliotek:

– Kjør på! Men husk at det ikke skal presenteres som et sparetiltak. ■

Vraker e-bokmodell for bibliotekene

Nasjonalbibliotekets forslag til en ny utlånsmodell var i september oppe til behandling i Kulturrådet. Nasjonalbibliotekets forslag gikk ut på at e-bøkene skal være tilgjengelig på bibliotekene i en lisensperiode på to år, for så å gå over i en klikkmodell der bibliotekene må betale per utlån. Kulturrådet avsto forslaget. «Vi kan ikke gå med på å redusere lisensperioden til to år, men står på at den må vere fem år, som i dag», sier seksjonssjef Arne Vestbø i Kulturrådet. (NTB) ■

Leiar av Norsk Bibliotekforening Mariann Schjeide deltok på den årlege konferansen til IFLA (The International Federation of Library Associations and Institutions) i Ohio i august 2016. Se også *Småstoff* på s. 6-7.

Amerika, Amerika!

IFLA-møtet i Columbus, Ohio i USA er historie. Det begynte heller dårleg. Først sat eg småtrippande på Gardermoen og såg at flyet til New York var forseinka. Ville eg rekke flyet til Columbus? Det gjorde eg ikkje, og det gjorde heller ikkje mange andre som kom reisande over Atlanterhavet.

Når ein reiser åleine blir logistikken krevjande. Der står du, i 35 graders varme i lag med hylande ungar, sveitte foreldre, ampre folk og ektepar som har slutta å snakke saman. Du kjem til hotellet du helst ikkje vil vere på i skyminga, du er svoltet og med kort lunte, og du må gå til ein diner i nærleiken. Og det er når du kjem dit du oppdagar at dette er jo slett ikkje så verst! Du kjenner deg veldig amerikansk når du sit i baren og sludrar og ler i lag med bartenderen og et særskilt god amerikansk mat. Da var det ikkje så ille at du måtte ha ei ekstra natt i New Jersey likevel.

I år var det Noreg og Norsk Bibliotekforening som arrangerte samkoma *Nordic Caucus*. Det er den einaste dagen under konferansen alle nordiske deltakarar er samla. Vi hadde besøk av Maria Carme Torras, bibliotekdirektør i Bergen som også sit i Governing Board i IFLA, som fortalte om aktuelle saker for IFLA, og av nylutsett generalsekretær i IFLA

Gerald Leitner. Han har visjonar om at ein stor organisasjon som IFLA skal vere meir moderne, open, inkluderande og mindre byråkratisk. Mykje tyder på at han vil lukkast med dette.

I fokus på IFLA WLIC (World library and information congress) står FN's berekraftige mål og korleis biblioteka rundt om i verda kan legge opp sine tilbod og tenester rundt desse. Eg heldt eit foredrag der eg snakka om lik rett til utdanning og informasjon, likestilling, møteplassfunksjonen og debattarenaen. Omgrep og vendingar som vi kanskje begynner å bli lei av, men for andre land er dette som musikk i øyrene. Eller kanskje aller mest som science fiction. Mange ville snakke med meg etterpå for å få vite meir, få råd, innspel til eigen bibliotekkvardag som er så underleg fjern frå kvardagen til skandinaviske bibliotek. Og av og til treng ein denne avstanden til sitt eige. Avstanden geografisk og kulturelt gjer i alle fall at eg trur eg blir ein betre ambassadør på vegne av dei norske biblioteka. Det er i såne stunder at eg opplever jobben min som ekstra meningsfull.

Mariann Schjeide

Leiar av Norsk Bibliotekforening

Innhold:

Leder	s.1
Foreningen !les	s.2
Norsk Forfattersentrum	s.3
Tema: Nasjonal Bibliotekdag	s.4
Tema: Arendalsuka 2016	s.5
Småstoff	s.6-7
Medlemsintervjuet	s.8

Ansvarlig for bilaget: Mariann Schjeide
Kontaktperson for bilaget: Anna Kathinka Dalland Evans
kathinka@norskbiotekforening.no,
tlf: 23 24 34 38

Grafisk design: Malin Redvall,
malin@reddesign.no

Generelle henvendelser til Norsk Bibliotekforening:
nbf@norskbiotekforening.no,

Twitter: @forbibliotek, tlf: 23 24 34 30

Nettsider: www.norskbiotekforening.no

Foreningen !les

Jobber tett med bibliotekarer og bibliotek.

Anna Kathinka Dalland Evans

Foreningen !les er en ideell organisasjon som ble etablert i 1997. Foreningen jobber for å fremme lesing i alle samfunnslag. Hovedmålet er å inspirere barn og ungdom, men også voksne, til å lese mer. Foreningen !les har mange prosjekter som kan være interessante for bibliotekarer. Prosjektene *tXt* og *Rein tekst* gir gode muligheter for bibliotekarer til å holde seg oppdatert på nyere

litteratur innen ulike sjangre. I sammenheng med prisen for årets ungdomsbok, *Uprisen*, er bibliotek viktige ressurser for skoler som deltar som anmelderklasser. Gjennom bibliotekene får elevene tilgang til flere bøker de kan anmelde og bibliotek kan fungere som en ressurs i hvordan lese kritisk og skrive bokmeldinger. I *Ungdommens kritikerpris* i videregående skole er spesielt skolebibliotek sentrale medspillere for juryklasser som deltar. Bibliotekene stiller med ekstra eksemplarer av nominerte bøker elevene skal lese, det arrangeres lesestunder, litterære samtaler og bibliotekene fungerer som et sted elever kan fordype seg i bøkene. Det etableres også gode samarbeid mellom lærerne og bibliotekarene gjennom disse prisutdelingene.

Vil du vite mer se foreningenles.no

Hovedstyremedlem i Norsk Bibliotekforening Ole Ivar Burås Storø jobber med litteraturformidling i Foreningen !les.

De beste vi har

Ole Ivar Burås Storø er imponert over landets bibliotekarer.

Anna Kathinka Dalland Evans

- Hvordan jobber Foreningen !les med bibliotekene?

Bibliotekarer er de beste formidlerne vi har og vi er helt avhengig av et godt samarbeid med biblioteksektoren. Vi har reist rundt i nesten alle fylker og i samarbeid med fylkesbibliotek og Nasjonalbiblioteket arrangert formidlingskurs for bibliotekarer. Bibliotek kan delta i våre aksjoner, bestille gratis materiell og få tips til bøker og veiled-

ning i hvordan formidle til målgruppa.

- I prosjekter som *Idrett og lesing*, *Hat trick* og *Les for meg, pappa!* handlet det mye om å få bibliotekarene og formidlingen ut av bibliotekene og inn på for eksempel idrettsarenaen, for å formidle litteratur der målgruppa er. Skape litterære møter mellom det lokale biblioteket og idrettslaget.

- I tillegg holder vi foredrag for bibliotekarer. Bare nå i høst skal jeg til fem fylker og møte nettverk av bibliotekarer for å snakke om våre prosjekter og om formidling.

- Hva jobber du med i Foreningen !les?

- I Foreningen !les jobber vi alle på

kryss og tvers av prosjekter, selv om alle er hovedansvarlige for sine egne prosjekter. Jeg har jobbet med skjønnlitteratur og sakprosa i videregående skole gjennom *Rein tekst*-aksjonen, og med sakprosa i ungdomsskolen gjennom magasinet *Faktafyk*. Det siste året har jeg jobbet med en nynorsk leseaksjon, *Tid for ti*, på syvende trinn, og hatt ansvaret for *tXt*-aksjonen, som er en årlig leselystaksjon for skjønnlitteratur i ungdomsskolen. Parallelt med dette har jeg informasjonsansvar og holder foredrag om ulike temaer.

- Hvordan det er å reise rundt og oppmuntre til formidling?

- Jeg møter mange dedikerte mennesker rundt omkring i landet som har samme målsetting som oss, nemlig at flere leser mer. Det er viktig at vi snakker sammen ansikt til ansikt. Det er også fint å få presentere alt vi gjør i foreningen og hvordan vi tenker når det gjelder litteraturformidling, samtidig som er det nyttig å høre hvordan våre aksjoner fungerer i praksis og få innspill til hvordan vi kan bli bedre.

- Dit jeg kommer blir jeg alltid møtt med åpne armer og et smil. Det finnes så utrolig mange flinke og engasjerte mennesker rundt omkring som gir av seg selv, og som daglig jobber og sliter for at innbyggerne skal ha et godt bibliotektilbud og for at barn, ungdom og voksne skal blir glade i litteratur. Det er et enormt aktivitetsnivå. Det gjør også inntrykk å se hvordan for eksempel bibliotek med lite ressurser likevel gir alt for at litteratur skal være tilgjengelig og for at den skal formidles til potensielle lesere. Jeg ser også at det betyr noe for dem av vi kommer, at vi bryr oss og tar turen til deres hjemmebane fra kontoret i Oslo.

Norsk Forfatter-sentrum

Skaper kontakt mellom forfattere og publikum.

Anna Kathinka Dalland Evans

Norsk Forfattersentrum ble etablert i 1968 etter initiativ av forfatterne Einar Økland, Bjørn Nilsen, Dag Solstad, Kjell Askildsen,

Arnljot Eggen og Tor Obrestad. Forfattersentrum er en medlemsorganisasjon for forfattere av skjønnlitteratur og sakprosa. Foreningen arbeider med å sikre at forfattere får riktig honorar og skaper kontakt mellom forfattere og publikum.

Forfattersentrum er nasjonal aktør for litteratur i Den kulturelle skolesekken. De samarbeider med fylker og kommuner om et best mulig litteraturtilbud til barn og unge. Foreningen arbeider også med litterære arrangement som De litterære Festspillene, Forfattersleppet, ÆÅ Trondheim litteratufestival, Forfatterforelesningen, Ordtak, Litteraten og lokale bokdager rundt om i landet.

Norsk Forfattersentrum formidler forfattere til opplesinger, bokbad, foredrag, skrivekurs, og skolebesøk. De har over 1400 medlemmer i sin forfatterkatalog, som finnes på nett, og kan gi råd om hvilke forfattere som egner seg for et bestemt publikum.

Vil du vite mer se forfattersentrum.no

Formidler og skriver i bibliotekene.

Heidi Linde skriver både for barn, ungdom og voksne. Hun reiser også mye rundt i landet og snakker om litteratur på bibliotek og skoler.

Anna Kathinka Dalland Evans

- Hva er ditt forhold til bibliotek?
- Ved ulike anledninger har jeg besøkt mange forskjellige bibliotek, og møtt mange dyktige, engasjerte, bokelskende ansatte. Jeg er utrolig glad i norske bibliotek og ikke minst i bibliotekarere! I tillegg til å ha sittet mye på ulike bibliotek opp gjennom årene og skrevet, og selvfølgelig lånt masse bøker, gleder jeg meg over hvilken fantastisk innsats bibliotekarene gjør som litteraturformidlere. Både gjennom den daglige driften og gjennom ulike arrangement.

© JO MICHAEL

«Jeg gleder meg over hvilken fantastisk innsats bibliotekarene gjør som litteraturformidlere.»

Heidi Linde

Forfatter Heidi Linde bruker bibliotekene til låning, skriving og formidling.

- Husker du noen bibliotekbesøk spesielt godt?

- På Fyrverkeriet bibliotek på Raufoss skrev de ansatte sine egne skuespill som de fremførte for barna i kommunen. Mens Elisabeth Kjensli Johansen, hos Nes bibliotek på Årnes, har spesialisert seg på gode bokbad. I tillegg til gode forfattersamtaler, lager hun egne utstillinger av forfatterens bøker eller tematikk. Det er ærefullt for en forfatter å bli tatt imot på det viset. Elisabeth holder også kurs for andre bibliotekarere i kunsten å intervju forfattere. Mitt inntrykk er at mange kvier seg for å gi seg i kast med dette, men at flere burde ta sjansen og prøve.

- Hvorfor er du medlem i Norsk Forfattersentrum?

- Jeg blir ofte kontaktet av skoler, bib-

liotek eller leseforeninger som ønsker forfatterbesøk. Da er det gull å ha Norsk Forfattersentrum i ryggen. De har et ryddig regelverk og opererer med faste rater for honorar – og det er mye enklere å vise til dem enn å komme opp med en sum selv. I begynnelsen av forfatterskapet mitt stilte jeg opp på mye gratis, rett og slett fordi jeg hatet å snakke om penger. Det kjentes liksom ufint å kreve betaling, selv om en venn av meg protesterte og sa: «Du ville jo aldri forvente å få behandling gratis hos tannlegen, hvorfor skal man forvente at en forfatter skal gjøre en opplesning gratis?» Etter at Norsk Forfattersentrum kom inn livet mitt har jeg med andre ord fått færre bekymringer og flere penger.

Nasjonal bibliotekdag 2016

Den 1. september ble Nasjonal bibliotekdag markert over hele landet. Stor takk til alle som bidro og som deltok på arrangement!

nasjonal bibliotekdag

Det ble arrangert utebibliotek, gebyr-amnesti, høytlesning, kviss, foredrag, ordførerbesøk, bokanbefalinger, utlån av mysteriebøker, barnehagebesøk og mye mer på den nasjonale bibliotekdagen 1. september. Alt ble arrangert av de lokale bibliotekene selv, med tilbud om hjelp, råd og støtte fra Norsk Bibliotekforening. Nasjonal bibliotekdag gir også bibliotekbrukere mulighet til å hedre biblioteket sitt, noe mange grep muligheten til. Sjekk emneknaggen [#bibliotekdag](#) på Twitter.

Det var ikke tvil om at det var Nasjonal bibliotekdag på biblioteket på Høgskolen i Volda.

Leder av Norsk Bibliotekforening Mariann Schjeide besøkte biblioteket på Høgskolen i Volda, der hun selv har vært student. Der holdt hun åpningstale for dagens arrangement, som blant annet besto av foredrag om nynorsk litteraturhistorie og barneteater.

Norsk Bibliotekforenings lokalavdeling for Oslo og Akershus hadde stand på Høgskolen i Oslo og Akershus. De vervet medlemmer og fortalte om arbeidet som Norsk Bibliotekforening gjør for bibliotek og bibliotekbrukere. På Høgskolen ble det også arrangert

Sunniva Evjen og Heidi Hovemoen på stand for Norsk Bibliotekforenings lokalavdeling for Oslo og Akershus.

foredrag om meråpne bibliotek, med erfaringer fra NTNU i Gjøvik.

På Gloppen folkebibliotek i Hyen og på Sandane ble Nasjonal bibliotekdag feiret med litterært kaffislabberas. Det var kaffe, kake på stettefat, kviss og litteraturformidling.

Balsfjord folkebibliotek hadde eventyrstund, bok-fjeskonkurranse og utlån av mysteriebøker. Universitetsbiblioteket i Stavanger markerte med nyttig informasjon om litteratursøking, referanser og hjelp med å unngå plagiering. De tok også frem 3D-printeren sin. På Vindafjord hadde de stor suksess med å dele ut gratis bokgaver. Mange bibliotek brukte også anledningen til å lage Sommerlesfest som avslutning på årets Sommerles-kampanje.

Bibliotekar Ann-Kristin Vik Fløtre (til venstre) og biblioteksjef Torill Berge ønsket velkommen til litterært kaffislabberas på Nasjonal bibliotekdag.

Du kan lese mer om Nasjonal bibliotekdag på hjemmesidene til Norsk Bibliotekforening:

norskbiibliotekforening.no/nasjonal-bibliotekdag.

Her kan du også se oversikt over alle arrangementene som ble meldt inn til oss, lese rapport fra dagen og artikkelen *Fire kjente om sine bibliotek*.

**Neste nasjonal
bibliotekdag
1. september 2017!**

Arendalsuka 2016

Sol, stemning, gode diskusjoner og underskriftskampanje om skolebibliotek.

I midten av august var Norsk Bibliotekforening til stede under Arendalsuka – sommerens store møteplass for politikk og næringsliv. Norsk Bibliotekforening sentralt, lokalavdelingen for Agder og spesialgruppen for skole, Foreningen lles, Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere og Norsk Fagbibliotekforening samarbeidet om standen på Arendalsuka i år. Vi hadde felles tema *skolebibliotek*.

«Stemningen var på topp, været var strålende, det var fantastiske debatter og god stemning.»

*Benedicte T. Ranestad,
NBF Agder*

Skolebibliotek er ikke bare en boksamling, en bokhylle i gangen eller en kasse med bøker. Skolebibliotek er et verktøy for læring, og en inngang til en verden av litteratur og gode historier. Lesing er en nøkkel til kunnskap og leselyst, lesing gir barn og ungdom innblikk i samfunnet og kvalifiserer dem til selvforståelse og deltagelse.

I opplæringsloven er skolebibliotekene nevnt med én setning, men loven sier ingenting om hvordan skolebiblioteket skal være. Vi ønsker at skolebarn skal få det bibliotektilbudet de fortjener, derfor startet vi i Arendal en underskriftskampanje for å styrke skolebibliotekene. Kampanjen fikk en skikkelig kickstart med 300 underskrifter. Vi arbeider nå med hvordan vi skal fortsette skolebibliotekaksjonen fremover.

Statistikk viser at mange skolebibliotek har begrenset åpningstid, at personalressursene som brukes på biblioteket går nedover og at hovedoppgaven ofte blir kun ren administrasjon av biblioteket. Dette til tross for at skoler som bruker biblioteket aktivt i sin pedagogiske virksomhet ser at elevene blir bedre lesere.

Vi mener det er på tide med en lov om skolebibliotek som sikrer bemanning og en minste standard på bibliotekene. Det fortjener barna våre.

Les mer om skolebibliotek på nettsidene til Norsk Bibliotekforenings spesialgruppe for skole:
skole.norskbibliotekforening.no

Benedicte T. Ranestad fra Norsk Bibliotekforenings lokalavdeling for Agder og Mari Moen Holsve fra Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere på stand.

Kronikk i Dagsavisen 17.8.2016. Kronikken kan leses på hjemmesiden til Norsk Bibliotekforening.

På stand under Arendalsuka 2016. Fra venstre: Generalsekretær i Norsk Bibliotekforening Ann Berit Hulthin, Benedicte T. Ranestad fra lokalavdelingen for Agder, nestleder i Norsk Bibliotekforening Lars Egeland, Caroline Gabrielsen fra lokalavdelingen for Agder, Ole Ivar Burås Storø fra Foreningen lles og Jimi Thaulle fra Norsk Fagbibliotekforening

Nytt fotballblad på norsk

Tidsskriftformidlingen anbefaler *Match of the Day*, et flunkende nytt fotballblad for barn og unge.

NBF Tidsskriftformidlingen

Match of the Day er en norsk utgave av BBCs utgivelse med samme navn. Bladet kommer ut hver fjortende dag, og inneholder oppdaterte høydepunkter og lettbenyttede analyser fra kampene i Premier League og Champions League. Her får leserne presentert eksklusive intervjuer, utbrettspakater, kviss, spillerprofiler og topplister. Dette er en av veldig få norske bladutgivelser som primært leses av unge gutter.

Espen Iversen og Stein Grødahl jobber i Norsk Bibliotekforening Tidsskriftformidlingen.

Alle bibliotek som er institusjonsmedlem i Norsk Bibliotekforening kan bestille *Match of the Day* hos Norsk Bibliotekforening Tidsskriftformidlingen: norskbibliotekforening.no/tidsskriftformidlingen eller ved å sende oss en e-post på: tidsskrift@norskbibliotekforening.no

Jobber du i bibliotek og er biblioteket ditt av en eller annen grunn ikke kunde hos oss?

Det kan du enkelt gjøre noe med. Send oss en e-post, eller ring oss på 23 24 34 30, så forteller vi deg hvordan vi kan gi dere en enklere og mer effektiv tidsskriftshverdag!

Er dere fornøyde kunder i NBF Tidsskriftformidlingen, men har noen avis- eller bladabonnement direkte fra utgiver? Send oss en e-post hvor det opplyses om utgivelsens tittel og abonnementsnummer, så ordner vi resten og du får alt på ett sted! PS: Husk at dere også kan **abonnere på lokalvisen** gjennom oss!

Hovedstyrets styreseminar

Anna Kathinka Dalland Evans

Søndag 11. september 2016 hadde hovedstyret i Norsk Bibliotekforening et heldags styreseminar på hotell Bondeheimen i Oslo. Hovedoppgaven for dagen var arbeidet med å konkretisere handlingsplanen som ble vedtatt på Norsk Bibliotekforenings landsmøte i Tromsø den 9. mars 2016.

Handlingsplanen har fire hovedpunkter: *Vi skal ha bedre bibliotek, Vi skal ha digitale bibliotek, Vi skal ha synlige bibliotek og Vi skal ha en sterk organisasjon.* Du kan lese hele handlingsplanen på norskbibliotekforening.no/politikk/handlingsplan.

Hovedstyrets medlemmer arbeidet

både i grupper og i plenum med å formulere konkrete tiltak innenfor hvert av de fire hovedpunktene, som de vil at styret og foreningen skal arbeide med i denne perioden. Eksempler på konkrete tiltak er kontakt med politikere, følge opp foreningens innspill til de politiske partienes programmer og arbeide for at integreringsmidler i kommunene også kommer bibliotekene til gode.

Norsk Bibliotekforening ønsker også å forbedre flyten mellom organisasjonsleddene i foreningen, og skal ha fokus på å dele informasjon mellom styret, sekretariatet, lokalavdelingene og spesialgruppene.

Hovedstyret arbeidet i grupper for å konkretisere handlingsplanen. Her diskuterer (fra venstre) hovedstyremedlemmer Ole Ivar Burås Storø, Heidi Hovemoen og Anne Kristin Undlien.

Suksess for litteraturkviss

Iversens kviss til 60 ulike bibliotek

Anna Kathinka Dalland Evans

Norsk Bibliotekforening Tidsskriftformidlingens egen kvisseskjema Espen Iversen laget en litteraturkviss spesielt til Nasjonal bibliotekdag. Alle bibliotek som ønsket, fikk kvissen tilsendt. De fikk også Iversens tips til

en vellykket gjennomført kviss. Ikke alle har ledet en kviss før – da kan det være greit med noen tips og triks på veien. Kvissen vår reiste land og strand rundt, og vi endte opp med å sende den til 60 ulike bibliotek fra Hammerfest til Radøy, Lørenskog og Sola. Vi fikk mange gode tilbakemeldinger på at det var populært å få en slik kviss tilsendt, og mange gledet seg til å holde kviss.

Innovasjonscamp på Rygge ungdomsskole.

Hva skal til for at elevene skal kjenne eierskap til biblioteket sitt og ta det i bruk?

Mari Eeg, biblioteksjef Rygge bibliotek

Med flunkende ny skole og nytt bibliotek i sikte var tiden kommet til å tenke på hva skolen og elevene har lyst til å bruke biblioteket sitt til. Skolens ledelse foreslo at 10.trinns innovasjonscamp skulle ha tema *bibliotek*, og Ungt entreprenørskap i Østfold sto for opplegg og gjennomføring. Den første dagen kom alle fordommene opp, og heldigvis for det. Det var trist, men lærerikt, å høre den jevne 10.klassings tanker om bibliotek. Dagen etter fikk jeg 15 minutter til å snakke

om hva bibliotek kan være, før rektor ga elevene selve oppgaven: lag en plan for bibliotekets åpningsuke. Elevene skulle selv ha lyst til å arrangere eller delta. Alle brukergruppene skulle få sitt, og opplegget skulle være praktisk gjennomførbart. Premie: Å få planen gjennomført. Elevene jobbet sammen i grupper på 4-5 elever.

Det var utrolig mange gode gjennomtenkte opplegg, med elever som leser for barnehagebarn, rebusløp, bygging av boktårn, quiz, skrivestafett, forfattermøter, fester, film- og spillkvelder og bingo. Dagen ble avsluttet med at alle fikk presentert arbeidet sitt for juryen, som besto av rådmann, kommunalsjef, to politikere, ledere og medlemmer av hovedutvalget, assisterende rektor og trinnleder, en elev og undertegnede.

Fra mitt ståsted var det mange tradisjonelle forslag. Det er vanskelig for mange å frigjøre seg fra de tankene de har om bibliotek. Kanskje var den største gevinsten alt det andre: Bibliotek har blitt en del av ungdommenes bevissthet. Skolen har vist, ved å sette av så mye tid, at de synes dette er viktig.

Gruppen som vant mitt hjerte var kanskje den gjengen som egentlig var ganske utprøvende den første dagen, som i kroppspråk og atferd viste at de egentlig ikke var interessert. Den andre dagen hadde de snudd – de tok utgangspunkt i at de ikke likte å sitte stille og laget aktiviteter på trimrom med bok og introduserte mer aktivitet på bibliotek. Jeg synes egentlig at jeg har fått noen nye venner. Nå hilser vi i gangen.

Nytt og nyttig

Sekretariatet

Årets bibliotek

Årets bibliotek 2016 kunngjøres 12.1.2017 i Fritt Ords lokaler i Uranienborgveien 2 i Oslo.

Høringsuttalelser

Norsk Bibliotekforening har sendt inn en høringsuttalelse om ny åndsverkslov og en høringsuttalelse om samisk litteratur. Uttalelsene finner du på hjemmesiden vår norskbibliotekforening.no.

Hovedstyremøte

Årets siste hovedstyremøte blir 5. desember.

Bilder

Se bilder fra Nasjonal bibliotekdag landet rundt på Norsk Bibliotekforenings Facebook-side www.facebook.com/norskbibliotekforening/

Stipend fra Norsk Bibliotekforenings fond

Styret i Norsk Bibliotekforening vedtok på møtet 12.9. at stipendet for 2016 fordeles til tre søkere og går til Line H. Hjellup, Leon Bang-Hetlevik og Tereza Barbosa da Silva.

På flyttefot

I februar 2017 får sekretariatet ny adresse. Vi flytter til Universitetsgata 14, og flytter sammen med Museumsforbundet, Museumsnytt og Bok og Bibliotek.

Verv en venn

Vi trenger dere! Har du venner og kolleger som også er opptatt av bibliotek? Husk å fortelle dem at de kan støtte arbeidet vårt ved å bli **personlig** medlem i Norsk Bibliotekforening. Innmelding her: norskbibliotekforening.no/bli-medlem

Mariann Schjeide holder foredrag på IFLA-møte i Ohio.

IFLA i Ohio

Anna Kathinka Dalland Evans

I august var lederen av Norsk Bibliotekforening, Mariann Schjeide, i Ohio for å delta på IFLA World Library and Information Congress. Hun holdt blant annet foredraget «Libraries in Norway as drivers for progress» om hvordan det arbeidet norske bibliotek gjør rundt om i hele landet kan

knyttet opp mot FNs bærekraftsmål. Sammen med den islandske bibliotekforeningen inviterte hun også til *Nordic Caucus*, en samling for de nordiske landene. Det ble foredrag, fingermat og anledning til å snakke sammen. Du kan lese mer om FNs bærekraftsmål på www.fn.no/Tema/FNs-baerekraftsmaal.

Medlemsintervjuet

- Hvilket bibliotek føler du er ditt bibliotek?

- Lokalbiblioteket mitt er fantastiske Drammensbiblioteket, mens jeg på jobb forholder meg til mange av de fine bibliotekene på Universitetsbiblioteket i Oslo. Jeg har også sterke minner knyttet til Sarpsborg bibliotek.

- Hva leser du akkurat nå?

- Jeg har helt falt inn i *Game of Thrones* nå, etter «alle» andre. På jobb spaserer jeg hver dag gjennom Realfagsbibliotekets SciFi-samling på 7000 bind på veien mellom kontoret og skranken. Det er en utfordring, det blir høye stabler både på kontor og nattbord av slikt.

- Hvilken bibliotekpolitisk sak opptar deg?

- Sønn i det store bildet har jeg alltid tenkt på utfordringen med at bibliotekfeltet er delt mellom flere departement. Folkebibliotek, fylkesbibliotek og Nasjonalbiblioteket ligger under Kulturdepartementet, mens fagbibliotek og skolebibliotek ligger under Kunnskapsdepartementet men med eiere på forskjellige forvaltningsnivåer. For ikke å glemme alle instituttbibliotekene i privat og offentlig sektor. Dette gjør at de store felles tankene vi har om bibliotek som kunnskapsinstitusjoner ikke alltid er så lette å nå frem med til bevilgende myndigheter. Ellers er

jeg som leder av Forskerforbundets bibliotekforening kjempensgjerrig på prosessen som Bibliotekarforbundet har satt i gang med overgang til hovedorganisasjonen UNIO - det blir spennende det!

- Hvorfor er det viktig å være medlem av Norsk Bibliotekforening?

- Det er et stort nettverk og man blir raskere kjent med navn og temaer.

- Hvordan tror du fremtidens bibliotek ser ut?

- Det er helt umulig å spå. I folkebibliotekene er det brukerne som tar styringen, og da tenker jeg utfordringen blir å ta løft for flere grupper samtidig. Da blir samarbeid på tvers viktig. Noe av det samme gjelder også fagbibliotekene, men vi styres av eierne på en annen måte. En annen stor forandring er at måten forskere og studenter finner, bruker og deler sine tekster på, er i endring, preget av innovative forskere, open access-bevegelsen og forlagene som tviholder på sine strukturer og kappes om å finne på nettverk som skal knytte forskerne tettere opp mot forretningsplattformene de bygger. Denne «dansen» kommer nok til å bli tema for mange studentoppgaver.

- Hva har du lyst til å lese mer om på medlemssidene våre?

- Akkurat nå går utviklingen raskt på flere viktige arenaer samtidig. Det

© LINE AKERHOLT

hender jeg savner et sted for utveksling av de gode ideene, og rask hjelp til de kinkige problemstillingene. Til dette fungerer nok nettsider bedre enn papirutgaver, men da kan kanskje medlemssidene følge opp med en slags oppsummering. Eksempler kan være erfaringer fra maker-arrangementer, 3D-printere, kreativ bruk av metadata, kidsa koder - og bibliotekarar som koder! Det sies stadig vekk at bibliotekarar er gode på deling, men for dette mangler vi altså et forum!

Navn: Line Nybakk Akerholt

Medlemsnummer: 4990

Arbeider som: Hovedbibliotekar på Realfagsbiblioteket, Universitetet i Oslo. Varamedlem til styret i Norsk Fagbibliotekarforening (NFF).

Årets bibliotek

Årets bibliotek
kunngjøres
12. januar 2017
i Fritt Ords lokaler
i Uranienborgveien 2
i Oslo

Arrangementet starter
kl. 14.00.

Enkel servering.

Velkommen!

Dette er Edouard Louis

Edouard Louis [23] het egentlig Bellegueule – nærmest komisk navn i Frankrike. «Eddy», har han fortalt, kom fra farens begeistring for amerikanske populærkultur, og «bellegueule» betyr direkte oversatt «vakker-kjeft».

Han vokste opp i en lutfattig familie i nord-Frankrike, hvor de kulturelle normene tilsa at en mann først og fremst måtte være en «hardhaus». Eddy var delikat og feminin – siden har han definert seg som homofil. Før han skrev sin første bok – om sin homofobe og voldelige oppvekst i et lutfattig lokalsamfunn hvor ekte mannfolk drakk, klådde på damene, rånekjorte og drev med småkriminalitet – skiftet han navn. Boken kalte han «En finir avec Eddy Bellegueule», som direkte oversatt betyr noe sånt som «For å kvitte seg med EB», men som på norsk har fått den mindre provoserende tittelen «Farvel til EB.» Den kom ut da han var 21, og ble årets snakkis i Frankrike.

Hans andre bok, som nettopp er lansert på norsk, heter «Voldens historie». Den handler om hvordan han ble voldtatt og nesten drept av Reda, en ung mann av nord-afrikansk avstamning. Boken fortelles delvis via søsteren, som gjenforteller Edouards historie til deres felles mor, og som legger inn sine egne fortolkninger underveis.

– Det er for lite vold i litteraturen

Volden i verden er sørgelig underrepresentert i litteraturen, mener Edouard Louis. Det er også fortelling om hverdagen til de fattige – samfunnsklassen han selv kom fra.

TEKST: NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

Han er smilende og myk i stilen, kledd i mørkeblå ettersittende genser med skjorte under, jeans og sneakers. Alt virker perfekt, nyvasket. Håret er litt lysere og mye kortere enn på bidet på forsiden av den første selvbiografiske boken hans.

Det virker som om han ikke eier aggressivitet (skjønt det kan ikke stemme, slik han fremstiller seg selv under samtalsløp), men han mangler ikke energi. Øynene er store, direkte og blå. Han gir meg en klem med en gang han kommer inni møterommet i Litteraturhuset i Oslo, setter seg ved siden av meg, ikke tvers over det store møtebordet slik de fleste intervjuobjekter gjør, og ser meg ofte inn i øynene.

Når jeg lytter til opptaket etterpå,

merker jeg at han svarer på alt, uten å nøle, i perfekte velformulerte franske setninger. Han går ikke utenom enkelte tema eller svarer likegyldig og kort på noe, som mange intervjuobjekter gjør. Han hever aldri stemmen, og virker aldri som om han finner noe ubehagelig eller vanskelig under hele samtalen – selv når den dreier seg om opplevelser som må ha vært traumatiserende.

– *I «Voldens historie» har jeg en følelse av at du sier at alle mennesker har sin historie, og at hvis noen, for eksempel politiet, eller en søster, gjenforteller den på sin måte, blir det lett falskt. Man forfalsker andre menneskers intime historier. Har jeg forstått deg riktig?*

– Ja, det er derfor jeg hadde lyst til å skrive denne boken, det er fordi jeg ville

gjengi min versjon av denne historien, nesten som en hevn mot et faktum at jeg hadde forstått tidlig at ved å fortelle min historie, ble den tatt av andre, tatt av andres ord. Det ble nesten et brudd mellom «Farvel til Eddy Bellegueule» og «Voldens Historie», fordi da jeg publiserte «Eddy Bellegueule», sa jeg at dette er en bok om hvordan språket har definert oss og gitt oss en plass, som f.eks. «skitten homo», «skitten svarting», «det bare en kvinne», «det er en jøde», alle disse ordene som stenger oss inne. Mens i «Voldens historie» er det motsatt. Der definerte ikke språket meg. Men da søsteren min fortalte historien, om hva som hadde skjedd med meg, når politiet fortalte historien, kom det en avstand mellom det de sa, mellom språket de brukte, og den jeg er. ►

Da ble språket ikke noe som gir oss en plass i verden, men det ble motsatt. På grunn av avstanden mellom hva språket forteller om oss og det vi opplever selv, i denne volden i min søsters eller politiets språk, ble språket et leketøy.

– *Det er som en sekundær vold, som også blir utøvet mot deg?*

– Ja nettopp, det er var en vold til, som kom på toppen av den gamle. Det skjedde også en slags vold da vennene mine sa at du må anmelde det som har skjedd til politiet. I boken finnes det en ganske grunnleggende parallell mellom voldtektstøyblikket, mellom dette øyeblikket da denne gutten tvang meg til å gjøre noe med kroppen som jeg ikke ønsket å gjøre, og øyeblikket som kom senere da vennene mine dro meg med til politiet for å vitne om denne historien. Nok en gang skjedde noe jeg ikke ønsket å gjøre med kroppen min. De trakk den mot en horisont som jeg ikke hadde valgt, og det er et av spørsmålene i boken: Hvorfor må mennesker som har lidd, måtte lide to ganger? Med kroppen og så med språket.

– *Du skrev den nye boken, Voldens Historie, i en annen og mindre enkel stil enn da du skrev «Farvel til Eddy Bellegeule». Hvorfor dette stilskeiftet? Begge handler jo om vold – du opplevde mye vold i barndommen også, om enn av et annet slag – så man kunne tro at du kunne skrive begge bøkene på samme måte. Men det gjorde du ikke?*

– Nei. Jeg hadde lyst til å skrive en mer kompleks og krevende bok...

– *Du hadde lært mer?*

– (Med et stort smil) Ja, jeg hadde lært! Jeg sa til meg selv at jeg ville gjennomføre et prosjekt som jeg hadde tenkt på lenge, som var å skrive en selvbiografi fortalt av en annen. Av min søster, av politiet. Det hadde jeg veldig lyst til, og det krever en litterær oppbygning som viser verdens kompleksitet, som viser kompleksiteten i mekanismene i verden.

– *Skriver du som terapi?*

– Nei, for meg er det å skrive egentlig ikke terapeutisk, det er heller politisk! Generelt sett har jeg ikke kommet så dårlig ut av voldsomme situasjoner. Jeg er ikke blitt så preget av det. Jeg vet ikke hvorfor. Jeg glemmer svært fort. Så jeg har det bra. Men når jeg skriver, og da jeg skrev Eddy Bellegeule, tenkte jeg heller på alle de menneskene som opplever slik vold i dag. Jeg ville føle meg ubekvem,

utilpass, ved å skrive en bok for at jeg selv skal føle meg bedre; det ville jeg finne selvopptatt. Det som interesserer meg er «Hvem er Eddy Bellegeule-ene», hvem er menneskene som opplever samme type vold? Det er det som teller for meg. Det er den kollektive ånd.

– *Skriver du på din tredje bok, og kan du fortelle meg litt om den?*

– Ja. (smil) Det er litt komplisert fordi jeg er på begynnelsen, så jeg må lære meg å snakke om den, å finne et språk...

– *Har du funnet nye stilistiske virkemidler i denne tredje boken?*

– Ja, jeg har forsøkt å finne en ny måte å skrive på. Jeg liker forøvrig ikke særlig ideen om «stil». Skribenter snakker mye om betydningen av stil, om å ha en egen stil, nærmest som en prioritet når man skriver. For min del er stil ikke noe jeg er opptatt av. Jeg forsøker å finne et språk som tillater meg å si ting som jeg ønsker å si.

– *Synes du at stil er en slags kunstnerisk pynt, noe som kanskje ikke springer ut fra personligheten, men fordi man har lyst til å være kunster?*

– Ja, slik er det. Du vet hvordan det var første gang samtidskunstnere laget monokromer? Man sa at dette ikke er konstruert, det er ikke kunst, her finnes det ingen stil, at dette var lett, at dette kunne alle gjøre. For meg er det å ha en stil ikke å være opptatt av hva det er å ha en stil. Man må gjøre noe nytt, men stilen kommer etterpå, når arbeidet er fullført. Jeg møter mange litteraturstudenter som forteller meg: «Jeg vil skrive, men først må jeg finne en stil».

– *Man må ha noe å skrive om først?*

– Ja. Det vil si, en litterær stil i seg selv ikke er interessant. Det som er interessant i stilen til Toni Morrison eller William Faulkner er at den får oss til å høre de svar- te i USA eller fattige hvite bønder i USA på en måte vi aldri hadde hørt det før. Stilen er ikke målet, men redskapet som tillater en å fortelle om en ny virkelighet, en virkelighet som ikke er fortalt om før.

– *Er bøkene dine selvbiografier eller har de elementer av å være selvbiografiske romaner?*

– Absolutt selvbiografier. Ett hundre prosent.

– *Jeg vil ikke gjøre dette til noe hovedpoeng, men siden du er her i Norge nå, og det alle-*

rede har vært en debatt om «Eddy Bellegeule» i norske media, synes jeg at jeg må spørre litt om dine reaksjoner på denne debatten. Det fantes de som mener at du ikke hadde nok sensitivitet og forståelse fra de sosiale klassen du selv kommer fra, at du utleverte Frankrikes fattige i boken, at de bare fikk negative trekk. Hva synes du om dette?

– Det ble satt opp en teaterforestilling bygget på «Eddy Bellegeule» her i Oslo, med Kjersti Holmen som regissør og Emil Johnsen som skuespiller, hvor de har rekonstruert teksten. Den begynner med alle øyeblikkene i boken hvor faren min forsvarer homoseksuelle, hvor faren min gir meg penger for å gå på gymnas. Jeg synes det er et godt svar på det du spurte om. I boken ønsket jeg å vise hvor komplekse individer er, å vise hvordan de er voldelige, men også å vise hvordan de kan være sjenerøse. Jeg tror det er en gammel forestilling som går ut på at når man snakker om de undertrykkede, må man bare si noe pent.

– *Arbeiderklassen er liksom alltid god?*

– (smil) Nettopp. Det ligger en slags rasisme i dette, det er som å snakke om «de edle ville», det skaper en distanse til deres verden.

– *Da jeg leste disse norske angrepene, synes jeg at de manglet en sensitivitet, en respekt og sympati for deg, for dine lidelser...*

– Ja... Og det er også mange kapitler i boken som snakker om andres lidelser – kvinnes lidelser, min bestemor, min mor, min søster. Den omhandler kompleksiteten i volden og lidelsen i denne verdenen, i denne barndommen – for å få en slutt på denne fortolkningen hvor borgerskapet er den undertrykkende og voldelig klasse og de fattige som gode og mer autentiske personer...

– *Men alltid litt enklere?*

– (smil) Men alltid litt enklere.

– *Den tredje boken som du skriver på nå, vil den bli like tragisk?*

– (latter) Jeg forsøker å skrive en kjærlighetshistorie. Men det er sant at for meg er det alltid litt vanskelig. Som jeg pleier å si: Jeg har inntrykk av at det er så mye vold i verden, det er så mye hardhet, og man finner så lite av volden i litteraturen. Det er et så stort gap mellom verden og det litteraturen sier om verden, så jeg synes det er viktig å snakke om denne volden. Det finnes noe viktig der ute som vi må snakke om. Hvordan Front National

vokser i Frankrike, migrantene som dør i Middelhavet. Hva politiet sier om svarte.

– *Det er vel også vold i familiene, i gatene og over alt? Da jeg leste Voldens historie, syntes jeg du var mye snillere enn jeg sannsynligvis hadde vært hvis det var jeg som hadde blitt voldtatt. Jeg forsøkte å forstå hvordan du kunne være så opptatt av problemene i Redas immigrantbakgrunn – han som hadde gjort deg så vondt. Var det en emosjonell reaksjon – hvordan du opplevde det der og da – eller en politisk reaksjon som kom etterpå?*

– (latter) Da det skjedde, hatet og avskydde jeg ham. (alvorlig) Også i dag avskyr jeg ham, men for å komme ut av denne traumatiske situasjonen, denne volden, var det nødvendig at jeg forsøkte å forstå det som hadde skjedd. Det vil si å forstå ham. Jeg sier ikke at det er en løsning for alle. Jeg kan godt se at det finnes mennesker som ikke ønsker å forstå noen som har gjort noe slikt, og jeg vil aldri kritisere noen for en slik reaksjon.

– Men man må ganske enkelt la det være rom for å forsøke å forstå. Det er en av konklusjonene i Voldens Historie at statsapparatet, medregnet politiet, ikke lar oss beholde rom til å regulere en konflikt på individuelt vis, på den måten man selv har lyst til å løse den. Det er satt opp et slags gitter. Dette gitteret er formatert på en måte som sier at «denne typen vold skal straffes slik, og denne typen sann.» Hvis man derimot hadde lyttet til individene, vi man kunnet se at det er store forskjeller. Etter en opplevelse som voldtekten og mordforsøket i Voldens historie er det mennesker som er imot meg fordi de mente at jeg ville tilgi voldtektsmannen. De hadde ønsket å sette voldtektsmannen i fengsel i 30 år, som hevn. Men i en verden hvor vi lever med institusjoner, burde det være rom for ulike individuelle syn. Jeg hadde behov for å forstå noen som kan gjøre noe grusomt og ønsker ikke å bli kritisert for det, men hvis andre reagerer annerledes, ville jeg forstå det.

– *Så du mener ikke at hvis noen har en vanskelig fortid eller barndom, unnskylder det noe sånt som voldtekt – eller terrorisme?*

– Nei, nei! Det er nettopp fordi jeg er indignert over volden at jeg forsøker å spore historien bakover. Det er viktig å innse at et individ som begår en slik voldelig handling er en del av en prosess som er mye større og går mye lengre tilbake. Det betyr ikke at handlingen var god.

Det siste spørsmålet er heller ikke så interessant.

– *Din vanskelige fortid, hvor du hele tiden har vært i minoritet, hvor du først befant deg i en familie og et miljø med mye vold, så ble du oppfattet som en outsider som homofil, og så ble voldtatt.... Har alt dette gitt deg en slags samhörighet med Reda, som også er i minoritet som innvandrers?*

– Veldig forskjellige minoriteter! Men det er allikevel noe som ligner, på en ganske slående måte. Det å tilhøre et fattig miljø og det å ha problemer med kulturen, er begge å være i minoritet. Derfor var det viktig for meg å konstruere boken på min måte, litterært sett. Også det var en måte å motvirke alle rasistiske lesemåter på. Når min søster forteller historien på sin måte, ødelegger det enhver mulighet for å lese boken rasistisk, fordi hun forteller samtidig om min aggressive fetter som var havnet i fengsel. Boken motsetter seg hele tiden en tolkning som har med rase å gjøre, enten det er hennes eller politiets, fordi de samme tingene foregår i et lite hellvitt samfunn i Nord-Frankrike. Altså finnes volden også andre steder. Derfor er det en ganske problematisk likhet mellom meg og ham.

– *Hva slags forhold har du til familien i dag?*

– Etter å ha publisert «Eddy Belleguele», snakket jeg med min far for første gang på årevis. Det er avslørende. De menneskene som mener at jeg har gitt et dårlig bilde av bakgrunnen min, ser det fra et borgerlig synspunkt. Faren min, derimot, kjøpte boken til alle kompisene sine, og for første gang noensinne begynte han å snakke ordentlig med meg.

– *Han var stolt av deg?*

– Han var stolt og glad. For første gang i livet kalte han meg «Edouard», som han hadde nektet å gjøre før. Fordi, som han sa, «det er jeg som har valgt

Behov. Jeg hadde behov for å forstå noen som kan gjøre noe grusomt og ønsker ikke å bli kritisert for det.

«Eddy», derfor er det navnet ditt. Fordi det er jeg som bestemmer». Men så begynte vi å snakke sammen. Dette er en av grunnene til at jeg inkluderer en stemme fra barndommen i min andre bok.

– *Har også faren din lært noe?*

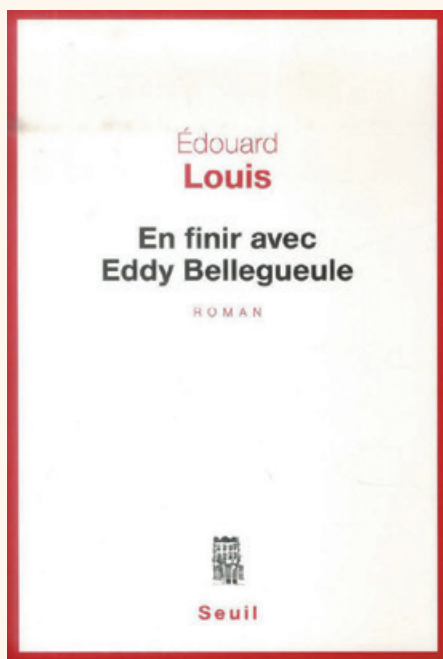
– Ja. Hele livet har han stemt Front National, men det gjør han ikke lenger. Han har begynte å stille seg spørsmål. Han har gjort en helomvending.

– *På grunn av samtaler som dere to har hatt sammen?*

– Vi ser hverandre jo bare en gang i blant. Det er en innviklet situasjon, for vi er blitt så forskjellige. Vi snakker ulikt språk, så det finnes en objektiv distanse mellom oss som er vanskelig. Bare måten jeg kler meg på, selv om det er jeans med basketballtrøye, er det truende for ham. Det gir et borgerlig inntrykk. «Hvorfor kler du deg sånn?», spør han. «Skal du bevise at du er bedre enn oss?» Dette er som en objektiv aggresjon, så det er vanskelig. Men samtidig har mye endret seg siden den første boken kom ut. Derfor får stemmene fra barndommen min en såpass stor plass i Voldens Historie. Jeg har begynte å lytte til dem på nytt, jeg lytter til hvordan søsteren min og faren min snakker.

– *Du er glad i faren din, og søsteren din?*

– Ja, jeg er svært glad i faren min, selv om jeg noen ganger ikke vil innrømme det – det er sant! Men det er andre i fami-

lien jeg ikke kan fordra. Jeg kan for eksempel ikke fordra min bror.

– Og hvordan går det med forholdet til din mor?

– Det går, men det kan være litt vanskelig.

– Kanskje du nå har en annen familie som du har valgt selv. Du kan ha en partner?

– (stort smil) Ja, jeg har en partner, og jeg har venner som er som en slags familie, Henri og Geoffroy, som er med i boken og som var med meg på sykehuset. Voldens historie er også en historie om vennskap, en lovprisning av vennskapet. Det er også en bok om vennskap som livsform. Vennene er alltid der med meg. De bærer historien samme med meg, de deler den med meg, så: ja.

– I «Farvel til Eddy Bellegueule» beskriver du hvordan både familien og landsbyen du vokste opp i hadde en stor distanse til kunstformer og et intellektuelt liv. For dem var

det alkohol og TVen som gjaldt. Var det ingen dersom kunne gi deg «næring» da du var liten gutt?

– Jovisst, det var mye som ga meg næring. Det er pussig at du spør om det, for jeg har nettopp vært med på en konferanse i Stavanger, og jeg snakket nettopp om denne arven fra barndommen min, som jeg fremdeles har med meg. Det er særlig én ting som var veldig til stede i barndommen min: et slags raseri mot alt og alle, mot TVen, mot politikken. Alle skrek, alle var rasende, man var aldri tilfreds. Jeg tenker at i dag, når jeg skriver, i min litterære produksjon, har jeg med meg denne arven fra barndommen min, arven fra dette miljøet. Det er en arv jeg holder fast ved, som jeg ønsker å beholde.

– Men når det gjelder tankens verden, litteraturen: Leste du noe? Var det et bibliotek der, for eksempel?

– Nei, noe slikt var helt usynlig. Det eksisterte overhodet ikke. Man følte seg utelukket fra bøkene. Man hadde en følelse av at «bøkene snakker aldri om oss».

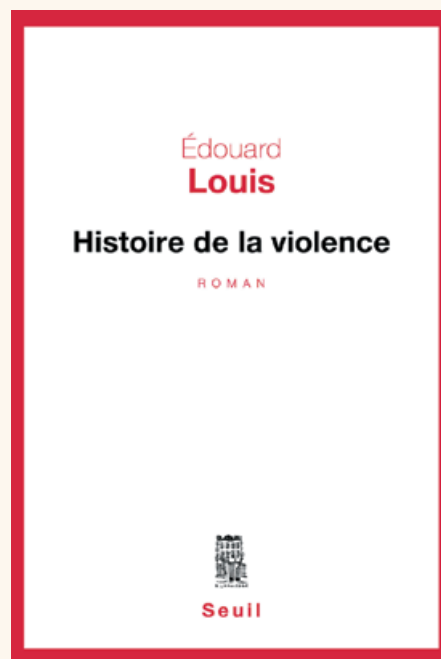
– Og det var kanskje sant?

– Og det var sant. Det er en av grunnene til at jeg skrev «Farvel til Eddy Bellegueule». Jeg ville fortelle om disse menneskene som man ikke forteller nok om i litteraturen. Det var en følelse der av at bøkene var fienden. Og for en gutt, var det et tegn på femininitet hvis man leste. Det var en kvinnelig handling.

– Det finnes mennesker som føler en slags skyld når de foretar en klassereise?

– Det har jeg aldri følt. Jeg har ingen skyld over å ha blitt den jeg ønsket å bli. Jeg har aldri hatt noen følelse av forræderi. Jeg har sagt til meg selv: «Det er mitt liv, jeg gjør som jeg vil.»

– Som forfatter står du pga. bakgrunnen

din litt utenfor etablissementet. Er det en fordel eller en ulempe?

– Det er heller en fordel. Posisjonen som skribent er et slags «no man's land». Jeg er ikke en del av borgerskapet. Jeg er også for langt til venstre politisk til det, blir ansett som for radikal av det parisiske borgerskapet.

– Jeg hadde ikke regnet med at du hadde høyresympatier, men er du svært radikal? Eller er det en oppfatning andre har av deg?

– (latter) Det er helt sant! Jeg er til og med mye lenger ut på venstresiden enn folk tror. I dag er det slik i litteraturen som i politikken at man må skape en venstreside, hvis man ikke vil at den ekstreme høyresiden skal vokse – i Frankrike eller Norge eller Storbritannia med UKIP. Vi trenger et annet språk, et progressivt språk.

– Hvorfor har du kalt deg Louis?

– Det er fra et teaterstykke av Jean-Luc Lagarce, som er praktfullt. ■

Vekst for Oslo-bibliotekene

Deichmanske bibliotek har registrert mer enn 1,5 million besøk hittil i år. Sammenlignet med i fjor er det en økning på hele 13 prosent. «Dette er svært inspirerende tall», sier Knut Skansen, konstituert biblioteksjef. – «Økningen har i hovedsak kommet på filialer som er blitt pusset opp, som Furuset og Tøyen. I Nydalen har utvidet åpningstid gitt 11 prosent vekst. Det viser at hver krone investert har gitt umiddelbar avkastning», sier biblioteksjefen i en pressemelding. De mest besøkte filialene i år er Majorstuen, hovedbiblioteket, Furuset, Lambertseter og Grünerløkka. Brukeradferdsundersøkelsen fra i fjor viser at mange besøkende bruker biblioteket til helt andre ting enn å låne eller levere bøker. Samtidig viser 2016-tallene at Deichmanske har 10 prosent vekst i antall nye lånere. ■

Litteratur-NM på Lørenskog

I september ble NM i litteraturformidling arrangert på Lørenskog bibliotek. I juryen satt blant annet forfatterne Vera Micaelsen og Øystein Wiik, samt rapperen Don Martin. Etter en tredjeplass i 2014, stakk i år Bjørg Øygarden fra Arendal av med seieren. For bronsevinneren, 73 år gamle Bjørn Eirik Nyberg, ga dette mersmak. «Ja, det gjorde det, så kanskje blir jeg å se og høre til neste år igjen. Jeg sikter mot pallen også da», sa Nyberg til Enebakk Avis (enebakkavis.no). ■

«Les for svingende!»

I år arrangerte Skjervøy folkebibliotek sommerkampanjen «Les for svingende!» for barn mellom 6-13 år for fjerde året på rad. Denne sommeren ble det lest til sammen 250 bøker under kampanjen, noe de ansatte på biblioteket er svært fornøyd med, melder Framtid i Nord (framtidinord.no). Alle som deltok fikk diplom og var med i trekningen av en iPad mini. I september ble det også holdt en bokfest på biblioteket for alle deltagerne. ■

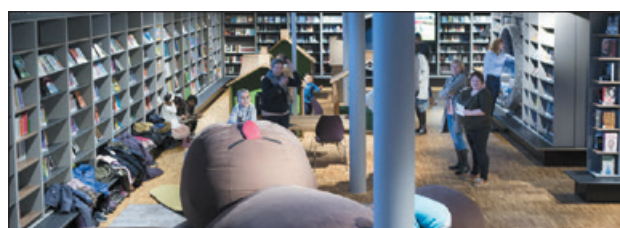
Norske bibliotek på gjev liste

Wired magazine har i sin liste «10 of the most beautiful libraries on earth» inkludert både Stormen bibliotek i Bodø og Vennesla bibliotek i Vest-Agder, melder Avisa Nordland (an.no). I artikkelen vises det til en rapport fra Institute of Museum and Library Services, som blant annet har funnet ut at jo mer offentlige midler som blir investert i bibliotek, jo mer bruker folk bibliotekene. Det påpekes at et godt bibliotek er mer enn et sted man kan leie bøker. Det er også en viktig møteplass med både konsertarenaer og auditorium. Det vektlegges også at bibliotekene er kunstverk i seg selv. ■

Positive tall for Asker bibliotek

Asker bibliotek hadde en økning på 17 prosent i antall besøkende fra 2014 til 2015. Hittil i år kan de skilte med ytterligere 3 prosent økning, skriver Budstikka.no. Den samme økningen gjenspeiler seg i det totale utlånet. Biblioteket låner ut betydelig færre filmer, og litt færre lydbøker, mens utlånskurven for musikk, romaner og fagbøker har et lite oppsving. Biblioteket opplever også en kraftig vekst i utlånet av elsykler, kunst og ebøker. ■

Solide tall for Furuset

Furuset bibliotek og aktivitetshus i Oslo kan vise til fantastiske besøkstall hittil i år. I mai i fjor hadde filialen omlag 15.000 besøk, mens de i mai i år hadde over 28.000 besøk, noe som tilsvarer tallene til Deichman-ske-filialen på Majorstua. Dermed er Furuset bibliotek og aktivitetshus et av hovedstadens mest besøkte bibliotek. «Vi synes det er veldig morsomt at så mange bruker oss og at det er så mange som kommer igjen og igjen. Vi er glade for å se at folk benytter seg av huset som en møteplass, og at folk er med på å skape aktivitet hos oss», sier programansvarlig Helene Heger Voldner til Akers Avis Groruddalen (groruddalen.no). ■

Fasaden til Thomas Mann

TEKST: NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

Du leter forgjeves etter skyggen av Thomas Mann i Buddenbrookhaus i Lübeck. Mann bodde aldri i huset, det inneholder bare tre-fire av hans eiendeler, og innmaten i huset er fullstendig rekonstruert etter annen verdenskrig, da Lübeck ble hardt bombet, og bare fasaden stod igjen.

Men kanskje det er passende med tanke på Manns personlighet? Den store forfatteren holdt fasaden blankpusset, han var en ekstremt kontrollert, ytre sett nok så kjølig personlighet, ifølge sine biografier. Mens hans hemmelige dagbøker, som ble offentliggjort 20 år etter hans død, avslørte erotiske fantasier han hadde lagt vekt på å skjule.

La det først være klart at museet ikke

seiler under falsk flagg. Det offisielle navnet er «Buddenbrookhaus. Heinrich und Thomas Mann Zentrum». Og det er jo ganske fiffig, for så har man ikke sagt at det er der Mann bodde, men knyttet det til den romanen som gjorde den yngste av de to forfatterbrødrene uhyre berømt i svært ung alder. Mann var bare 25 da Buddenbrooks kom ut i 1901. Da hadde han allerede flyttet fra hjembyen – det gjorde han da han bare var atten år gammel – og siden kom han sjelden tilbake, siste gang noen få måneder før han døde i 1955 for å motta Lübecks ærepris.

Den tyske «kongefamilien»

Museet holder til i huset til Manns beste-foreldre (barndomshjemmet hans finnes

ikke mer) og utstillingen består av tre deler: En fast utstilling over de to brødrene, Heinrich og Thomas Mann og deres familier; en rekonstruksjon av hvordan herskaphuset til det fiktive handelsdynastiet Buddenbrook kan ha sett ut, basert på beskrivelser i romanen; og en avdeling til særutstillinger. I skrivende øyeblikk handler særutstillingen om «krigen» mellom brødrene på grunn av hvordan de stilte seg til første verdenskrig.

Utstillingen over familien er ganske konvensjonelt laget, men relativt informativ, og består vesentlig av fotografier. Tekstene er på tysk, engelsk og – svensk. Blant museets besøkende er det nemlig en stor gruppe skandinaver, særlig svensker.

Utstillingen gir en grei innføring i en familie som ga forfatteren mye godt stoff, og som ellers har gitt tyskere rikelig med materiale til TV-serier og filmer siden. Mann-familien er i Tyskland blitt sammenlignet med Kennedyene i USA og til og med den britiske kongefamilien, og har nesten enda større wow-faktor enn begge.

Unge gutter

Mann var tiltrukket av unge gutter – gutten som inspirerte unge Tazio i Døden i Venedig skal ha vært bare ti år gammel. Han skal også ha vært erotisk betatt av sin egen sønn, Klaus, da sønnen var sytten år gammel. Men Mann holdt seg «i skapet». Å leve ut sin homofili var utenkelig. Det vil si, helt sikre kan vi ikke være, for det er noen huller i de dagbøkene han etterlot seg. Dagbøkene fra noen av ungdomsårene har han brent.

Thomas fikk uansett seks barn med sin Katja, og to av dem tok livet av seg i voksenalder (Klaus og Michael). Det gjorde også hans to søstre. Tre av barna hans var som han selv homofile.

Katja, som hadde studert matematikk og var en skjønnhet i sin ungdom, kom fra en meget rik jødisk familie, Pringheims, mens Mann var i yngre år det man i dag kanskje vil kalle «moderat antisemitt». Det vil si, han hadde de sammenfordommene som det var vanlig å ha på hans tid, men det var kanskje ikke så vanlig å ha dem når man var jødisk gift.

Nølte lenge i nazitiden

Selv om Thomas Mann, som fikk nobelprisen i litteratur i 1929, ble regnet som Tysklands moralske samvittighet – selve taleøret for det «andre, anstendige Tyskland» – under og etter annen verdenskrig, er det en kjent sak at han nølte lenge med å engasjere seg offentlig mot nazismen. Han ble overtalt av de to eldste barna sine, Klaus og Erika, som begge var sterkt politisk engasjert, til å komme seg i eksil, og bodde i Sveits og senere i USA under nazitiden.

Og han var utvilsomt en antinazist – men han var også en konservativ, som hadde sterke emosjonelle bånd til den gamle tiden som var i ferd med å gå under. Frihet var for Thomas Mann primært en personlig og individuell størrelse, ikke en politisk. Og demokrati gikk han ikke inn for før i 1922.

Utstillingen gjør forøvrig ikke noe nummer av de mer pikante delene av Manns biografi. Den er på ingen måte

spekulativ – men dermed risikerer den også å bli en anelse tannløs.

Den legger også – sympatisk nok – en del vekt på storebror Heinrich, hans tidlige litterære suksesser (særlig Den blå engel, filmatisert med Marlene Dietrich og Emil Jannings) og hans to nokså skranglende ekteskap, den siste til en skuespillerinne som muligens var prostituert. Heinrich er adskillig mer kjent i Tyskland enn i Norge, og regnes som en svært god forfatter til tross for at han ikke har brorens superstjernestatus.

Få ekte Mann-eiendeler

En del av utstillingen som man risikerer å fare forbi hvis man har dårlig tid, er et parti som diskuterer hvor Mann hentet sin inspirasjon fra – når han altså ikke hentet den fra egen familie. Der er det flere norske navn, så her kan vi nordmenn briske oss litt. Ved siden av står to ca. tre meter høye lysestaker som Mann skal ha tatt med seg hvor enn han bodde, om det var i München, California eller Sveits, og et monter med en gammel familiebibel og et teservice i porselen. Dette er de eneste tingene som faktisk tilhørte Thomas Mann i museet, og de ble skjenket byen av hans enke etter hans død.

Buddenbrookavdelingen er mer tvilsom. Den består av kun to rom, som nokså opplagt er rekonstruerte og dermed ikke egentlig gir noe særlig levende bilde av herskapshuset som står så sentralt i romanen.

Dersom man altså ønsker å se værelser beskrevet i en roman på et museum, en idé som kan diskuteres, uansett hvor vellykket den måtte være utført, vil man bli skuffet. Vi får se et instrument, som en romanpersonen visstnok skal ha spilt Wagner på, og et lite dameskrivebord som en annen romanperson skal ha skrevet sine kjærlighetsbrev på. Ved flere av møblene ligger det informasjon om hvor

i romanen man finner beskrivelsen av dette objektet, igjen på tre språk. Et morsomt grep for skoleklasser, som bruker museet flittig, litt mindre festlig for Mann-kjennere.

Den lille særutstillingen består kun av en liten håndfull montre med bøker og håndskrifter, og noen filmsnutter fra tiden rundt første verdenskrig – både damer med gigantiske hatter som flanerer i tyske gater som om ingenting skulle ha skjedd og desperate soldater i skyttergravene. Lydsporet er opplesinger fra brevene som Thomas og Heinrich skrev til hverandre.

Elsket keiseren

I en av montrene ligger to bøker som kom ut samme år – 1918 – den ene heter Die Kleine Stadt. I den skriver Heinrich om demokrati og sosial rettferdighet. Den andre, skrevet av Thomas, heter «Den kongelige Høyhet», og tittelen er ikke ironisk ment.

Thomas var en ihuga forkjemper for krigen og for keiserdømmet, både før, under og noen år etter første verdenskrig. Andre tyske forfattere var også i patriotisk rus da krigen begynte – selv Brecht jublet – men så fikk de betenkeligheter. Det spesielle ved Thomas Mann var at han fortsatte å forsvare keiser og krig til siste stund. Mens Heinrich, som var frakofil og sosialist, var imot blodsutgytelsen fra første stund. De to brødrene snakket ikke med hverandre på åtte år på grunn av denne politiske uenigheten, og Thomas var den mest ubøyelige av dem.

Så selv om lillebrors litterære stjerne skinner klarest, er det lettere å få personlig sympati for storbror Heinrich. Hundre år etter er det lettere å forholde seg til hans politiske syn og rausere personlighet. ■

Buddenbrookhaus Heinrich og Thomas Mann Zentrum

Hvor: Mengstraße 4, Lübeck, Tyskland

Museumsbutikk: Innholdsrik, noe på engelsk

Ansatte: Hjelpsomme

Antall besøkende i året: ca 50 000

Skal renoveres: 2018

Hvordan kommer du deg dit: Mange busser fra stasjonen, ca 7 min

Passer for: Dagstur hvis du er i Hamburg. For dårlig forbindelse for dagstur hvis du er i Berlin

Hjartespråk

ODDMUND KÅREVIK
BIBLIOTEKAR OG SKRIBENT

Det er bøkene me les for å bli underheldt. Dei me plukkar opp på ein flyplass for å få tida til å gå. Og det er bøkene som endrar oss. Dei me les ein gong, to gongar, ja me kan endå til finna på og lese dei ein tredje, fjerde eller femte gong. Ei av desse bøkene snubla eg nyleg over igjen i ein bokhandel. *Den lille prinsen* av Antoine De Saint-Exupéry, til norsk ved Henning Hagerup.

Vent litt. Finst ikkje denne i ei god norsk utgåve allereie? Jo, den gjer det. Og Hagerup skriv eit morosamt og forklarande forord om kvifor boka no kjem i ny utgåve. Han skriv mellom anna: «Det [er] nå engang slik at oversettelser av klassikere nesten bestandig har en adskillig mer begrenset levetid enn bøkene har på originalspråket.» Eg har lese Inger Hagerups versjon tidlegare og huskar den som fin. Men dette er ikkje høvet for ei samanlikning mellom to versjonar med ulike utgangspunkt. La oss heller sjå på den nye versjonen til glede for nye lesarar.

Kva er det som fangar meg? Det er likeframheten. Det er det tydelege partiet med barnet i forteljinga. Det er den vesle prinsens skjønnhet. Og det er vår smått desperate forteljar, flygaren, med eit fly som ikkje vil fly. Aleine i ørkenen, men ikkje heilt aleine likevel, viser det seg.

I etterordet lærer eg at *Den lille prinsen* kan lesast som ein krigsfabel. Slik har ikkje eg tenkt på det. Men boka er skriven og gitt ut under krigen. Og det er mange figurar som ein kan tolka mykje inn i. Me møter kongen som vil regjere over kven som helst. Og vil gjere den vesle prinsen til utanriksminister berre han blir igjen på planeten hans. Me møter forretningsmannen som sit og reknar på stjernene, som han meiner han eig. Me møter han som vil bli beundra, han som vil at prinsen skal gi han applaus for in-

Antoine De Saint-Exupéry (1900-1944)

genting. Det er som om eit grelt lys vert stilt inn på vår eiga tid. Den vesle prinsen mistar i alle fall fort interessa. Me møter også den noko gåtefulle figuren lyktemannen som tenner og sløkker lykta han passar på i eit sett. For døgnen har blitt kortare, og instruksen er uendra. Han får aldri pause, han får aldri sova.

Figuren som gjer sterkast inntrykk på meg er Drankaren. Den vesle prinsen, barnet, som likefullt har ein livsvisdom som overgår oss vaksne møter drankaren direkte, slik berre barn kan.

«Hva gjør du for noe?» sa han til drankeren, som han fant sittende i taushet foran

en samling tomme flasker og en samling fulle flasker.

«Jeg drikker,» svarte drankeren med et dystert ansiktsuttrykk.

«Hvorfor drikker du?» ville den lille prinsen vite.

«For å glemme,» svarte drankeren.

«For å glemme hva da?» spurte den lille prinsen, som allerede syntes synd på han.

«For å glemme at jeg skammer meg,» bekjente drankeren og senket hodet.

«Hva skammer du deg over?» undret den lille prinsen som gjerne ville hjelpe ham.

«Jeg skammer meg fordi jeg drikker!»

sa drankeren og stengte seg inn i tausheten for godt. (Saint-Exupéry 2015: 48 fl.)

Den pripe bibliotekaren i meg spør seg kanskje om dette verkeleg er ei bok for barn? På same måte som ein kan spørje seg om forteljinga om Filifjonka som var redd for katastrofar i Tove Janssons *Det usynlig barnet* eigentleg er for barn? Henning Hagerup hoppar elegant over heile problemstillinga i det svært gode etterordet og skriv: [«Den lille prinsen»] er en barnebok av det slaget som passer like godt for voksne.» (2015: 100) For nett slik er det. Dette er ei bok som vil passa utmerka godt for nokre barn. Og for dei vil den kunne ha ein heilt spesiell verdi gjennom heile livet.

Noko av det sterkaste i boka er møtet mellom reven og prinsen. Prinsen møter reven som alt anna, open og fordomsfri. Reven har vore ute ei vinternatt før. Han har plukka opp eit og hitt. Han vil at prinsen skal temma han. Han vil at prinsen skal bli venen hans. Han vil at dei skal ha ritual. At prinsen skal kome kvar dag på ei bestemt tid av dagen. Slik at han kan gle seg i timen før prinsen kjem. Slik me gler oss på sommarferiar, slik barn gler seg til jul eller over snø, ein vinterdag. Ritual. Prinsen kan ikkje ordet, men reven forklarar dette han meiner menneska har gløymt ut. Fordi dei er så travle med å vera travle. Utanfrå forstår

me at vårt eige stress vert opplevd heilt utan retning. Det er ein av fleire sanningar me får servert.

Det er i avskjedstimen at den djupe sanninga blir delt. «Adjø,» sa reven. «Her er hemmeligheten min. Den er svært enkel: Man ser godt bare med hjertet. Det viktigste er usynlig for øynene.» Seinare då prinsen har gjort desse orda til sine eigne og han og flygaren har funne ein brønn med vatn midt i ørkenen seier han: «Men øynene er blinde. Man må lete med hjertet.» Desse komprimerte paradoksa gjev gjenklanger til bøker frå Bibelen og kristen mystikk.

Eg leitar etter svar og går i den retninga Henning Hagerup peikar ut for meg. Eg finn fram novella «En sau, en rose og tre små vulkaner» på Nasjonalbibliotekets velsigna teneste Bokhylla. Tor Åge Bringsværd har skrive ein metatekst om kva som eigentleg hendte med flygar og forfattar Antonie De Saint-Exupéry. Som forsvann 31.juli 1944. Som konkluderer med at Antoine har slutta seg til den lille prinsen på asteroide B 612.

Det er ei enorm trøyst å lesa teksten til Bringsværd. Tårene renn mens eg les. Og eg lurar på kvifor det treff meg så djupt. Kan det ha å gjere med at Tor Åge Bringsværd har teke det store poenget frå boka og gjort det til sitt eige? Han snakkar i alle fall til meg i eit språk som hjarta forstår. ■

Kjelder:

Bringsværd, Tor Åge (1968): En sau, en rose og tre små vulkaner I Probok. Oslo: Gyldendal.

Saint-Exupéry, Antoine De (2015): Den lille prinsen: med tegninger av forfatteren; oversatt fra fransk og med for- og etterord av Henning Hagerup. Oslo: Transit.

Vi kom i skade for å sette navnet til oversetteren av Middlemarch, Mona Lyche Ramberg, under dette bildet i Leseoppleving i nr 4/2016. Det riktige navnet skal være **Annabelle Despard**, førsteamanuensis i Engelsk ved Universitetet i Agder.

Truer bibliotek med søksmål

Den islamkritiske organisasjonen SIAN ble i 2013 nektet å holde opplysningsmøte på Kristiansand folkebibliotek. I august i år grep Sivilombudsmannen inn, og ba kommunen gjøre en ny vurdering. Sivilombudsmannen framhever at SIANs synspunkter av mange kan oppleves som ensidige og krenkende, men at det likevel er synspunkter vernet av ytringsfriheten. Biblioteket har nå innvilget søknaden fra SIAN, men med fem betingelser. Det liker ikke organisasjonens leder, Arne Tumyr. «Biblioteksjefen krever å godkjenne både opplegget vårt, og møtelederen vår. Dette er krav som ingen andre organisasjoner får når de skal holde møter på biblioteket», sier

Tumyr til NRK Sørlandet. Han skal nå skrive et klagebrev til Kristiansand folkebibliotek, og dersom biblioteksjefen ikke endrer betingelsene, vurderer han søksmål. Biblioteksjef i Kristiansand, Anne Kristin Undlien, sier til NRK at hun ikke vil kommentere anklagene i media, før hun får en offisiell klage fra Tumyr. ■

Digital deltakelse og kompetanse

– utvikling av folkebibliotek gjennom et nasjonalt program

Når regjeringens utredning om kommunale veiledningstjenester skal gjennomføres og følges opp, vil samarbeidstenkningen være svært aktuell. Bibliotekfeltet gis her en god mulighet til å påvirke samarbeidsstrukturene.

AV JANNICKE RØGLER, BUSKERUD FYLKESBIBLIOTEK
OG ARNE GUNDERSEN, NASJONALBIBLIOTEKET

Nasjonale myndigheter har lenge pekt på bibliotekene som støttepillere i digitaliseringen av samfunnet. Da Fornyings- og administrasjonsdepartementet la fram St.meld. nr. 17 (2006-2007) *Eit informasjonssamfunn for alle*, ble nettopp folkebibliotekene framhevet som arenaer for utvikling av befolkningens digitale kompetanse. St.meld. nr. 23 (2008-2009) *Bibliotek – Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid* og St.meld. nr. 19 (2008-2009) *Ei forvaltning for demokrati og fellesskap* pekte på det samme. I stortingsmeldingen fra 2012-2013 *Digital agenda for Norge* slo regjeringen fast at «offentlige arenaer som bibliotek er viktige for opplæring i bruk av digitale verktøy».

Da programmet Digidel 2017 ble offisielt åpnet i juni 2015, var det derfor naturlig at KMD valgte Drammensbiblioteket som sted for markeringen. Kommunal- og moderniseringsministeren

pekte på nettopp bibliotekenes oppgave med å veilede i den digitale virkeligheten. Dette ble fulgt opp i Kulturdepartementets nasjonale bibliotekstrategi for perioden 2015-2018, som omhandler statens oppgaver og ansvar for utvikling av folkebibliotekene. Dette dokumentet sier at bibliotekenes veiledningstilbud for grunnleggende digital kompetanse skal styrkes gjennom programmet Digidel 2017.

Det seneste politiske dokumentet som peker på folkebibliotekenes bidrag til digital deltakelse er Meld. St. 27 (2015-2016) *Digital agenda for Norge* fra april 2016. Her går det fram at regjeringen nå aktivt vil legge til rette for at folkebibliotekene får en sentral rolle i arbeidet med å gi befolkningen et bedre veiledningstilbud i grunnleggende digital kompetanse. I samarbeid med kommunenes interesseorganisasjon KS vil det bli utredet et konsept for et slikt veiledningstilbud, og i denne prosessen vil bibliotekene

ne bli trukket inn.

Hvordan kan folkebibliotekene bidra?

Folkebiblioteket har alltid vært en uformell læringsarena, og det er nettopp som uformelle læringsarenaer folkebibliotekene er viktige innenfor en nasjonal satsing for digital deltakelse og kompetanse.

Bibliotekene skal i følge formålsparagrafen i *Lov om folkebibliotek* bl.a. fremme opplysning og utdanning gjennom aktiv formidling. Når informasjons- og kunnskapskildene endres fra papirformat til det digitale, hører det til folkebibliotekenes samfunnsoppdrag å lede vei også til de digitale kildene og bidra til at innbyggerne kan bruke dem.

Folkebibliotekene som institusjon har noen aspekter ved seg som gjør dem spesielt egnet til å bidra i en slik sammenheng:

- De finnes i alle kommuner, er åpne for alle og er gratis.

Tittel	Ansvarlig	Periode	Innhold
Leselyst, språk og IKT	Storbybibliotekene v/ Kristiansand folkebibliotek	2011-2014	Dataopplæring m.m. ved de fem storbybibliotekene. Fulgt av Vox og NTNU for å identifisere det unike ved bibliotekenes bidrag i dataopplæring.
Seniorgamer	Drammen bibliotek	2011-2015	Biblioteket som arena for dataspill for eldre. Samarbeid med helsevesenet.
eBorgerskap i Vestfold	Vestfold fylkesbibliotek	2013-2014	Kurspakke i grunnleggende digital kompetanse til alle kommuner i Vestfold fylke gjennom folkebibliotekene. Styrking av bibliotekenes kompetanse i digital veiledning og samarbeid mellom folkebibliotekene og andre kursaktører.
Den digitale borger og biblioteket	Østfold fylkesbibliotek	2013-2014	Tilpasset opplæring i digitale ferdigheter gjennom samarbeid mellom bibliotek i Østfold, kommunalt servicetorg og frivillig sektor.
Digital arena	Bergen offentlige bibliotek	2014-2016	Utvikling av biblioteket som arena for kurs og veiledning knyttet til nye medier, digital kultur og teknologi.
Æ e E-trønder	Trondheim folkebibliotek	2014-2016	Gjennomføring av kurs ved hjelp av læringsressurser utviklet i Digidel 2017.

- De har allerede et oppdrag knyttet til opplysning og utdanning.
- Det er et politisk mål å utvikle dem som lokale møteplasser.
- De brukes allerede av Digidel-programmets målgrupper i andre sammenhenger, og det ligger dermed til rette for synergieffekter.

Utviklingsarbeid

Nasjonalbiblioteket og ABM-utvikling (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum, som hadde ansvaret for nasjonal bibliotekutvikling i perioden 2003-2010) har støttet en rekke prosjekter der målet har vært å utvikle bibliotekenes bidrag til digital deltakelse og kompetanse. Tabellen nedenfor gir oversikt over noen av de nyeste. Selv om de har hatt samme overordnede målsetting, har de variert mye i tilnærming og størrelse.

Eksisterende bibliotektilbud

Av den nasjonale bibliotekstatistikken går det fram at ca. 75 prosent av kommunene gir organisert veiledning i Internett-bruk gjennom biblioteket. Bak dette tallet vil det være store forskjeller. Tilbudet vil trolig variere fra en årlig SeniorSurf-dag til et løpende kurstilbud.

Norsk Bibliotekforening gjennomførte i 2016 en spørreundersøkelse blant folkebibliotekene i Norge om deres bidrag til digital deltakelse. 129 bibliotek svarte på undersøkelsen. På spørsmålet «I hvilken grad vil du si at ditt bibliotek har

tilbud som bidrar til økt digital kompetanse og deltakelse?» ble svarfordelingen som i tabellen nedenfor.

Svarene tyder på at mange bibliotek oppfatter at de bidrar svært marginalt til digital kompetanse og deltakelse. De som svarte *I liten eller ingen grad* peker på noen hovedårsaker til det mangelfulle tilbudet. 39 av respondentene peker på ressursmangel som hovedårsak. Ressursmangelen skyldes både økonomi, arealmangel, lite egnede lokaler og personalmangel. 11 av de som svarte peker også på mangel på utstyr som PCer og nettbrett. Mangel på kompetanse blant egne ansatte blir pekt på som viktig årsak av 15 respondenter, mens 10 oppgir at andre aktører som frivillighetssentral allerede tilbyr opplæring i digitale ferdigheter. Tre respondenter oppgir også dårlig respons fra lokalsamfunnet som årsak til at biblioteket ikke har noe tilbud.

Det viser at i mange kommuner vil det være en utfordring å utvikle et digitalt veiledningstilbud på folkebiblioteket. På den annen side svarer over halvparten av bibliotekene med verdiene 3-5, og dette forteller både noe om holdninger, potensial og tilgang til gode eksempler.

Det kan også være lett å tenke for snevert og instrumentelt rundt et slikt bibliotektilbud. Bibliotekene kan bidra til digital deltakelse på en rekke ulike måter. Mange av disse tiltakene er omtalt i rapporten *Prat, les, klikk!*, utgitt av stor-

Det nasjonale programmet Digidel 2017

Bibliotekene spiller en sentral rolle i regjeringens satsing *Digidel 2017 – Nasjonalt program for digital deltakelse*. Det toårige programmet skal bidra til å øke antallet innbyggere som deltar i det digitale samfunnet. Programmet anerkjenner bibliotekenes arbeid med å motvirke digitale skiller og utenfor-skap. Resultatet så langt av Digidel 2017 viser at deltakelse i nasjonale programmer gir økt anseelse og synlighet for bibliotekene.

Digitalt førstevalg

Fra 2014 er det lagt opp til at digital kommunikasjon skal være hovedregelen når offentlige myndigheter skal kommunisere med innbyggerne. Når digital kompetanse blir en grunnleggende ferdighet som alle innbyggere må ha, kan det oppstå et demokratisk problem hvis mange fortsatt ikke henger helt med i den digitale hverdagen.

Visjon

Med etableringen av programmet *Digidel 2017* ønsker myndighetene å styrke samarbeidet og øke innsatsen for digital kompetanse og deltakelse som i dag gjøres av ulike offentlige virksomheter, IKT-næringen og frivillige organisasjoner.

Visjonen for programmet Digidel 2017 er at Norge skal være et av de fremste landene i verden når det gjelder antallet innbyggere som deltar digitalt uavhengig av alder, kjønn, bosted, utdanning og yrkesdeltakelse.

Aktører

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD), som har ansvaret for IKT-politikken, står for ledelse og drift av programmet, og det er nedsatt en styringsgruppe på departementsnivå.

I programgruppen sitter to representanter for bibliotekfeltet; Arne Gundersen fra Nasjonalbiblioteket og Jannicke Røglar som deltar på vegne av Norsk Bibliotekforening. I tillegg er det deltakelse fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)/Deltasenteret, Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi), IKT-Norge, KS, Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS), Seniornett og Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk (Vox).

Svar	Svarverdi	Antall	Prosent
I liten eller ingen grad	1	28	21,7
	2	33	25,6
	3	39	30,2
	4	23	17,8
I stor grad	5	6	4,7

bybibliotekene som resultat av prosjektet *Lesehyst, språk og IKT*:

- Introduksjonskurs: Biblioteket arrangerer datakurs for mindre grupper, generelle eller tematiske.
- Individuell veiledning: Biblioteket gir opplæringstilbud i form av en-til-en-veiledning.
- Fasilitering av frivillige: Biblioteket stiller lokaler til disposisjon for andre aktørers opplæringstilbud, for eksempel Seniornett.
- IT-kafeer: Biblioteket tilbyr sosiale møter der publikum kan få hjelp og svar på spørsmål, enten av bibliotekpersonale eller frivillige.

Utover dette kan en tenke seg tilbud som mer indirekte er knyttet til digital deltakelse, for eksempel språkkafeer. Artikkelen *Språkkafeer – et nytt bibliotektilbud i Bok og bibliotek* nr. 3, 2015 argumenterer for at arbeidet for digital deltakelse ikke bør sees løst fra bibliotekenes tilbud om språktrening. En kan også tenke seg tilbud om dataspill eller verksteder som del av et helhetlig digitalt læringstilbud fra biblioteket.

Digidel 2017 – muligheter og effekter for bibliotekene

For bibliotekene kan det være interessant å reflektere over hvordan en tidsavgrenset nasjonal satsing kan bidra til utvikling av egen virksomhet. Hvilke muligheter oppstår når søkelyset for en viss periode rettes mot et område der bibliotekene regnes som aktør? Og kan de erfaringer man gjør seg nasjonalt, regionalt eller lokalt brukes ved liknende satsinger på andre områder? I det programmet går inn i slutfasen, kan det pekes på noen positive virkninger for bibliotekene.

Profilering

Et nasjonalt program bidrar i større eller mindre grad til økt oppmerksomhet om programmets tema gjennom programperioden – gjennom aktiviteter eller markeringer og ved informasjonstiltak. Dette gir muligheten for aktører som allerede er aktive innenfor programområdet til å bringe sin aktivitet fram i lyset. Bibliotekenes bidrag til digital deltakelse har blitt mer synlig gjennom Digidel-programmet for ansvarlige myndigheter og kanskje også for allmenheten.

Bibliotekenes vilje til å bidra har blant annet kommet til syne på de regionale samarbeidsarrangementene, der deltakelsen fra bibliotekene har vært god, og

gjennom søknader til KMD om tilskudd til opplæringsvirksomhet. Over halvparten av søknadene har involvert bibliotek.

Det kan hevdes at folkebibliotekene gjennom programmet i større grad har blitt anerkjent som sentrale institusjoner i digitaliseringssatsingen. Regjeringens avtale med KS som følge av digitaliseringsmeldingen om etablering av en kommunal veiledningstjeneste for innbyggere legger opp til at folkebibliotekene får en sentral rolle i dette arbeidet.

Perspektivutvikling

Ofte fører en nasjonal satsing til at aktører på ulike samfunnsområder må forholde seg til nye problemstillinger. For Digidel-programmet er det opprettet en tverrdepartemental styringsgruppe med representanter fra åtte departementer. Saker som drøftes i perspektivene til flere departementer og berører flere samfunnsområder kan gjennom dette oppnå større tyngde. Folkebibliotekenes bidrag til digital deltakelse for voksne innvandrere vil ikke bare være en sak for Kulturdepartementet, men også for departementene som har ansvar for inkludering og voksenopplæring. Gjennom programmet kan altså bibliotekenes betydning for flere samfunnsområder bli synlig.

Siden folkebibliotekene betraktes som sentrale institusjoner i digitaliseringen av samfunnet, er det et poeng at de bør kunne tilby digitalt innhold, for eksempel e-bøker, databaser, aviser og e-tidsskrifter. Motivasjon til å bruke digitale tjenester og innhold er sterkt knyttet til personlige interesser og behov. Av bibliotekstrategien framgår det at Nasjonalbiblioteket ønsker å gjøre mer digitalt innhold tilgjengelig gjennom folkebibliotekene. I et slikt perspektiv framstår digitalt innhold på folkebibliotekene ikke lenger bare som kilder til kunnskap og opplevelser, men også som drivkraft for den digitale deltakelsen.

Tjenesteutvikling

Innenfor bibliotekenes eget fagmiljø gir et nasjonalt program mulighet til konsolidering og faglig utvikling. Gjennom programmet kan de gode miljøene løftes fram, de gode eksemplene presenteres, og programmet kan legge et grunnlag for videre arbeid og utvikling etter programmets slutt.

De konkrete virkemidlene i programmet bidrar på tilsvarende måte med å legge et grunnlag for framtidig aktivitet. Her er det nok av eksempler fra Digidel-programmet å vise til. Gjennom sam-

arbeidsarrangementene, utviklingsmidler og kompetansetiltak har bibliotekene fått mulighet til styrke grunnlaget for eventuelle egne framtidige tjenester. På nettstedet Digidel.no finnes fritt tilgjengelige opplæringsressurser beregnet på kurs og veiledning. Dette kan bibliotekene benytte i sin egen virksomhet. Det er også lagt til rette for deling av nye læringsressurser på nettstedet.

Kompetanseutvikling – 23 offentlige ting

Tilskuddsordningene gjennom KMD, tidligere nasjonale tilskuddsordninger og lokale utviklingsprosjekt er forskjellige bidrag til å heve bibliotekenes kompetanse i å drive veiledning i digitale ferdigheter og digitale tjenester. Det er likevel grunn til å tro at mange bibliotekansatte opplever behov for å styrke sin egen kompetanse dersom de skal kunne bidra aktivt overfor andre.

Som resultat av programmet har derfor fylkesbiblioteket i Buskerud i samarbeid med Vestfold og Akershus utviklet e-læringskurset *23 offentlige ting*. Opplegget har fått støtte fra statlige utviklingsmidler. Kurset bygger på metodikken fra e-læringskurset *23 ting* og er en kombinasjon av nettstudium og fysiske samlinger. Kursdeltakerne blir kjent med de mest sentrale offentlige digitale tjenestene i Norge. For å øke bibliotekansattes veiledningskompetanse vil en del av kurset handle om voksenpedagogikk og hvordan voksne kan motiveres til læring.

Kurset gjennomføres som en pilot i tre fylker høsten 2016. I tillegg tilbys også kurset i Sør-Trøndelag. Det er ønskelig at kurset tilbys i alle fylker på sikt. Siden kurset er nettbasert, vil hvem som helst kunne gjennomgå innholdet på egen hånd, både bibliotekansatte og andre.

Samarbeid og strukturutvikling

Et av delmålene i programmet er «bedre koordinering og samarbeid med og mellom folkebibliotekene når det gjelder innsatsen for digital deltakelse». Flere av tiltakene under programmet har så langt bidratt til dette målet. På de tre regionale samarbeidsarrangementene har bibliotek fått anledning til å utveksle kunnskap og erfaringer både med andre bibliotek og andre aktører. De har også fått høre om hvordan storbybibliotekene arbeider på dette feltet og hvordan fylkesbibliotek tar det inn i sine strategiplaner. Programmet er også satt på dagsorden på andre arenaer regionalt og nasjonalt, som det 75.

norske bibliotekmøtet, der over 100 bibliotekansatte møtte frem på seminaret om Digidel.

På samme måte som de nasjonale aktørene må utnytte programmet nasjonalt, gjelder det for bibliotekene å utnytte mulighetene lokalt. Dette har flere gjort gjennom søknader om midler til opplæringstilbud i samarbeid med en rekke forskjellige aktører som frivilligsentraler, seniornettklubber, andre kommunale etater, studieforbund, skoler mv.

Den kanskje største muligheten innenfor en nasjonal satsing ligger i å bygge framtidige samarbeidsstrukturer. Når regjeringens utredning om kommunale veiledningstjenester skal gjennomføres og følges opp, vil samarbeids-tenkningen være svært aktuell. Bibliotekfeltet gis her en god mulighet til å påvirke samarbeidsstrukturene. ■

Referanser:

23 offentlige ting,

<http://23offentligeting.no/>

Berg, Berit (2015). Prat, les, klikk : biblioteket som integreringsarena, <http://bit.ly/2cUjJOx>

Bibliotecha Nova, nr 1 2015, <http://bit.ly/2d8FAAV>

Damvad, tiltak som kan bidra til å øke befolkningens digitale deltakelse og kompetanse, <http://bit.ly/2cArs4s>
Digidel, www.digidel.no

Den digitale borger, <http://bit.ly/2d4effa>

Digidelnätverket, <http://digidel.se/>
Frisvold, Øyvind, Språkkafé – et nytt bibliotektilbud, <http://bit.ly/2cKwqsX>

Norsk mediebarometer 2015, <http://bit.ly/2cQV3YI>

Programbeskrivelse *Nasjonalt program for digital deltakelse*, <http://bit.ly/2cA7Tg7>

St. meld. Nr. 17 (2006-2007).
Eit informasjonssamfunn for alle, <http://bit.ly/2d8Fdql>

St. meld. Nr. 19 (2008-2009).
Ei forvaltning for demokrati og fellesskap, <http://bit.ly/2cVLxoG>

St. meld. Nr. 23 (2008-2009). Bibliotek – kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid, <http://bit.ly/2d4fmnn>

St. meld. Nr. 23 (2012-2013). Digital agenda for Norge, IKT for vekst og verdiskaping, <http://bit.ly/2d4g04i>

Festival på biblioteket

Stange bibliotek var pyntet til fest under åpningen av Kønnband-festivalen, og med et slagkraftig program ble det god stemning ved bokhyllene. Det var ikke ekstremt folksomt i salen da folkesangeren Camilla Granlien innledet festivalen, men det tok ikke lang tid før både oppmøtet og stemningen tok seg opp i biblioteket. Anne Lise Frøkedal, som har blitt kronet til «dronninga av norsk rock» av norske aviser, entret så scenen. Stemningen ble bedre og bedre etter hvert som timene gikk, og da Eva & the Heartmaker gikk på scenen, sørget snaut 300 mennesker for både jubel og trampeklapp i biblioteket. Gjengen i Donkeyboy fikk æren av å avslutte den første festivaldagen. Lokale Heidi Haugseggen Dillerud var blant de fornøyde i publikum. «Det er flott at de får til noe her i Stange, og det er moro at de klarer å tiltrekke seg såpass store navn», sa hun til Hamar Arbeiderblad (h-a.no). ■

Buicken fylte Nannestad bibliotek

Den nye kulturarenaen i Nannestad bibliotek ble offisielt åpnet med Buicken-konsert og nesten 140 gjester. Buicken består av forfatterne Lars Saabye Christensen og Tom Stalsberg og musikerne Amund Maarud og Stian Carstensen. Med ord og toner målbandt kvartetten publikum i en og en halv time med opplesning, sang og musikk, hvor også humoren satt løst.

«Dette var helt fantastisk. Det er supert at biblioteket også kan benyttes til arrangementer som dette. Og åpningen med disse kara var veldig bra. Det får ikke vært bedre. Jeg kommer til å gå på flere arrangementer her», sier Ole Martin Andressen til Eidsvoll Ullensaker (eub.no). Han og resten av publikum kvitterte med stående applaus etter konserten.

En svært fornøyd biblioteksjef, Kari Holst-Larsen, syntes det var veldig hyggelig at så mange møtte opp. «Det inspirerer jo virkelig til å gjøre noe videre. Interessen fra publikum var overveldende», sier Holst-Larsen. ■

FIKSJONENS INDRE VERDEN

Kognitiv psykologi i litteraturforskning

Kognitiv psykologi er en strategi for å utforske våre indre forestillinger, tanker, følelser og vurderinger. Den amerikanske litteraturforskeren *Lisa Zunshine* har de siste femten årene brukt teori fra denne psykologiske retningen til å analysere både sammenhenger i litterære tekster og hva som gjør lesing av litteratur så verdifullt.

TEKST: HELGE RIDDERSTRØM
FØRSTEAMANUENSIS VED HØGSKOLEN
I OSLO OG AKSERSHUS

Et sentralt begrep for henne er *mentalisering* («mind-reading»). Mennesket er en mentaliserende skapning, fordi vi må kunne takle et mangfold av (relativt uforutsigbare) sosiale situasjoner, og mentalisering gjør at vi kan tolke menneskers handlinger som meningsfulle ytringer av indre liv. Gjennom mentalisering får vi den for-

ståelsen og innlevelsen i andre som sosiale situasjoner krever. Zunshines interesseområder er menneskers sosiale oppmerksomhet og bevissthet. Hennes studiefelt er forståelse og empati, emosjonell intelligens og innsikt i det «mentale nettverket» hos *fiktive* personer, altså i litterære tekster. Her ligger et stort potensial for innlevelse i litterære ver-

ner, og dermed et godt utgangspunkt for litteraturformidlere.

Kjennetegn ved den kognitiv-psykologiske tilnærmingen til litteratur kan illustreres med en norsk samtidsroman. Anne Oterholms roman *Liljekonvallpiken* (2015) handler om en nyskilt kvinnes tilværelse, fortalt av en mannlig, sjalu venn

som har kjent henne godt før skilsmissen. Merete er midt i 40-årene, har flyttet fra villa til leilighet, og begynt en ny livsfase. Det første verbet i romanen er «påstår», og dette ordet er symptomatisk for teksten. Boka handler om emosjonell famling og subjektive tolkninger. Fortelleren Jonas prøver å forstå hva som foregår med Merete. I første kapittel sier han: «Når jeg ser henne, får jeg følelsen av at hun mener hun har gjort for mye den første halvdel av livet sitt, sånn at hun fortjener å ta det litt med ro.» (s. 9). Fortelleren Jonas kan sammenligne det han ser med andre situasjoner som han har opplevd Merete i: «Jeg har en følelse av at hun rødmer mer enn hun gjorde før.» (s. 16). Han kan ha bestemte meninger om den «rette» måten å oppfatte en situasjon på (slik at han påstår noe om henne, men som romanleseren ikke nødvendigvis stoler på eller tror er en god tolkning). To eksempler fra første kapittel i boka: «Det er underlig at Karianne ikke skjønner at hun ikke har lyst til å snakke om utroskapen sin.» (s. 16), «Hun tror at hun er langt gladere nå enn hun noen gang har vært, men det er ikke riktig» (s. 16).

Liljekonvallpiken er et psykologisk-realistisk verk, slik flertallet av romanene og novellene i norsk samtidslitteratur er, og inngår i en tradisjonen som strekker seg minst tilbake til 1700-tallet. Det sentrale i denne litterære tradisjonen er menneskers *forståelse* av hverandre og ulike typer sosiale og emosjonelle *relasjoner*. Tekstene viser hvordan mennesker gjennom sin sosiale omgang skaper seg en identitet og en livsforankring. *Liljekonvallpiken* handler om slike sosialt skapte holdepunkter, og om varme og kulde mennesker imellom, om glidende overganger mellom tilknytning og avstand, kontakt og frastøting, om grader av nærhet, fortrolighet, tillit, kjærlighet, misunnelse og andre følelser. Den handler om nyanser av samhörighet og usikkerhet i familien, i parforhold og i yrkeslivet. Fellesskap, samhold og samliv er kjernen i historien, ikke bare rammeverk for et plott.

For å kunne fungere i slike fellesskap, må vi mennesker ha evne til *mentaliserings*: å kunne «se» andre innenfra og seg selv utenfra. Det innebærer å reflektere over hva andre tenker og føler, og forstå hvordan en annen person har det på «innsiden». Vi har fra fødselen av en naturlig evne til å trekke slutninger om forholdet

mellom atferd og tanke. Det andre mennesker gjør og sier, lærer vi å tilskrive intensjoner og mening. Vi «leser» ustanselig det indre utenfra, vi prosesserer andres tanker, intensjoner og oppfatninger. Når vi mentaliserer, er vi altså oppmerksomme på andres og egne tanker og følelser, vi er klar over og gjør oss nytte av at hvert menneske har sitt eget perspektiv og tolker virkeligheten på sin måte. En person som mentaliserer, er (i hvert fall et stykke på vei) i stand til å ta den andres perspektiv og se virkeligheten med andres øyne. Hver time på dagen danner vi oss antakelser om hva andre tenker og føler, og handler ut fra disse antakelsene. Men vi tar ofte feil, fordi hver person har en tendens til å bruke seg selv som målestokk. Det enkleste er det motsatte av mentalisering: å erfare sitt eget indre (enhver er seg selv nærmest), og ikke anstrenge seg for å leve seg inn i andres verden.

Fra og med boka *Why we read fiction: Theory of mind and the novel* (2006) har Lisa Zunshine hatt som sin sentrale premiss at mennesket har en naturlig hang til det hun kaller «mind-reading», altså mentalisering. Ifølge Zunshine skyldes vår glede ved å lese skjønnlitteratur primært at den innbyr til mentalisering, og fungerer som en *test* på om leseren er god i denne livsnødvendige hverdagsevnen. Fiksjonstekster er også en slags mentaliseringsopplæring i spesielt komplekse sosiale situasjoner, der innlevelsen i fiksjonspersonene gir leseren en mulighet til å sette sin «menneskelighet» på prøve, til å «try on a poignantly rich suit of mental states», som Zunshine formulerer det. Litterære tekster er ifølge Zunshine et spesielt egnet «prøverom» der de fiktive personene vi møter, befinner seg i situasjoner vi delvis gjenkjenner og delvis aldri har støtt på tidligere. Skjønnlitteraturen både utfordrer oss til mentalisering og gir oss *svar*, ja fasitsvar, fordi vi gang på gang kan lese hva personene tenker. Det at vi i fiksjonen kan få direkte tilgang til tankene og følelsene, oppfyller etter Zunshines oppfatning et grunnleggende behov i oss. Vi ønsker å vite hva andre mennesker tenker, ja vi krever det for å oppleve at vi forstår virkeligheten rundt oss.

I artikkelen «Sociocognitive Complexity» fra 2012 skriver Zunshine at «the pleasure afforded by following minds in fictional narratives is to a significant degree a *social* pleasure. It's an illusory but satisfying confirmation that we remain

competent players in the social game that is our life». Fiksjonen gir oss en hvilepauze fra hverdagens usikre mentaliseringsprosesser, fordi vi ofte kan tre inn i de fiktive personenes bevissthet og bokstavelig talt lese deres indre verden. Mens vi leser, lever vi med en illusjon av direkte, privilegert tilgang til andre personers indre verden. I litteraturen testes altså etter Zunshines mening vårt psykologiske innsiktsbehov, graden av vår mentaliserings-evne. Og i løpet av leseprosessen blir personene i teksten mer eller mindre «reelle» for oss, og noen ganger søker vi lesere dessuten forfatterens motiver, hva som er hensikten med teksten, og retter altså vår psykologiske sans mot forfatterintensjonen. Vi vil forstå eller avsløre forfatteren, som et ledd i å øke vår innsikt i alt menneskelig. Å lese innebærer å gjøre seg opp meninger, få oppfatninger, som så justeres i løpet av leseprosessen. Mye leseglede og erkjennelse kan oppstå gjennom å oppdage sine egne feilslutninger, og smile av seg selv for å ha tatt «så grundig feil» i hva andre mennesker oppfatter, forstår og føler.

Liljekonvallpiken og lignende tekster handler om mentale tilstander, om realistiske, men fiktive personers sammensatte, nyanserte og foranderlige følelser, tanker og hensikter. Noen mentale tilstander skildres eksplisitt, mens andre er implisitte og bare vagt antydte (de må tolkes fram av leseren). Som lesere oppdager vi for eksempel gjensidig bevissthet, altså to som tenker på hverandre – hvordan person A tenker om B og B om A. Her er det emosjonell dynamikk og variasjon, akkurat som i livet utenfor boka. En komplikasjon med Oterholms bok er dessuten at den svært subjektive og kanskje upålitelige fortelleren skaper usikkerhet. Fortelleren kan si: «Problemet var at hun var litt forelsket i meg, men det ville hun ikke at noen skulle vite» (s. 17). Kanskje tror fortelleren på sine egne løgner (hvis det er løgner), eller kanskje ikke? Noe av frustrasjonen som denne romanen kan skape, er mangelen på tilgang til Meretes indre verden.

Zunshine er spesielt fascineret av en spesiell type sosial og kognitiv kompleksitet, f.eks. når en person *ønsker* at andre skal *vite* hva hun *tenker* («A mind within a mind within a mind»). Et eksempel på hvor forvirrende dette kan virke, finnes i John Irvings roman *The 158-Pound Marriage*: «I want you to be embarrassed ▶

when you make love to me wondering if I am bored, if he does it better. I want you to imagine what I say that I can't say to you, and what he has to say that you don't know.» Dette er en type «dyp inter-subjektivitet». En lignende konstellasjon kan være slik: Person A tenker på Bs følelser for C når C tenker på D. I en artikkel fra 2015 om en kinesisk roman av Cao Xueqin skriver Zunshine: «the narrator wants his readers to realize that, whereas Dai-yu, insecure as she is, is certain that everyone around her considers her inferior to Bao-chai, she might be misinterpreting their feelings». Her er det som om den kinesiske forfatteren eksperimenterer med vår evne til mentalisering, og presser den til yttergrensene. Hvordan vi oppfatter forholdet mellom personene blir – akkurat som i hverdagsvirkeligheten utenfor teksten – innsikt som oppstår på en umiddelbar og intuitiv måte, både subjektivt og kontekststøttet, men som også kan være bevisst og reflektert.

I en artikkel om Jane Austen vektlegger Zunshine på nytt den innsikten og lesegledden det gir å bevege seg inn i «the mindfulness of social situations», å utfor-

ske sosiale, kognitive og emosjonelle relasjoner. For noen kan en slik legitimering av verdien av å lese skjønnlitteratur bli for privat og «borgerlig». Gert Nygårdshaug har kritisert den «selvbeskuende litteraturen», der egoet og de nære omgivelsene problematiseres til overmål. Vår verden har overveldende internasjonale samfunns- og miljøproblemer, politiske kriser og undertrykkende regimer. Mye litteratur – f.eks. *Liljekonvallpiken* – kan i det perspektivet virke som egosentrisk smålighet. Men om tekstene foregår i privatsfæren eller ute i en tøff, politisk virkelighet, hindrer ikke det faktum som Zunshine har påpekt: «We live in other people's heads: avidly, reluctantly, consciously, unaware, mistakenly, and inescapably.» Hun er riktignok ekspert på 1700-tallets romankunst og henter mange eksempler derfra, men hun benekter verken den estetiske eller den politiske dimensjonen litteratur har.

Og kanskje har lesing av psykologisk-realistiske tekster avgjørende politisk betydning på sikt. I *The Better Angels of Our Nature* (2011) hevder Steven Pinker at verden på grunn av «empatiteknologi-

er» gjennom århundrene har blitt mindre voldelig. En av disse innlevels- og medfølelseteknologiene er romansjangeren. Det at vi trer inn i andres bevissthet, gjør oss mer humane, tolerante – og følgelig mindre tilbøyelige til grusomhet (s. 175-177). Vi lærer å tenke og føle slik andre mennesker tenker og føler. Vi får sympati og medynk med andres lidelser, og ønsker ikke at de skal lide lenger. Så store perspektiver kan lesing av litteratur ha. Både Zunshine og Pinker framhever verdien av litteraturlæsning og fiksjonens funksjon både for hverdagen og i verdenshistorien.

Leseres indre verden er som et ukjent hav av tanker, følelser og mentale bilder som oppstår når vi leser. Det finnes måter å studere dette indre, mentale havet på, men det har mange dyp som holder på sine hemmeligheter. Funnene som tross alt gjøres, er viktige. Forskning på leseres mentale verden bidrar til oppklaring av hvordan og hvorfor bøker velges, leses, forstås og brukes, altså hva som skjer i og rundt leseprosessen. Funnene er nyttige for alle litteraturformidlere, uansett hvilken vitenskapelig metode som har blitt brukt for å gjøre forskningsfunn. ■

Er du bibliotekar,

hører du til hos oss

– uansett hvor du jobber

Hvorfor Bibliotekarforbundet?

- Ivaretar deg i lokale lønnsforhandlinger.
- Tilbyr gratis kurs for medlemmer og tillitsvalgte.
- Inviterer til medlemsmøter med faglig påfyll.
- Inkluderer gratis abonnement på tidsskriftet «Bibliotekaren».
- Tilbyr gode forsikringsvilkår.
- Har stipendordninger du kan søke på.
- Gir råd og veiledning, og advokatbistand om nødvendig.
- Gir deg innflytelse på BFs arbeid med bibliotekpolitikk og arbeidslivsspørsmål.

Meld deg inn nå!

Innmeldingsskjema finner du på <http://bibforb.no/medlemskap/bli-medlem/>

Alle nyinnmeldte er med i trekning av en iPad hvert kvartal.

Ryddet seg til god statistikk

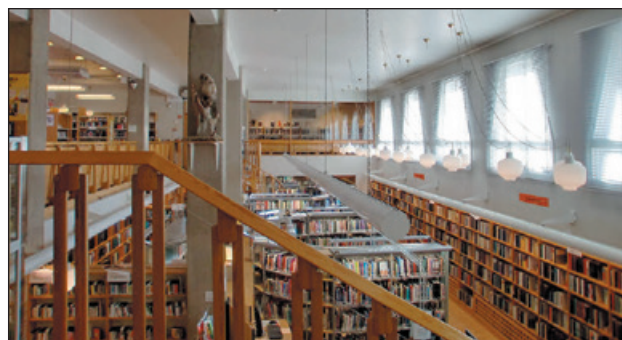
Elverum bibliotek har hatt et langvarig ryddesjau for å utvide lagringsplass, noe som har gitt resultater på statistikken. «Vi ser nå at vi har fått opp omløpshastigheten på bøkene våre. Det betyr at de bøkene vi har, lånes ut mye. Og med begrenset plass, er det helt nødvendig å ha godt omløp på de mediene vi har», sier biblioteksjef Monica Skybakmoen (bildet) til Østlendingen (ostlendingen.no).

Den høye utlånshastigheten er riktignok ikke utelukkende positiv. «Vi har ikke særlig mye mer å gå på. Høy utlånshastighet gir slitasje på bøkene. Og det gir ventelister, fordi det betyr at vi på et punkt har for få bøker», sier biblioteksjefen. Statistikken viser at Elverum bibliotek ligger under gjennomsnittet når det gjelder både innkjøp av bøker, bemanning og driftsutgifter, og Skybakmoen understreker at de ikke har midlene til å forandre på det. ■

Lesekampanje-rekord

Barna på Hitra leverte i år rekordtall under kampanjen Sommerles. De gode resultatene ble feiret med is og klovnebesøk på biblioteket. «Fritidslesingen gir ungene mange fordeler, både gode opplevelser og større ordforråd er viktig å ha med seg videre. I sommer har barna i snitt lest 850 sider hver», forteller Wenche Børø Larsen ved Hitra bibliotek til Hitra-Frøya (hitra-froya.no). ■

Bursdag med veteran

Elverum bibliotek fylte 60 år i oktober, og bibliotekveteranen Ingrid Sletten var på plass. Sletten begynte å jobbe i biblioteket kort tid etter åpningen i 1956. Hun merker at tiden har forandret seg. «Det er jo en helt annen virksomhet i dag. Den gangen brukte vi kartotekkort i stedet for data. Det vi ikke hadde på kort, måtte vi ha i hodet», sa Sletten til Østlendingen (ostlendingen.no). 91-åringen synes det var en trivelig feiring. «Bortsett fra at det er så høy musikk, som forstyrrer høreapparatet mitt». ■

Vant lesekonkurranse

9 år gamle Alwand Ahmad vant Sommerles-konkurransen i Sandefjord i år. Som premie fikk han et gavekort på bokhandelen, og i tillegg fikk han og resten av klassen hans på Gokstad skole besøk av Sandefjord bibliotek, som delte ut både godteri og gave, melder Sandefjords Avis. «Hvor mange tror dere har vært med på Sommerles i Sandefjord», spurte Tale Bergan, bibliotekar ved barneavdelingen på biblioteket. Klassen begynte med å tippe høyt, men modererte seg etter hvert. Så kom Bergan med fasiten. Hun kunne fortelle at 537 elever hadde deltatt, og lest til sammen 5.393 bøker, eller 610.763 sider. «Oh. My. Gosh», kom det fra en mektig imponert jente i klassen. ■

Ungdomsavdelinga på Sandefjord bibliotek. Foto: Ungtrenull

Finnmark: Samarbeid ga stor uttelling

Seks søknader fra hele 14 ulike enheter fikk 300 000 kroner i midler fra Fritt Ord. – Samarbeidsprosjektet har helt klart hatt betydning, sier prosjektleder i Finnmarksbibliotekene Heikki Knutsen.

TEKST OG FOTO: LILL-KARIN ELVESTAD
FRILANSJOURNALIST

Hammerfest en vinterdag

Gjennom prosjektet «Finnmarksbibliotekene» har aktørene hatt fokus på samarbeid, og en målsetning om å øke aktiviteten ute i folkebibliotekene. Dette førte til flere samlesøknader til Fritt Ord, og til sammen fikk bibliotek-Finnmark altså 300 000 kroner. Bak de seks søknadene ligger hele 14 enheter, inkludert filialer på finsk side. Hvert av prosjektene fikk 50 000 kroner.

– «Finnmarksbibliotekene» har fått midler fra Nasjonalbiblioteket nettopp for å etablere et biblioteknettverk i Finnmark. Med små enheter og små budsjetter, er det svært begrensede muligheter til

å treffe hverandre, utveksle erfaring og kompetanse. Midlene fra nasjonalt hold har så langt gått til studieturer, egne konferanser og møter. Den økte dialogen resulterer helt konkret i økt samarbeid og flere søknader, sier Knutsen, som er godt fornøyd med uttellinga på søknadene.

Aktivitetshopp

Finnmark fylke har totalt 19 folkebibliotek, tre bokbusser og store geografiske avstander. Små enheter med 50 prosents bemanning skaper også utfordring med tanke på å nå målene i bibliotekloven.

– Det er klart at noen av bibliotekene

i denne søkerunden ville ha søkt om midler uansett. Men jeg tør påstå at et lite bibliotek som for eksempel Gamvik, nok ikke hadde blitt med på søknad med Hammerfest uten at man hadde etablert et samarbeid gjennom Finnmarksbibliotekene først, sier Knutsen, som mener at bibliotekene i landets nordligste fylke nå er der de skal være.

– Takket være samarbeidsvilje og evne til å se muligheter, har vi økt aktiviteten på bibliotekene med 40 prosent fra 2014 til 2015. Målet er å øke til 50 prosent innen 2017, og det målet når vi.

Finnmarks flerspråklige kultur er ikke

noe nytt for de som bor og jobber i Finnmark, og selvsagt heller ikke for de bibliotekansatte.

– Folkebibliotekene har hele tiden vært sitt ansvar bevisst, blant annet gir fylkesbiblioteket støtte til Sør-Varanger kommune for innkjøp av russisk litteratur. Den blir for eksempel brukt flittig av russere som bor i Kirkenes.

Flerkulturell

Siden 1984 har Finnmark fylkesbibliotek hatt nasjonalt ansvar for finsk bibliotekstjeneste i Norge. Det innebærer blant annet veiledning i spørsmål om finsk lit-

teratur og utlån av finske bøker, film og musikk.

– For folk sørpå, meg selv inkludert, er det samiske ganske så synlig. Men de andre språkgruppene var jeg ikke så bevisst på før jeg selv flyttet hit, sier Knutsen som opprinnelig er fra Kongsvinger.

– I dag er flerkultur-begrepet nærmest noe nytt i Sør-Norge, men i Finnmark har man jo hatt flerkultur i mange generasjoner. Det er likevel spennende for bibliotekene å ta ansvaret videre i form av både formidling og aktivitet.

Finnmarksbibliotekene er et treårig prosjekt som skal vare ut 2017. Prosjektet

fikk 900 000 kroner i støtte fra Nasjonalbiblioteket i 2015.

– Prosjektet eies både av fylkesbibliotekene og den enkelte bibliotekleder. Første året hadde vi fokus på å etablere samarbeid og delingskultur. I år jobber vi med å skape felles aktiviteter og samarbeidsprosjekter, mens det i 2017 skal jobbes med markedsføring og kommunikasjon, sier Heikki Knutsen.

På de kommende sidene kan du lese mer om hvert enkelt prosjekt.

ALTA:

Er samisk språk og kultur liv laga?

I Alta skal en forsker og en forfatter legge grunnlaget for debatt om samisk språk og kultur er liv laga. Prosjektet er et samarbeid mellom Alta Bibliotek, Loppa Folkebibliotek og Alta Samiske språksenter.

– På papiret kan kanskje prosjekt vårt ligne på det i Nordkapp, men her i Alta fokuserer vi mer på det samiske språket og den samiske kulturen, sier Stine Ballovarre ved Alta bibliotek.

Forskermateriale

Mens bibliotekene i Nordkapp, Måsøy, Loppa og Kvalsund inviterer forfattere til å si noe om sine forfatterskap og påvirkning av flerspråkligheten som definerer Finnmark, inviterer Alta bibliotek forsker Torkel Rasmussen. Foredraget heter «Det er mulig å ha flere morsmål.»

– Rasmussen har skrevet doktorgrad om det samiske språkets vitalitet og livskraft. Han har forsøkt å måle dette, og tatt for seg Tana i Norge og Utsjok i Finland. Den samme problemstillingen vil en finne mange plasser i Finnmark, sier Ballovarre.

Etter foredrag med forskeren ønsker man å få til en samtale med publikum, hvor de kan dele sine opplevelser.

– Alta har en stor andel samiskspråklig befolkning. Her er samisk barnehage,

samisk grunnskole og videregående skole, med tilreisende samiske elever. Det er nok mange som har tanker omkring det å ha flere morsmål, og det ønsker vi å legge til rette for å høre mer om, sier Ballovarre.

I februar neste år kommer forfatter Siri Broch Johansen til Alta. Hun skal fortelle om Elsa Laula Renberg, som hun har skrevet biografi om.

– 6. februar er det 100 år siden sørsamiske Elsa Laula Renberg tok initiativ til det første samiske landsmøtet. Det ble avholdt i Metodistkirken i Trondheim. Også etter forfattermøtet tar vi opp tema først, for å ha en samtale med publikum etterpå, sier Ballovarre.

Tilgjengelig

Fra før samarbeider biblioteket bredt med foreninger, skoler og universitet, for-

SAMISK SPRÅKFOKUS: Stine Ballovarre og John Harald Skum ved Alta bibliotek. Foto: Monica Wirkola.

lag, Finnmark internasjonale litteraturfestival, Samisk språksenter med flere for å ha et bredt tilbud i biblioteket både på norsk og samisk.

– *Hva er fordelene og eventuelt ulemperne med å delta i samarbeidsprosjektet Finnmarksbibliotekene?*

– Fordelene er jo at man kan samkjøre arrangement, og dele på kostnadene. På den måten får flere nytte godt av det som skjer. Utfordringa i Finnmark er de lange avstandene. Det kan være vanskelig å få på plass god logistikk.

HAMMERFEST OG GAMVIK:

Vil høre ungdommens språk

Med prosjektet «Spiller det noen rolle hva jeg sier?», skal Hammerfest bibliotek og Gamvik folkebibliotek slippe ungdommene til. Gjennom forfatterbesøk og samtidig arbeid i skolen, skal ungdom få mer bevissthet rundt, og debattere, egen språkbruk og holdning til likestilling og feminisme.

– Vi har invitert journalist og feminist Marta Breen til å holde foredrag, og til å samtale med elevene. Bøkene hennes står sentralt i prosjektet, og sammen skal forfatterbesøket og arbeidet i skolen lede frem til en utprøving av folkebibliotekene som debattarena for ungdom, forteller

prosjektansvarlig Elisabeth Jæger ved Hammerfest bibliotek.

Læreplan

Hun er spent på hvordan ungdommen vil arbeide med prosjektet, og hvordan debatten vil bli.

– Hverken vi eller skolene har gjort dette før, men det gjør jo prosjektet desto mer spennende. Ungdommen skal selv få planlegge, organisere og gjennomføre en debatt på folkebiblioteket. I første omgang vil vi ikke åpne for publikum generelt, men la ungdommen selv være hverandres publikum.

Elisabeth S. Jæger ved Hammerfest bibliotek. (Foto: Privat)

Hun viser til at det i læreplanen for ungdomstrinnet heter at man skal jobbe med argumentasjon og debatt, og at prosjektet dermed passer som hånd i hanske for alle parter.

– Vi når ikke fram med biblioteket som debattarena til ungdom på fritida. Derfor ønsket vi sterkt å samarbeide med skolene. Hammerfest har også et godt fritidstilbud for ungdom gjennom ungdomstjenesten og ungdomshuset «bootleg». Hvis dette prosjektet gir mersmak, kan vi se for oss et debattsamarbeid med dem i fremtida, sier hun.

Refleksjon

De kommende to ukene skal ungdom-

mene føre språklogg over eget språk. Ut fra det de noterer av hvilke ord de bruker mest i sjargong og dagligtale, skal det lages ordskyer både for den enkelte og gruppevis. Ordskyene vil avsløre hvilke ord som brukes mest.

– På fagdagen i skolene skal de så jobbe med tema som feminisme og likestilling, før de kommer til oss i biblioteket og kjører debatt. Vi håper at alle skal sitte igjen med refleksjoner og tanker rundt sine egne og andres holdninger og bruk av språket. Og at de samtidig har lært å diskutere og argumentere, sier Jæger.

Prosjektet fikk 50 000 kroner i støtte, og midlene går til reisekostnader, læremidler og honorar til forfatteren.

– Det er kostbart å reise i Finnmark, fastslår Jæger, som ser store fordeler med samarbeidet i Finnmarksbibliotekene.

– Man lærer seg til å hele tiden være på jakt etter samarbeidsprosjekter, nettopp på grunn av at reise- og oppholdskostnadene er så store. Nå er dette blitt formalisert og systematisert gjennom «Finnmarksbibliotekene». Jeg setter stor pris på at fylkesbiblioteket jobber mot folkebibliotekene på denne måten, avslutter Jæger.

KARASJOK, UTSJOKI, PORSANGER: På hjul med språk og identitet

Soile Kokkonen jubler over å ha fått Fritt Ord-midler. (Foto: Privat)

For avdelingsbibliotekar Soile Kokkonen i Karasjok kom det som en gledelig nyhet at bokbussen fikk midler fra Fritt Ord.

– Det er første gang jeg har søkt penger fra Fritt Ord, og jeg var både overrasket og lykkelig over å få støtte. Det betyr mye for oss, sier hun.

Bokbussen er et samarbeid mellom kommunene Karasjok, Porsanger og Utsjok, sistnevnte ligger i Finland. I bussen er det bøker og annet utlånsmateriell på

både samisk, finsk og norsk.

– Det vi ønsker å gjøre, er å arrangere forfatterturné med bokbussen. Med utgangspunkt i forfatterens forhold til sitt eller sine språk, vil vi få høre hvilke roller språket har i forfatterens arbeid og liv, sier Kokkonen.

Turneen er planlagt i Porsanger og Karasjok, med muligheter for utvidelse til Kautokeino i 2017. Målet er å arrangere turné med forfattere med ulik språklig bakgrunn, både norsk, samisk og kvensk/

finsk. Arrangementene skal bestå av opplesning og samtaler med forfatterne over emnet språk, identitet og litteratur.

– Å samarbeide med andre bibliotek er et stort pluss, for da kan vi dele våre kunnskaper og erfaringer. På den måten kan alle se at bibliotekene eksisterer, og hvorfor de er viktige, sier Kukkonen, og legger til at et av målene i prosjektet er å få folk flest til å se Finnmark som et flerspråklig område, og samtidig være stolt av det.

VADSØ, NESSEBY OG BOKBUSSEN TANA:

Utforsker det finske og kvenske

Med prosjektet «Det finske i det flerspråklige Varanger» skal forskjellene og likhetene mellom språkene kvensk og meänkieli, som begge stammer fra finsk, ses nærmere på.

– Varanger har alltid hatt nære relasjoner til Finland med både handel og flytting over landegrensene. Dette har resultert i det egne språket kvensk, som snakkes av etterkommere av finske tilflyttere så langt tilbake som 1700-tallet. Disse nordmennene anser seg selv som kvenner og er tospråklige. Akkurat den samme historien har utspilt seg nord i Sverige, spesielt i Tornedalen, der de snakker språket meänkieli. Det ligner på kvensk, sier Jørgen Betten ved Nesseby bibliotek.

Lille-Finland

Med utgangspunkt i områdets spesielle historie ønsker man å få tak i en kvensk forfatter, og en forfatter fra Tornedalen. Gjennom en samtale kan forfatterne utforske den unike tospråkligheten som har utviklet seg parallelt i begge områdene.

– Får vi ikke tak i en forfatter fra Tornedalen, har vi sett på muligheten for å finne en finsk forfatter og på den måten dreie samtalen mot det finske, og likheter/ulikheter i språkene, og eventuelle unike fellesaspekter for kulturene.

Prosjektet vil også inspirere til refleksjon rundt den finske kulturen og språkkulturens røtter i Finnmark, og dens fremtid her.

– Vadsø kommune er den kommunen i Øst-Finnmark med sterkest tilknytning til Finland, da de har den største andelen

Jørgen Betten foran bokbussen i Tana. Foto: Synnøve Nilsen

kvener i regionen. Bokbussen Tana-Nesseby selger tjenester til Sør-Varanger kommune og kjører blant annet til bygda Bugøynes, også kalt Pikku-Suomi, eller Lille-Finland. I Bugøynes snakker majoriteten av befolkningen kvensk i tillegg til norsk. I prosjektet planlegger vi å ha med forfatterne i bussen til Bugøynes, og på folkebibliotekene i Nesseby og Vadsø.

Prosjektet skal gjennomføres høsten 2017.

Ulikheter

På spørsmål om hva som kjennetegner bibliotekene i Øst-Finnmark, svarer Betten slik:

– Bibliotekene i Øst-Finnmark er

ikke spesielt uniforme. Det er alt fra de store bibliotekene i Sør-Varanger og Vadsø, bokbussen Tana/Nesseby, til mellomstore Tana Bibliotek og ned til de minste bibliotekene med bare 50 prosent stilling. Det er lettere å finne ulikheter enn likheter. De samiske kommunene Nesseby og Tana har samlinger og kompetanse knyttet til dette, Sør-Varanger på grensen til Russland har en stor samling russiske bøker, og bred kompetanse på det. Å samarbeide gir likevel stor gevinst. Hvis man da først får en forfatter på besøk er det økonomisk å sende forfatteren rundt til flere bibliotek og dermed dele på kostnadene.

NORDKAPP, MÅSØY, LOPPA OG KVALSUND:

Flerspråklig identitet, eller...?

– For oss har det vært naturlig å fokusere på at de områdene vi befinner oss i, er kystnære og preget av ulike kulturer. Folk har kommet hit både landeveien og sjøveien, og vi ønsker å se om flerspråkligheten har påvirket Finnmarksforfattere. Og i så fall, hvordan, sier prosjektleder Heikki Knutsen ved Finnmark fylkesbibliotek.

Det er hele fire biblioteker som skal samarbeide om en forfatterturné der målet er å samtale om flerspråkligheten som på mange måter definerer Finnmark.

– Vi er nysgjerrige på å høre om hvordan språket og skrivinga har blitt påvirket, og om forfatterne har funnet sin identitet gjennom flerspråkligheten. Eller har det i det hele tatt noe å si at Finnmark

er et flerspråklig fylke, sier Knutsen og viser til at landsdelen har hatt befolkning som har snakket kvensk, russisk, finsk og ulike typer samisk.

– Hovedhensikten er å skape debatt og samtale om dette temaet, og å gjøre det på bibliotekene. Utlysninga var jo spissa mot språket, og passet dermed ekstra godt for Finnmark, sier Knutsen.

Viktige midler

Han legger til at midlene fra Fritt Ord er uvurderlige.

– Uten midlene hadde vi ikke kunnet gjennomføre prosjektet. Pengene er helt avgjørende, siden reiseavstandene og kostnadene er så store her i Finnmark. Men vi jobber kontinuerlig for å øke forståelsen også hos politikere og administrasjon i kommunene om at man må kunne ha rom i budsjettene for å få dette til i vanlig drift, sier Knutsen.

Honoraret går også her, i likhet med i

de andre prosjektene, i hovedsak til forfatterhonorar og reiseutgifter.

– For å illustrere avstandene i Finnmark kan man jo se på følgende eksempel: Strekningen Vardø- Øksfjord er ifølge reiseplanlegger 629 kilometer, med beregnet reisetid 27 timer. Da er det lagt inn tre bytter med buss og båt, samt 14 timers ventetid i Nesseby. Til sammenligning er strekningen Oslo – Steinkjer 612 kilometer, og tar ni timer med tog. Det er faktisk billigere å reise til London enn å reise internt i Finnmark.

Heikki Knutsen ved Finnmark fylkesbibliotek. (Foto: Evy Andersen, fylkesbiblioteket)

PORSANGER BIBLIOTEK:

Fremmer det kvenske språket

I Porsanger, landets eneste offisielle trespråklige og trekulturelle kommune, planlegger biblioteket å kjøre en arrangementsrekke som skal fremme og styrke fokuset på kvensk språk og litteratur. Prosjektet er kalt «Kvensk vår», og foredrag, forfattersamtale, muntlig kvensk formidling og skrivekurs fordeles på emnene vårt språk – vår litteratur – vår kreative arv.

– I tråd med Porsanger kommunes trespråklige profil, har biblioteket merket alle sine hyller på de tre offisielle språkene. Derfor er det viktig for biblioteket å også fokusere på kvensk språk og kultur på lik linje med det samiske tilbudet vi har, sier biblioteksjef Ann-Britt Svane ved Porsanger bibliotek.

Økt kunnskap

Arrangementsrekka er allerede satt, og består blant annet av foredrag om kvensk språk ved Anna-Kaisa Räisänen, Kvensk

institutt, forfatterbesøk av Ingeborg Arvola, foredrag av Merethe Eidstø Kristiansen, Kvensk institutt, og muntlig fremføring av rim, regler og sanger ved lokale musikere. Sist, men ikke minst, skal det gjennomføres skrivekurs for barn og ungdom ved forfatter Agnes Eriksen.

– Målet er å formidle de litterære verdiene i kvensk litteratur, og å øke kunnskapen om kvensk språk og kultur. Vi ønsker å støtte opp om, og inspirere til, økt bruk av språket, både som talespråk og litteraturspråk. Samtidig gjør vi Porsanger bibliotek til et knutepunktbiibliotek for kvensk litteraturformidling i Finnmark, sier Svane.

Gir inspirasjon

Prosjektet skal gjennomføres våren 2017, og samarbeidspartnere er Kainun institutt – Kvensk institutt, kvenforeningene i Lakselv og Børselv, Porsanger kulturskole og Lakselv spelemannslag.

I Porsanger bibliotek inviteres det til kvensk vår. Biblioteksjef Ann-Britt Svane er selv samisktalende. (Foto: Privat.)

Svane sier biblioteket allerede er en møteplass for det kvenske miljøet, og viser til at Lakselv kvenforening har pratet på biblioteket året gjennom.

– Vi tror at vårt prosjekt kan gi inspirasjon til andre bibliotek for formidling av kvensk litteratur. Samarbeid med andre bibliotek gir økt kunnskap om kvensk språk og kultur også utenfor Porsanger.

FAKTA OM FRITT ORD

Stiftelsen Fritt Ords fremste formål er å verne om og styrke ytringsfriheten og dens vilkår i Norge, særlig ved å stimulere den levende debatt og den uredde bruk av det frie ord.

Fritt Ord kan også støtte andre sider ved norsk kultur, i første rekke den del av kulturen som gjør bruk av ordet.

I særlige tilfelle kan Fritt Ord bidra til å fremme ytringsfriheten i andre land.

Fritt Ords bidrag skal være utdelingen av Fritt Ords Pris og Fritt Ords Honnør, og direkte støtte til særskilte prosjekter – etter søknad eller av eget tiltak.

Fritt Ord har de siste årene gitt prosjektmidler til en rekke norske bibliotek.

– Ta deg sammen, vil jeg si til dem

– Hvis dagens unge ikke får for vane å gå i biblioteket, er løpet kjørt, sier Kristin Danielsen. Hun skulle gjerne ha festet elektroder til besøkendes hoder, og hun blir skuggredd når hun hører at biblioteker ikke orker å ta imot kulturrådsbøker.

AV KRISTIAN MEISINGSET
FRILANSER OG MEDREDAKTØR I MINERVA

FOTO: TROND ISAKSEN

– Det gamle bibliotekparadigmet treffer ikke de unge, sier Kristin Danielsen.

Danielsen (44) er en av de nye stjernene på kulturhimmelen i Norge. Hun er utdannet ballettdanser fra Oslo og New York, har en mastergrad i kulturledelse fra London, har vært leder for blant annet Black Box Teater og Ny Musikk, og fra 2014 til i år var hun leder for Deichmanske bibliotek i Oslo. Nå har hun etterfulgt Anne Aasheim som direktør for Norsk kulturråd.

Jeg konfronterer Danielsen med følgende tall fra SSBs kulturbarometre: I 1991 brukte 62 prosent av personer i alderen 16-24 år biblioteket forrige år, og de var der i snitt 8,9 ganger. I 2012, tjue år senere, var tallene 44 prosent og 3,2 ganger. På den andre siden av aldersskalaen øker bruken raskt: 67-79-åringene økte fra 29 til 47 prosent og fra 3 til 5,2 ganger.

Med andre ord: De unge forlater bibliotekene.

Kristin Danielsen

- Nylig avgått Deichmansjef
- Nå direktør i Norsk kulturråd

En annen framtid

– Vi må få de unge tilbake! Vår generasjon er så godt oppdratt at vi bruker bibliotekene av gammel vane. Hvis dagens unge ikke får for vane å gå i biblioteket, er løpet kjørt, sier Danielsen.

Danielsen mener at bibliotekene må tenke nytt: Da hun vokste opp i Arendal, skrev hun en særopp-gave om Jens Bjørneboe fordi hun var en av de siste som kom til biblioteket, og det var bare Bjørneboe som stod igjen i hyllene. Dagens unge orienterer seg på en annen måte.

Hvis vi tvilholder på at bibliotekene handler om bøker, vil de gode besøkstall være 20-25 år til, tror Danielsen. Så er det slutt. Men det finnes en annen framtid. Biblo i Oslo er en av dem.

– Det skjer noe magisk rundt 10-årsalderen. Da slutter man å holde barna i hånda, og de velger egne kulturvaner. Derfor er nye Biblo på Tøyen, som bare er åpent for 10-15-åringene, viktig.

Strategien i Oslo har fungert: Biblo har høye besøkstall, og oppussinger og meråpne filialer har gitt vekst. Majorstua har for eksempel en økning på 54 prosent fra i fjor til i år.

Danielsen skulle gjerne sett 20-30 forsøk rundt i landet på å nå fram til 10-15-åringene, men også andre experi-

menter: Hvorfor ikke en filial for 60-65-åringene? Eller for menn?

Elektroder til hjernen

Men når bibliotekene setter alle kluter inn for å nå ut til folket, er det mulig at en av de mange kulturelle babyene blir kastet ut med badevannet, nemlig kvalitetslitteraturen.

– Hva bør være viktigst for bibliotekene: Å formidle litteratur av høy kvalitet ut til et større publikum, eller å formidle mest mulig populær litteratur til flest mulig?

– Begge deler. Det viktigste er at man analyserer lokale behov og kombinerer bokutvalget med egne fagkunnskaper. Det finnes ingen mal, og det bør være mer variasjon mellom filialene.

Bibliotekene blir gjerne kritisert for å ha en utlånstopp som ligner på salgstoppen, og bokreoler som ligner på utstillingsvindue til bokhandlene. Er Danielsen enig?

– Hvis biblioteket skal overleve, må vi lytte til folks behov, og folk må få låne de bøkene de vil. Du må huske at biblioteket er til for alle. Det kommer mange til biblioteket som knapt kan norsk, og da kan man ikke tre Goethe nedover hodene på dem. Samtidig skal biblioteket motvirke bestselgerfokus og gjøre sitt beste for å formidle kvalitetslitteratur. ►

– *Er det for mye fokus på besøkstall og utlånstall?*

– Vi skulle ha festet elektroder til hjernene til dem som kommer på biblioteket slik at det kunne tennes et lys hver gang de skjønnte noe nytt. Målet er ikke at folk leser én bok og prater med dem de er enige med, men at de leser mange og diskuterer med dem de er uenige med.

Ta deg sammen

Nå som Danielsen er blitt direktør for Norsk kulturråd, er hun blitt medansvarlig for en av de viktigste ordningene for bibliotekene, nemlig innkjøpsordningen.

Innkjøpsordningen er populær, men også omdiskutert: Noen klager på kjedelige bøker som støver ned i kjelleren, andre ønsker at de selv kunne avgjøre hvilke bøker som kjøpes inn.

Danielsen er ikke særlig lydhør.

– Jeg blir skuggredd når jeg hører at biblioteker ikke orker å ta imot kulturrådsbøker. Ta deg sammen, vil jeg si til dem. Sett deg inn i bøkene og gå ut og formidle dem til publikum. Innkjøpsordningen er unik, og jeg tror vi er i ferd med å glemme hvor heldige vi er.

– *Hvis de fikk velge selv, kunne de prioritert flere bøker som når ut til publikumet deres, som de jo kjenner best, og færre utgivelser som få er interessert i?*

– Da blir det markedsstyrt. Og hvem vet egentlig hva lånerne vil ha? Hvis bibliotekene på alvor skal vite hva lånerne vil ha, må de avholde allmøter i hver eneste kommune. Fordelen med dagens ordning, der fagutvalget velger bøker, er dessuten at de beste bøkene blir valgt ut.

– *Noen, som Knut Olav Åmås, har innvendt at det ikke bare er de beste bøkene som kjøpes inn, men også en del som kjøpes inn fordi de er populære, som krimbøker?*

– Det må du spørre fagutvalget om. De følger kriteriene, og det er kvalitet som gjelder.

Udemokratisk kunst

Danielsen har tidligere drevet med ballett og jobbet i samtidskulturelle Ny Musikk og Black Box Teater. Er Kulturrådet mer hennes type organisasjon enn Deichman-ske?

– Nei. Så lenge det er kunstneriske uttrykk i bønn, er jeg med.

– *Kan man si at biblioteket driver med bred og populær kultur for de mange, og Kulturrådet dyrker fram kunst av høy kvalitet for de få?*

– Jeg skjønner at spørsmålet er morsomt, men nei, det kan man ikke si. Bi-

blioteket er unikt og treffer hele folket, men den kulturen som Kulturrådet støtter, treffer også veldig mange. Vi har et enormt antall tildelinger, og prosjektene framføres på utallige kulturhus og biblioteker.

– *Betjener ikke Kulturrådet et publikum av høyere kulturell klasse enn bibliotekene?*

– Nei. Tenk bare på alle festivalene som får støtte, og på innkjøpsordningene.

«Kunsten er ikke demokratisk», sa Tone Hansen, som er leder for det kollegiale rådet som fordeler penger fra Kulturfondet, til Aftenposten. Er Danielsen enig?

– Ja. Man kan ikke stille seg i kø og vente på at det er ens tur til å få penger fra oss.

– *Kunne en leder for Deichmanske også sagt at kunsten ikke er demokratisk?*

– Naturligvis. Noen bøker er bedre enn andre. Det er en enorm misforståelse at biblioteket ikke handler om kulturell kvalitet: Min teori er tvert imot at alle forstår kvalitet og skjønner når noe er virkelig bra. At man må servere en slags lavkastekultur for å få alle med, er bare tull.

Ansvar for å bygge publikum

– *Det har lenge vært et kulturpolitisk mål at «alle skal med». Støtter du det målet?*

– Nei. Jeg støtter ikke et mål om at alle skal med, men et mål om at så mange som mulig skal være med på så mye kultur som mulig. «Alle skal med» er en tvangstrøye.

Vi skal tilbake til SSBs kulturbarometre. Selv om «alle skal med», har stadig færre lyst til å være med. Den etablerte kulturen mister folks interesse i høy hastighet. Andelen som var meget eller ganske interessert i teatrene falt fra 32 prosent i 1994 til 19 i 2012. For kunstutstillingene falt tallet fra 33 til 23. For bibliotekene falt tallet fra 39 til 30. Hvor stort er problemet?

Danielsen står gjerne på barrikadene for samtidskultur med fem publikummer, men hun mener at all kultur må prøve å være relevant. Og selv om hun drømmer om andre parametere enn publikumstall, parametere som handler mer om kvalitet, mener hun at vi ikke kommer utenom å telle rumper. Det har en betydning hvor mange kulturen når ut til, sier hun.

– Skal Kulturrådet arbeide for å få «alle med»?

– Vi skal spre kultur over hele landet.

Publikumsutvikling er egentlig såre enkelt: Man må sette publikum i sentrum. Vil man bygge en tettere og mer langsiktig relasjon til publikumet sitt, eller ha flere av dem, må man programmere deretter.

– *Skal de som får penger fra Kulturrådet, «programmere deretter»?*

– Fagutvalgene skal bare se på kvalitet. Men noen vil si at det er en kvalitet i å nå ut til mange, og alle som får støtte fra Kulturrådet, har et ansvar for å bygge seg et publikum. Det betyr ikke at alle må ha et stort publikum. Noen har et lite, dedikert publikum. Det er helt greit.

– *Bør kunstnerne skjelne til publikumstall i søknaden?*

– Nei, de skal ikke gi tall, men de skal ha en idé om hvem som skal få tilgang til kunsten, og de bør ha et ønske om hvem prosjektet deres skal nå ut til. Om ikke mange, så i det minste til noen!

«Alle» er ikke en gruppe

– *Operaen har som mål at publikum skal gjenspeile befolkningen. Er det et godt mål?*

– Operaen er en nasjonal institusjon og må selv vurdere hvem de er til for. Hvis operaen mener at de skal nå ut til alle, må de programmere deretter.

– *Programmerer de deretter i dag?*

– Nei, de gjør vel ikke det. Men jeg vet ikke om det er et riktig mål for dem å nå ut til alle heller. Kanskje de i stedet skulle få programmere opera ut fra en tradisjon.

Det er en realitet at alle ikke kan gå på alt, og kulturinstitusjoner bør i større grad få velge sine egne mål basert på kunnskap om sitt eget publikum, mener Danielsen.

– Hvis mantraet er at «alle skal med», bommer man garantert. Det finnes ingenting som passer for «alle». «Alle» finnes dessuten ikke. «Alle» er ikke en gruppe.

Rådet skal være autonomt

Rådet som fordeler penger fra Kulturfondet «er en autonom institusjon, uavhengig av politikerne», sa Danielsen nylig til Aftenposten. Hun slo dermed fast prinsippet om armlengdes avstand.

– *Står rådet fritt til å gjøre nøyaktig hva det selv vil?*

– Ja, det gjør det. Kulturfondet skal være autonomt, svarer Danielsen.

Likevel står rådet i stormen mellom varierende kulturpolitiske ønsker. Det er klart at både fagutvalg, administrasjon og kunstnere får med seg at politikere og

kulturledere snakker om verdier som at alle skal med, integrering og likestilling. Hvor frie er de egentlig?

Da undertegnede skrev om Kulturrådet til Norsk Kunstårbok for et par år siden, uttalte daværende rådsleder, Yngve Slettholm, at rådet skal «medvirke til å realisere kulturpolitiske mål», som for eksempel tilgjengelighet, mangfold, barn og unge, likestilling og integrering.

– *Hva synes du om Slettholms kommentar?*

– Det er vanskelig å vite hva han mente. Politikerne kan opprette støtteordninger og flytte penger mellom postene. Men rådet tildeler penger på armengdes avstand fra politikken.

– *Det er en kjensgjerning at mange kunstnere utformer søknader og prosjekter med kulturpolitiske mål som integrering og likestilling i bakhodet?*

– Det er en fallitterklæring om kunstnerne skreddersyr søknader etter politiske syn. Skriv det du har på hjertet, sier jeg til folk som spør. Det er slike søknader som penetrerer bunken.

En hjerne og en livmor

– *Er det forskjell på mannlige og kvinnelige ledere?*

– Nei, det er pølsevev. Den eneste forskjellen er at det er for få kvinnelige ledere.

Utnevnningen av Danielsen i Kulturrådet fører seg inn i en rekke: Forgjengeren var Anne Aasheim. Tone Hansen leder det kollegiale rådet. Linda Hofstad Helleland er kulturminister etter Anniken Huitfeldt, Hadia Tajik og Thorild Widvey. Departementsråden heter Kristin Berge.

– *Hvorfor styrer kvinnene kultur-Norge?*

– Jeg har ikke noe godt svar, men det stemmer ikke for hele kultur-Norge. I bokbransjen er lederne menn, på Norges Musikkhøgskole underviser kvinner i pedagogikk og menn i musikkfag, og jeg kunne fortsatt med mange flere eksempler.

– *«Det får ofte holde med en Grandiosa eller fiskepinner til middag» sa du til Aftenposten i fjor. Prioriterer du karriere og jobb framfor familie?*

– Altså, det var et dårlig spørsmål. Selvfølgelig prioriterer jeg ikke jobben framfor familien. Jeg sier som demokratene Nancy Pelosi i USA: Jeg har en hjerne og en livmor, og begge fungerer. ■

Kvalitet. Det er en enorm misforståelse at biblioteket ikke handler om kulturell kvalitet: Min teori er tvert imot at alle forstår kvalitet og skjønner når noe er virkelig bra. At man må servere en slags lavkastekultur for å få alle med, er bare tull.

Undervisningsfilmer ved Læringssenter og bibliotek på HiOA:

Variasjonsmuligheter med relativt enkle grep

Lærestoff på video kan presenteres på forskjellige måter, og designet fremføringene formidles med bør tilpasses det som skal presenteres. Presentasjonsdesign dreier seg altså her om hva slags studiooppsett man velger å benytte. Ønsker en foreleser å bli filmet mens han eller hun presenterer muntlig uten hjelpemidler? Eller kanskje en intervju/samtaleform med to personer passer bedre? Vil det se bra ut å stå inni powerpointen sin, eller er det best med den gamle gode tavla? Mulighetene er mange, og fleksibilitet kan være bra for både seer og foreleser.

AV ASLAK ORMESTAD
SENIORRÅDGIVER V/MEDIESEKSJONEN, LÆRINGS-
SENTER OG BIBLIOTEK PÅ HIOA

I Bok og Bibliotek nr. 1-2016 skrev min kollega Bettina Ludwig om videoproduksjon ved Læringssenter og bibliotek på Høgskolen i Oslo og Akershus. Ludwig fokuserte på bruk av greenscreen-teknologi i undervisningsøymed. Det er en god løsning hvis det skal presenteres en powerpoint eller annet visuelt materiale. I en forlengelse av Ludwigs artikkel kan det være interessant å se nærmere på den praktiske produksjonen av undervisningsvideoer som tas opp i studio, og presentere noen flere oppsett i tillegg til greenscreen-oppsettet. Under beskrives derfor fem ulike og godt utprøvde presentasjonsdesign, samt noen fordeler og ulemper tilknyttet hvert enkelt av disse.

Medieeksjonen på Læringssenter og bibliotek ved HiOA har produsert undervisningsvideoer i en årrekke, men startet en mer aktiv studioproduksjon av slike videoer rundt 2012. På den tiden var tanken rundt det omvendte klasserommet («the flipped classroom») blitt såpass kjent i undervisningskretser at vi merket en markant økning i forespørsler om opptak av forelesninger spesialtilpasset nettet. I 2014 hadde omfanget tiltatt såpass at det var betimelig å se på produk-

sjonsprosessene med et kostnadseffektivt blikk. I året som gikk ble det produsert bortimot 200 videoer i studier på HiOA, og etterspørselen ser ikke ut til å avta. De aller fleste produksjonene er under 10 minutter, noen er bare 2-3 minutter lange.

Et poeng å kunne variere

I et kostnadseffektivt lys er det et poeng at de ulike oppsettene skal kunne rigges raskt, og at det hele skal kunne foregå i ett og samme rom. Slik vil mye av det samme utstyret kunne brukes til relativt enkle og raske produksjoner, samtidig som man opprettholder et greit repertoar av måter å produsere videoene på.

Det er viktig å huske på at de følgende beskrivelsene av presentasjonsdesign ikke er hugget i stein. Blandinger, der man bruker elementer fra flere forskjellige design, vil i mange tilfeller være nødvendig for å kunne skreddersy det mest optimale studiooppsettet for en presentasjon.

1. Å presentere uten hjelpemidler

Dette designet fungerer godt hvis foreleser har et budskap som helst formidles uten visuell støtte. Her er det personen og personens kroppsspråk som har alt fo-

kus, derfor egner designet seg best for mennesker som er gode verbale formidlere og komfortable med å stå foran kamera. Det kan være et tema som presenteres, en historie som fortelles e.l. Foreleser bør kunne innholdet godt for at den muntlige framstillingen skal virke naturlig og god å høre på, og stikkord bør vurderes sterkt framfor et ordrett manus. Godt utformede stikkord i riktig rekkefølge hjelper til med å holde på en stram struktur. I tillegg til stram struktur er en jevn blikkontakt med kameraet/mottakeren viktig. Blikkontakten binder seers oppmerksomhet og bidrar til at foreleser oppleves mer direkte og selvsikker. *Struktur og det å holde på seers oppmerksomhet er to gjennomgående tommelfingerregler i nær sagt alle studioproduksjoner vi gjør.*

Den tekniske produksjonen av denne typen framføring er svært enkel og rask å produsere. Vi benytter som oftest myggmikrofon i studio, men i tilfeller som dette kan bordmikrofon også brukes med godt resultat. Erfaring med våre bordmikrofoner tilsier at foreleser ikke bør stå mer enn rundt 80 cm unna for å unngå romklang. Dette er innafor hvis det benyttes et høyt cafébord. Ved å benytte bordmikrofon kan produsent ha absolutt

alt klart før foreleser entrer rommet, ulempen er faren for rasling med papirer og tapping med fingre på bordet. Da er myggmikrofonen overlegen. Godt lys fra mer enn én lampe, samt en lite dominerende bakgrunn er selvfølgelig også viktig.

2. Å presentere med greenscreen

Designet er tidligere godt beskrevet i Ludwigs artikkel, men jeg vil likevel trekke fram noen av fordelene – og ulempene. Når det benyttes en greenscreen-løsning har man altså mulighet til å stå «inni» et digitalt bilde. Videobildet av foreleser mikses inn i et hvilket som helst digitalt skjerm bilde (heretter kalt lysbilde). Jeg vil påstå at den største fordelen med dette er muligheten til å benytte seg av kroppsspråk. Man kan forholde seg til og peke direkte på elementer i lysbildene sine, samtidig som gestikulasjon og mimikk kommer godt frem. I tillegg blir lysbildene perfekte fordi de er digitalt overført, og ikke en skjerm som blir filmet. Presentasjoner med greenscreen gir mulighet for gode, enkle produksjoner som ser svært profesjonelle ut. Et vellykket resultat fordrer at lysbildene er riktig utformet, og at den som presenterer får tid til å øve seg på fremføringsteknikken. Situasjonen er nemlig helt ny for mange. Foreleser må forholde seg til kamera (blikkontakten for å holde på seers oppmerksomhet), to skjermer (der man ser seg selv inne i lysbildene), blikkretning i forhold til disse skjermene, egne bevegelser og egen plassering i forhold til lysbildet – i tillegg til å presentere det faglige innholdet. Dette kan høres innviklet og vanskelig ut, men de aller fleste har teknikken inne i løpet av en halvtimes tid i «manesjen».

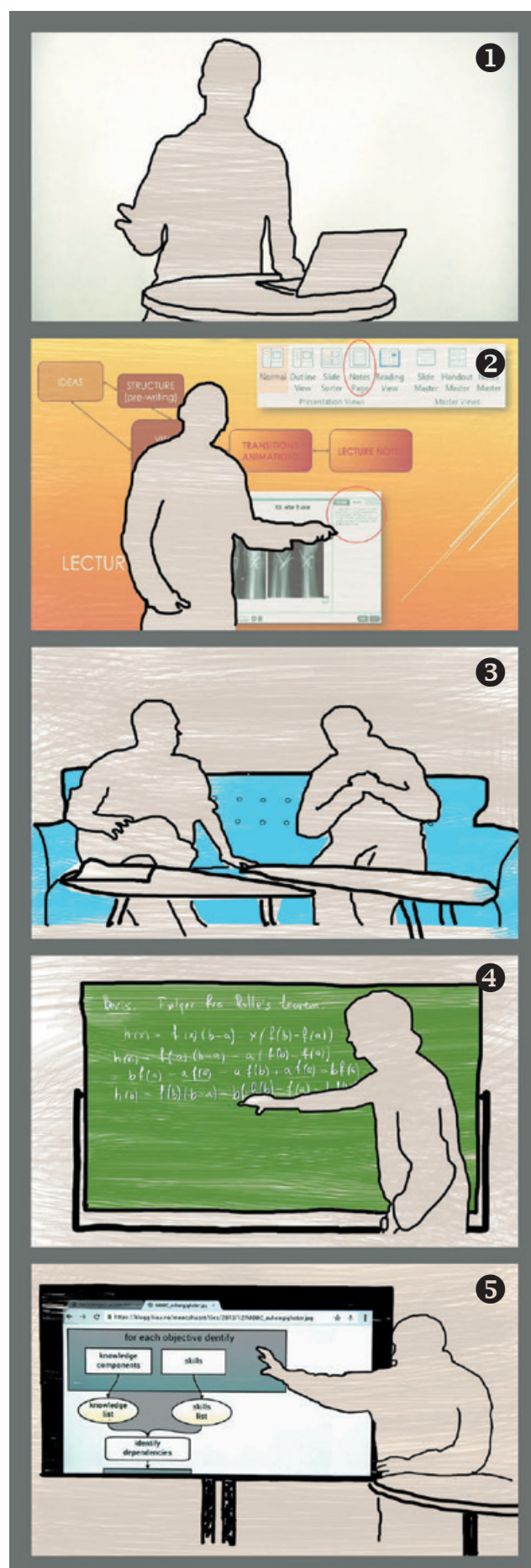
Greenscreen som produksjonsform krever litt utstyr. En bildemikser som kan gjøre sanntids «chroma keying», samt ta opp miksen av disse bildene, er den dyreste komponenten.

En jevn grønn bakgrunn som er lyssatt så ikke foreleser danner skygger mot den med kroppen er også essensielt. Vi benytter en TriCaster mini til bildemiksen og opptaket, og en nedrullbar papirbakgrunn som er drøyt tre meter bred. I tillegg har vi fem videolamper. To av dem er plassert bak foreleser, rettet mot den grønne bakgrunnen. Dette jevner ut skyggene foreleser ellers ville skapt mot papiret, siden vedkommende også selvsagt må lyssettes. Til slutt krever oppsettet to tv-skjermer der foreleser ser seg selv inni lysbildene. Plasseringen av disse skjermene er viktig for at blikkretning skal se naturlig ut på den ferdige videoen. Ved å plassere skjermene på hver side av foreleser (ikke foran, som kanskje kunne virket naturlig), vil det se ut som at den som presenterer faktisk kikker på lysbildet (som i praksis er et grønt papir) når han/hun har blikket på skjermen der bildemiksen blir vist. Skjermene er helt nødvendige for at man skal klare å plassere egen kropp, og peke på elementer i presentasjonen.

Alle lysbilder som skal benyttes i greenscreen-designet må spesialutformes slik at de gjør plass til kroppen. Ca ¼ av hvert bilde må «spares» for at foreleser skal få plassert seg selv slik at ikke deler av den visuelle presentasjonen skygges for. Av lyd benytter vi utelukkende trådløs myggmikrofon til denne typen produksjoner.

3. Å presentere ved en samtale eller et intervju

En strukturert samtale kan fungere godt som formidlingsform. En klassiker er konseptet alle kjenner, der man benytter seg av en spørrende og en forklarende part. Med en planlagt regi i en spørsmål og svar-presentasjon kan man berøre temaer på en ganske presis og utdypende måte, samtidig som man beholder den muntlige formen. Videoene vi produserer med dette presentasjonsdesignet dreier seg ofte om introduksjoner til te-

Variasjon. Det er viktig å kunne variere oppsettet på presentasjonene som filmes, avhengig av fagstoffet som presenteres og hva foreleser er bekvemt med. I artikkelen beskrives fem slike presentasjonsdesign.

maer eller kurs, men de kan også være ordinære intervjuer innen et gitt tema.

Vi opplever at forelesere som benytter seg av denne formen raskt finner seg til rette med situasjonen, og det er nærliggende å tro at det hjelper å ha en andreperson å støtte seg til når man blir filmet. Vi har gode erfaringer med at to forelesere innen samme fag slår seg sammen og presenterer i denne formen, gjerne kombinert med en visuell presentasjon av et eller annet slag.

Før opptak er det smart å bli enige om hvor man skal se, på den måten unngår man flakkende blikk. Skal man se på hverandre, eller mest i kameraet? I mange presentasjoner som gjøres på denne måten vil det være naturlig å forholde seg til hverandre med normal blikkontakt for samtaler, men allikevel ikke glemme at man faktisk snakker til en seer. Ved å introdusere og avslutte med direkte blikkontakt i kameraet vil seeren oppleve at budskapet er mer direkte rettet mot seg.

Illustrasjonsbildet av dette presentasjonsdesignet viser to som sitter i en sofa. Det er viktig å påpeke at dette ikke er noen nødvendighet, det kan være vel så greit å stå sammen ved et bord, for eksempel det høye cafébordet som er nevnt tidligere. Da vil igjen bruk av bordmikrofon fungere godt, forutsatt de allerede nevnte forhåndsregler. Benytter man sofaen vil to myggmikrofoner være det beste valget. Om man har tilgang på to kameraer vil det bli en bedre dynamikk i bildene ved f.eks å veksle mellom et toskudd-bilde og et nærbilde av den som snakker. Vi bruker ofte bildemikseren til opptak av sanntids bilderegi, og sparer på den måten en del etterarbeid. Da kan produsent enkelt panorere kameraet med nærbildet fra den ene til den andre personen, samtidig som han veksler mellom de to ulike bildeutsnittene. Vi bruker med andre ord ikke separat kontrollrom i studioproduksjonene.

4. Å presentere med tavle og kritt

Den grønne tavla er med sine tradisjoner i undervisningssammenheng tilbake til det 16. århundre sannsynligvis det aller mest brukte mediumet i klasserommet i nyere tid. Det fungerer i tillegg svært godt på video. Rent teknisk er kontrasten mellom det hvite krittet og den grønne tavla så god at selv ganske liten skrift synes på mobilskjermer. Sammenlignet med en whiteboard er den overlegen på kontrast, og den matte flaten er mindre ømfintlig for reflekser. Tavla passer godt

som presentasjonsdesign for video der det skal gjøres utregninger eller andre presentasjoner hvor det er et poeng at det visualiseres/skrives i samme tempo som det forklares.

At tavlebruk er en formidlingsmetode som alle forelesere kjenner godt, og høyst sannsynlig har benyttet seg mye av, er også en stor fordel. Designet fungerer utmerket til sitt bruk, helanalogt – bare digitalt distribuert.

I disse produksjonene benytter vi tavler på hjul. Tavlene er tilnærmet likt et 16:9-format, de passer dermed et videobilde ganske godt. I forholdet mellom høyde og bredde. Tavlene vi bruker er matte, men kan absolutt skinne hvis vi lyssetter direkte. Derfor retter vi videolampene opp i det hvite taket for et indirekte lys, da skaper heller ikke foreleseren skygger. I dette oppsettet er det tavla som må være i fokus, riktig og jevnt eksponert av lyset. Å få hele tavla til å ha jevn grønnfarge er en utfordring, vi bruker fire lamper for å få det til. Ved lengre utregninger bruker foreleser ofte notater på et bord foran seg, da kan det være en utfordring å opprettholde blikkontakt med kameraet. Derfor viktig å fokusere på dette. Lange utregninger tar tid og er vanskelige å dele opp, så disse produksjonene overskrider ofte vår uskrevne regel om maks ti minutter lange videoer.

5. Å presentere med tv-skjerm

Her har foreleser gode utfoldelsesmuligheter i forhold til kroppsspråk, ikke så ulikt som i greenscreen-designet. I likhet med tavle-og-kritt-designet er dette også en kjent setting for de aller fleste forelesere, prosjektorbildet de er vant til å presentere fra i klasserommet er bare byttet ut med et litt mindre bilde på en tv-skjerm (skjerm over 50 tommer anbefales). Foreleser får den fysiske flaten som er godt kjent, og har mulighet til å peke og forklare tilnærmet likt som i klasserommet. En ulempe med dette oppsettet er at det i mange tilfeller er vanskelig å få med absolutt alle detaljer fra tv-skjermen. Små fonter blir for eksempel generelt vanskelige å lese, og umulig på mobilskjermer. Men hvis man godtar å binde seg til fete typer og en del over middels stor font, er dette et veldig konkret presentasjonsdesign hvor det er lett å få til gode produksjoner uten mye øvelse fra forelesers side.

Utfordringen i disse produksjonene er lyset. Foreleser skal belyses godt, samtidig som man skal unngå reflekser fra videolampene i tv-skjermen. Å få til riktig ek-

sporing av både foreleser og skjerm kan også være litt vrient, dette får man best til ved å dempe lysstyrken betraktelig i forhold til de normale innstillingene på skjermen. Et kaldt lys på videolampene er viktig i slike produksjoner, det er eneste måte å få til korrekt fargegjengivelse av hudtoner og skjerm samtidig.

Når vi bestemmer oss for hvilket presentasjonsdesign vi skal benytte går vi ut fra to kriterier; hva som passer stoffet som skal formidles best, og hva foreleser føler seg mest komfortabel med. Vi har gode erfaringer med veiledningsøkt i forkant av opptak, der foreleser og produsent møtes for å legge en plan. Disse øktene bidrar til at produksjonsprosessene i studio blir merkbart mer effektive. For førstegangs forelesere studio setter vi også av tid til øvelse på fremføring foran kamera. Da gjør vi ofte et testopptak der foreleser får se seg selv før vi går i gang med reelle opptak. Dette har vist seg å være tidsbesparende i forhold til oppnådd ønsket resultat. ■

Litteratur:

Block, B. A. (2008). *The visual story : creating the visual structure of film, TV and digital media* (2. utg.). Boston: Focal Press.

Eid, A. K. (1999). *Presentasjonsteknikk: forbered, gjennomfør og engasjer!* Oslo: Fortuna forl.

Greve, L. (2010). *Den gode presentation: akademisk muntlig fremstilling og personlig kommunikation*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Kellison, C., Morrow, D. & Morrow, K. (2013). *Producing for TV and new media* (3. utg.). Burlington, Mass: Focal Press.

Kjeldsen, J. E. (2006). *Retorikk i vår tid: en innføring i moderne retorisk teori*. Oslo: Spartacus.

Kvalbein, A. (1999). *God kontakt : praktisk kommunikasjonslære*. Kristiansand: IJ- forl.

Nordli, M. & Hammer, H. (2007). *Kunsten å lære bort : en bok om presentasjonsteknikk og læring*. Oslo: Baibooks.

” *En nedgang i effekt synes å være ufravikelig, og en outsourcing frarådes med mindre det er et sterkt behov for innsparing.*

Outsourcing av bibliotekvirksomhet: «*Make or buy*»

Sjøkrigsskolens bibliotek (Forsvaret.no)

En stor organisasjon som Forsvaret vil inneha oppgaver de ikke ser seg tjent med å utføre selv. Stordriftsfordeler, kostnadsbesparelser og forenkling av strukturer er gode grunner til å utkontraktere deler av virksomheten. Alternativet er å inneha virksomheten selv, derfor det noe forenklede uttrykket: «*Make or buy*». I min Bacheloroppgave ved Sjøkrigsskolen gjennomførte jeg en casestudie av en potensiell outsourcing av bibliotekvirksomheten skolen besitter.

TEKST: JOACIM HUSEBY
ØKONOMIOFFISER I HÆREN, LØYTNANT

I Forsvaret er de virksomhetene med tydeligst potensial både økonomisk og kvalitativt gjerne outsourcet. Kantinedrift, kleslager, kjøkkentjenester, renhold og langtransport er gode eksempler, fordi fordelene er tydelige og relativt selvsagte. På den andre siden finnes det virksomheter som er selvsagte at vi må behol-

de selv, slik som styrkeprodusering av soldater og gjennomføring av militære operasjoner. Men i midten finnes gråsoner. Virksomheten kan være nær kjernevirksomheten og vi burde utføre det selv, konkurranseintensiteten i det sivile markedet kan være lav slik at det ikke er mye å spare, eller effekten av virksomheten

kan gå ned som følge av en outsourcing. Før jeg startet casestudiet mistenkte jeg at biblioteket var i en slik gråsone, men at potensialet kanskje var der.

Biblioteket

Sjøkrigsskolens bibliotek består av to årssverk. Biblioteket leverer støttelitteratur ►

til alle skolens kadetter og ansatte, i tillegg til veiledning og rådgivning. Biblioteket innehar 10654 bøker, og abonnerer på en rekke databaser og elektroniske ressurser. Det er åpent hele døgnet med selvbetjente utlånssystem, men er kun bemannet i arbeidstid. Totale utgifter i 2015 utgjorde 2 287 590 kr, der lønnskostnader, innkjøp, abonnement, husholding og husleie er medregnet.

Den tenkte løsningen ved en outsourcing, vil innebære at bibliotekjenestene leies av Universitetsbiblioteket i Bergen sentrum. Bøkene, altså støttelitteraturen vi har ved Sjøkrigsskolen, implementeres på Universitetsbiblioteket. Dette kan gjøres på to måter, enten ved å leie et eget avsatt område, eller ved å implementere vår samling i deres samlinger. Transport til og fra biblioteket vil implementeres i vaksjåførens oppdrag og skje to ganger i uken. Én ansatt ved Universitetsbiblioteket vil fungere som kontaktperson, veileder og rådgiver på telefon og mail, og én dedikert dag i uken vil vedkommende være tilgjengelig på Sjøkrigsskolen, kjent for alle, på et eget kontor. Studietilsynsforskriften tilsier at høyskoler skal ha et tilfredsstillende bibliotek, men saksbehandlere fra NOKUT oppgir allikevel at det er fullt mulig å leie slike tjenester av eksterne leverandører, så lenge studenter og lærere sikres tilfredsstillende tilgang.

Vurdering

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) har utarbeidet et metodisk rammeverk for vurdering av outsourcing i Forsvaret, som del av en større rapport om outsourcing i 2010. Rammeverket deles i *grovsortering, prioritering og kalkyle*. Gjennomgående for vurderingen er dessuten prinsippet fra mål- og ressursstyring i staten, nemlig *Effekt / ressursinnsats = Effektivitet*.

Grovsortering

Grovsorteringen er basert på to forhold, nemlig grad av kjernevirksomhet, og konkurranseintensitet i leverandørmarkedet. Fra intervjuer på overordnet og faglig nivå er det enighet om hva kjernevirksomheten er ved Sjøkrigsskolen, og det aller viktigste stikkordet er utdanning. Biblioteket synes å ha en tilretteleggende innvirkning på kjernevirksomheten. Som det ligger i hva biblioteket faktisk tilbyr, er det snakk om «støttelitteratur», veiledning og rådgivning. Utdanningen foregår i størst grad igjennom pensumlitteraturen som forvaltes av lektorer og lærere, mens biblioteket skal

støtte med relevante ressurser og tjenester.

Et velfungerende leverandørmarked må i utgangspunktet eksistere for at en outsourcing i det hele tatt skal være mulig. I Norge er det svært begrenset med private bibliotek, så det er grunn til å tvile på potensialet til en slik outsourcing med bakgrunn i konkurranseintensitet på leverandørmarkedet.

skjell på militære- og sivile studier, noe som medfører asymmetrisk informasjon hos partene. Det vil dessuten oppstå koordineringsutfordringer ved en outsourcing, og et av poengene som gjentar seg i alle intervjuer er avstand. Sjøkrigsskolens behov er at veiledningen må være tilgjengelig når vi krever det, og med avstand, tidsbegrensninger og kommunikasjonskanaler som telefon og chat, vil koordine-

	Privat	Offentlig
Mål/resultat		Virksomheten
Middel	Virksomheten	

Offentlig økonomi vs. Privat virksomhet

Men: En privat virksomhets mål er høyest mulig fortjeneste. Dette oppnår den igjen virksomheten. Men i det offentlige er det virksomheten i seg selv som er målet. Dette oppnås igjennom finansiering. Både Sjøkrigsskolen og Universitetsbiblioteket er statlige instanser, og har dermed ikke fortjeneste som mål. Sammenliknet med empirisk like avtaler, slik som i et tilfelle for BI og Sandefjord offentlige bibliotek i 1992, tar de statlige instansene betalt for det arbeidet de gjør og de kostnadene det medfører, men legger ikke på noen fortjeneste. Fortsatt ikke garantert fordelaktig, men med Universitetsbibliotekets størrelse tatt i betraktning er det sannsynlig allerede i grovsorteringen at stordriftsfordeler kan gagne Sjøkrigsskolen.

Prioritering

I prioriteringen vurderes transaksjonskostnader og koordineringsutfordringer. Transaksjonskostnader skilles i kostnader knyttet til omstilling og kostnader for opprettholdelse. Omstillingskostnadene vil begrenses i dette tilfellet da det kun er snakk om to årsverk og en relativt liten endring i Sjøkrigsskolens totale drift. Under opprettholdelse fremgår særlig kostnader som følger av begrenset rasjonalitet hos partene. Dette forholdet er relativt nytenkende med få empiriske sammenlikningsgrunnlag, og utarbeidelse av et godt kontraktsforhold vil være viktig for å unngå implikasjoner og håndtere uforutsette hendelser. Dessuten er det for-

ring bli ekstra viktig. Hvis koordineringen svikter, vil også effekten gå betydelig ned. Det må etableres gode rutiner for bestilling, søk og bruk av tjenestene for å motvirke en ytterligere nedgang i effekt. Dette er uansett naturlig at tilpasses gjennom en pilotperiode.

Kalkyle

Ikke alle faktorer er kvantifiserbare, så kalkylen alene kan ikke brukes som slutningsgrunnlag. De relevante kostnadene er de som endrer seg ved outsourcing. Det er viktig med sammenlignbare kostnadsestimater, så nåverdiene er uttrykt i form av en annuitet, altså et hypotetisk, representativt år i «2017-kroner». Kapitalkostnadene medregnes ikke, fordi verdifall i samlingene er indifferent uavhengig av løsning.

Dagens løsning er estimert til 2 412 456 kr årlig. Kostnadene ved en outsourcing er noe mer komplekse, fordi en outsourcing vil medføre omstillingskostnader inklusive kontraktsprisen, og påløpende årlige kostnader. Vi ser på to mulige løsninger:

- Å holde Sjøkrigsskolens samling komplett og samlet på Universitetsbiblioteket, altså å leie en «suite»
- Å implementere Sjøkrigsskolens samling i Universitetsbibliotekets samlinger, innimellom og sammen med bøkene som allerede er der

Uavhengig av løsning vil omstillingskostnadene være tilnærmet like. I

forbindelse med kontraheringen er det tatt høyde for to involverte personer med en tidshorisont på 10 dager til kontraktutarbeidelse, estimert til 45 900 kr. I tillegg er det tatt høyde for omskolering, sluttarbeid og overlapping. Det er derfor medregnet potensielt én ekstra månedslønn, tilsvarende 92 868 kr for begge bibliotekarene ved Sjøkrigsskolen. I tillegg påløper administrative kostnader, for uavhengig av løsning A eller B, må skolens samlinger på et eller annet vis innlemmes på universitetsbiblioteket. Estimert tidsbruk for innlemming av bøker er 245 timer, og med LT54 og 40% dekningsbidrag tilsvarer det 89 405 kr. Totale omstillingskostnader er dermed estimert til 228 173 kr, og refereres til som investeringskostnaden.

Styringskostnadene

Styringskostnadene er de mest relevante. Siden Universitetsbiblioteket er stort og har mange ansatte, vil behovet for årsverk gå betydelig ned. Den ansatte ved UB skal være på Sjøkrigsskolen én dag i uken, altså 20% av et årsverk. Avdelingsleder ved Universitetsbiblioteket estimerer at samlingspleie/utvikling, veiledning og administrativt arbeid direkte tilknyttet Sjøkrigsskolen vil tilkomme ytterligere 20%. Dermed vil det, et vanlig år, kreve 0,4 årsverk. Når det er sagt, er litteratursamlingene av spesielt omfang, og ikke fagområder som enhver bibliotekar kjenner til fra før. Dermed vil det det første halve året kreve ekstra med tid for å bli kjent med samlingene og fagmiljøet. Det første halvåret er det derfor estimert med ytterligere 20%, altså 10% for hele året. Bibliotekarar kan ikke forventes å sitte i samme stilling i mer enn 3 år, så derfor er det estimert med samme prosentsats hvert år for kompetanseutvikling. Dessuten er det gjennomført inngående analyser av nåværende stillingsbeskrivelser, og store deler av gjøremålene vil dekkes av stordriften. Lønnskostnadene ved 0,5 årsverk, lønnstrinn 54 inkl. arbeidsgiveravgift og dekningsbidrag er estimert til kr 353 738.

Innkjøpskostnadene

Innkjøpskostnadene vil falle med 26 000 kr, på bakgrunn av frafall av skjønnlitteratur- og velferdsinvesteringer. Basert på empiriske talldata, er innkjøpskostnadene estimert til kr 1 060 558. Ved alternativ A, leie av suite, vil det påløpe en ytterligere husleiekostnad. Sjøkrigsskolens samling krever 6 doble reoler, 5 hyller i

høyden og 6 meter lange. Dette vil oppta omlag 110 kvadratmeter. Kvadratmeterprisen er estimert til å være 1403,3 kr inkludert strøm og renhold, og suiteen tilsvarer kr 154 367 årlig. I tillegg vil det påløpe årlige kostnader i transport, men majoriteten dekkes av Sjøkrigsskolen uavhengig av løsning. Derfor påløper kun kr 2 112 årlig.

Ovennevnte gir følgende kostnader:

Totale omstillingskostnader

(investeringskostnad):

kr 228 173

Total årlig styringskostnad alt A)

kr 1 780 146

Total årlig styringskostnad alt B)

kr 1 625 779

Sammenliknet med dagens løsning, gir dette følgende differanser:

Alternativ A) **kr 632 310**

Alternativ B) **kr 786 677**

Det er altså billigere å drive eksternt enn internt, og skyldes primært reduserte lønnskostnader.

Effektivitet

Det siste jeg vurderer i oppgaven er effektivitet. Dette er også kanskje det viktigste for konklusjonen. Selv om virksomheten *kan* outsources, er det ikke gitt at den *bør* outsources.

$$\frac{\text{Effekt}}{\text{Ressursinnsats}} = \text{Effektivitet}$$

Vurderingene tar utgangspunkt i avvik fra nåsituasjon. Effektene av en outsourcing kan være vanskelig å forutse. Når det er sagt, er det faktiske, beviselige forhold som vil inntreffe – nemlig avstand, reduksjon i årsverk og frafall av bibliotek på skolen. Dette kan få flere ringvirkninger:

For det første vil avstanden medføre en økt ledetid på bøkene. For det andre fører avstand ofte til pulverisering av ansvar. Eierskap til jobben og det genuine ønske om å hjelpe kan svekkes. Det andre som følger av avstand er veiledningsutfordringer. Dette vil skje på telefon og mail, noe som i utgangspunktet ikke må tilsi at

kvaliteten svekkes. Men terskelen øker, fordi det ikke bare er å «stikke hodet innom». Kadetter og ansatte må dessuten ha opplæring i bruk av bibliotekjenestene, siden mye av søket vil foregå på nett, og utlånsprosedyrer skjer digitalt. Dette er ikke en stor utfordring, men det medfører at mer ansvar legges på kadettene.

Biblioteket representerer litt av det vi holder på med, og viser både besøkende og oss selv mangfoldet av profesjon. På den andre siden kan en positiv effekt være at vi tar større del i andre fagmiljøer og får bedre breddeforståelse av academia, dersom kadettene ofte besøker Universitetsbiblioteket. Databasene og tilgangene blir de samme, så utvalget vil således ikke ekspandere. Dermed er det begrenset med positive virkninger av en slik løsning. Mye tilsier en relativt stor nedgang i effekt.

Relativt til hele kostnaden for biblioteket går ressursinnsatsen ned 26% ved alternativ A, og 31% ved alternativ B. Når det er sagt er 632 310 kr relativt veldig lite sett i forhold til Sjøkrigsskolens totale drift. Det som primært kutter ressursinnsatsen er årsverkene, og ved å kutte disse to og «leie» henholdsvis 0,5 årsverk av Universitetsbiblioteket, sparer vi dermed 1,5 årsverk. Relativt til alle ansatte ved skolen utgjør det kun 1,59% av de totale årsverkene. Regnes kadettene med som årsverk siden de har lønnet studie, utgjør det 0,37%.

Konklusjon

Det er ikke tvil om at ressursinnsatsen går ned, men det er relativt til nedgangen i effekt, og dette vil være utslagsgivende for effektiviteten. Å sette et tall på hvor mye «effekten» går ned er ikke mulig, det er en kvalitativ vurdering. Når det er sagt, går ressursinnsatsen ned 632 310 kr, og da er alternativ A valgt for å begrense effekttapet. Men en nedgang i effekt synes å være ufravikelig, og en outsourcing frarådes med mindre det er et sterkt behov for innsparing. Outsourcing kan ofte lønne seg rent kvantitativt, men for at effekten av virksomhetene skal opprettholdes er det kanskje ofte det beste å beholde dem selv. ■

Bacheloroppgaven finnes på <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2404317>

Om bokgaver til bibliotekene:

Takk til Frode Bakken som ser dette klart.

- 1) Alle har rett til å gi gaver til bibliotekene.
- 2) Ingen bør hindre bibliotekene i å ta imot gaver. Heller ikke NBF som roter seg bort i resonnement om «organiserte gavekampanjer».
- 3) Biblioteksjefen har rett og plikt til å velge hvilke medier hen tar inn i samlinga.

Alle som prøver å lage en politikk om hvem som bør få lov til å gi gaver til bibliotekene er med på å undergrave biblioteksjefens ansvar for samlingsutvikling. BF har også gjort noe lignende tidligere i spørsmålet om «american corner».

Gramstads forslag om at alle partspregede gaver skal utløse en jakt på en passende motvekts-gave er i utakt med vanlig praksis for bokvalg og samlingsutvikling. Det er jo ellers ikke slik at hvert innkjøp av en partisk bok om et emne, straks jager oss ut på jakt etter en balanserende bok. Så lenge vi tør å kjøpe Willochs bøker om hvorfor han hadde rett på 80-tallet uten å begynne å lete etter en motvekt-bok, så bør vi våge å ta imot partiske gaver også. At vi på langt sikt må ta vare på balansen i samlinga, er en ganske annen sak – som hadde vært interessant å diskutere nærmere. ■

(Morten Olsen Haugen, 19. oktober)

Metadata i retten igjen

Nasjonalbiblioteket har det siste året jobba med innkjøp av metadata, som eitt av tiltaka i Nasjonal bibliotekstrategi. Det har blitt ein litt kronglete prosess. I haust har byfogden i Oslo vurdert sider av saka, og kome med ei avgjerd. Her er litt frå byfogden si oppsummering av saka:

"Nasjonalbiblioteket kunngjorde 14. september 2015 en offentlig anskaffelse av metadata. Anskaffelsen ble opprinnelig kunngjort som en konkurransepreget dialog jf. FOA § 4-2 bokstav c. Biblioteksentralen og Bokbasen AS (heretter benevnt Bokbasen) innga tilbud. Begge tilbud ble avvist som følge av vesentlige avvik fra kravspesifikasjonen."

"Nasjonalbiblioteket inviterte deretter til konkurranse med forhandling uten forutgående kunngjøring etter FOA § 14-4 bokstav a. [...] I etterkant av forhandlingene og inngitte tilbud ble Biblioteksentralen tildelt kontrakt. Bokbasen påklaget avgjørelsen og begjærte midlertidig forføyning. Tildelingen ble omgjort ved beslutning 7. juni 2016, forføyningssaken ble hevet og Biblioteksentralens tilbud ble avvist. Kontrakt ble deretter tildelt Bokbasen den 9. juni 2016."

"Biblioteksentralen begjærte deretter midlertidig forføyning den 28. juni 2016 for å hindre at staten inngår kontrakt med Bokbasen om anskaffelse av metadata."

Retten si avgjerd, som kom førre veka, er blant anna: "Begjæringen om midlertidig forføyning tas ikke til følge." Avgjerda kan nok ankast, men vert den ståande kan Nasjonalbiblioteket altså kjøpa metadata frå Bokbasen. Det juridiske er då rydda av vegen, dermed står me att med dei bibliotekfaglege spørsmåla om kva innretning og følgjer dette tiltaket i bibliotekstrategien vil få. ■

(Marit Kristine Ådland, 18. oktober)

Koha uten fjernlån

Det blir spennende å følge Deichmanske biblioteks satsing på Koha i tiden som kommer. Slik jeg ser det må denne satsingen bidra til vesentlig bedre sluttbrukertjenester enn i dagens etablerte systemer for å lykkes. Deichmanske er fortsatt landets største fjernlånslbibliotek og en svært viktig brikke i det nasjonale biblioteksystemet. Fjernlån er fortsatt en sentral brukertjeneste. Det er derfor viktig for mange å vite når bibliotekets normale fjernlånstjenester er planlagt å komme i gang. ■

(Torbjørn Navelsaker, 18. oktober)

Sponsorsamarbeid i bibliotek

Oppland fylkesbibliotek, i samarbeid med folkebibliotekene i Gjøvik, Lillehammer og Vestre Toten har nå jobbet med det toårige prosjektet Sponsorsamarbeid i bibliotek, også kalt BIBSAM, – i halvannet år.

Utover høsten vil vi fortsette å fylle nettsiden med artikler og videointervjuer som belyser de temaene og emnene prosjektgruppa har jobbet med. Vi vil selvfølgelig også dele de konkrete konseptene som Lillehammer bibliotek, Gjøvik bibliotek og litteraturhus og Fyrverkeriet bibliotek har utviklet i samarbeid med næringslivet.

Målet med nettsiden er at den skal fungere som en verktøykasse for alle dere som finner temaet interessant.

BIBSAM er støttet av Nasjonalbiblioteket. Nettsiden er utviklet av Ferskvann. Besøk oss på www.bibsam.no ■

(Øystein Stabell, 14. oktober)

Bli oppdatert! Bli inspirert!

» Bok og Bibliotek

Søk ...

HIEM ABONNEMENT OM BOK OG BIBLIOTEK ARKIV AKTUELT FOR ANNONSØRER DEADLINES 2016 MIN SIDE DIGITAL

TORSDAG 20. OKTOBER 2016

ALMPUB: STOR FORSKNINGSRÅDSSATSING PÅ BIBLIOTEKFORSKNING

20. OKTOBER 2016. I KATEGORIEN BOK OG BIBLIOTEK NR. 4 - 2016

Professor'n Vil vi legge stor vekt på formidling til praksisfeltet og vi planlegger en konferanse hvert år i prosjektperioden der praksisfeltet blir invitert til å diskutere resultater og funn.

[Les mer ...](#) [Legg til ny kommentar](#)

- DET ER JEG SOM HAR LÆRT DET NORSKE FOLK Å LESE DIKT

17. OKTOBER 2016. I KATEGORIEN BOK OG BIBLIOTEK NR. 1 - 2016

– Hvor kommer du fra, sa du? Bok og Bibliotek? Bibliotek, ja. Vet du hva jeg fikk oppleve på Deichman i går? Diktsamlingene til Einar Skjæraasen står ikke fremme i hyllene lenger! (Foto: Kjetil Ree)

[Les mer ...](#) [Legg til ny kommentar](#)

SAMHANDLINGSREFORMEN – ER BIBLIOTEKENE EN MISSING LINK?

16. SEPTEMBER 2016. I KATEGORIEN BOK OG BIBLIOTEK NR. 4 - 2016

Aktuelt Du er biblioteksjef og får en telefon fra leder for kommunens helse- og omsorgstjenester. Lederen forteller om Kompetanseløft 2020 og kommunens planer for fagutvikling og kunnskapsbasert praksis. Han spør: Hvordan kan folkebiblioteket bidra og støtte denne satsingen? Du ber om å få tenke litt over saken, og lover å ta kontakt. Dette terrenget er du ukjent i og du begynner å orientere deg.

[Les mer ...](#) [Legg til ny kommentar](#)

SKOLEBIBLIOTEKAR VANT PÅDRIVERPRIS

07. SEPTEMBER 2016. I KATEGORIEN BOK OG BIBLIOTEK NR. 1 - 2016

Skolebibliotekar Anniken Bjørnes ved Steinkjer videregående skole har vært en pådriver for deling og samarbeid som er i tråd med de grunnleggende verdier alle typer bibliotek er bygd på, og hun er et godt

VITENSKAPELIGE TIDSSKRIFTER FORAN STUPET?

20. SEPTEMBER 2016. I KATEGORIEN AKTUELT

Aktuelt Vil åpen tilgang ((Open Access) bety at de vitenskapelige tidsskriftene står på kanten av stupet? Dette var ikke et spørsmål, men en påstand fra Norsk Tidsskriftforening og Norsk Faglitterær forfatter og oversetterforening, da de inviterte til frokostmøte i dag.

[Les mer ...](#) [Legg til ny kommentar](#)

OM BIBLIOTEK OG ASYLSØKERE: VI KLARER DET!

08. SEPTEMBER 2016. I KATEGORIEN BOK OG BIBLIOTEK NR. 1 - 2016

Aktuelt Det er ingen tvil om at det er en utfordring å ta imot så mange mennesker som vi har gjort. Det vil koste tid, krefter og penger, men vi klarer det, sa den tyske forbundskansleren Angela Merkel i sin nyttårstale.

[Les mer ...](#) [Legg til ny kommentar](#)

OFFENTLIG SAMTALE ER MER ENN EVENTMAKERI

06. SEPTEMBER 2016. I KATEGORIEN BOK OG BIBLIOTEK NR. 1 - 2016

Professor'n Hvordan skal bibliotekene utforme sin rolle som arenaer for offentlig samtale og debatt? Det avhenger av hva slags utfordringer vi står overfor med hensyn til å utvikle og opprettholde en bærekraftig offentlighet. Er utfordringene for eksempel først og fremst knyttet til forekomsten av debattarenaer? Er de knyttet til tilgang til borgerrelevant informasjon og kunnskap? Eller er det kanskje heller slik at variasjoner med hensyn til de ferdighetene som kreves for å delta i og å bli hørt i den offentlige debatten skaper en demokratisk ubalanse? Svar på spørsmål av denne typen vil avgjøre hva

Leserundersøkelse 2016

KUNNGJØR SIN FØRSTE DIGITALE BIBLIOTEKTJENESTEPLATTFORM

Vi skaper fremtidens bibliotek

BIBLIOTEKSKUNDE

- ✓ Få 20% biblioteksrabatt*
- ✓ Bestill bøkene plastede og utrustede
- ✓ Enkel handel til gode priser

[Les mer her](#)

Norges største bokutvalg

Adlibris

*Gjelder bare norske fastprisede bøker i bokgruppene 2 + 9.

Bestill ny materiellkatalog >
Eller les den elektronisk her

BS Eurobib

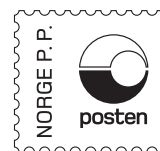
BIBLIOTEKSERVICE AS

– Alt du trenger til en rimelig pris

www.bokogbibliotek.no

Lik oss også
på Facebook!

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

ENKLERE BOKPRODUKSJON FOR UTGIVERE OG FORLAG!

Vet du at det er mulig å utføre deler av førtrykksjobben med automatiske prosesser? Helt uten at det går utover design eller fleksibiliteten, og samtidig vil du som kunde spare kostnader.

Vil du spare enda mer kostnader, har vi et system som gjør at utgiver, redaktør eller forfatter kan sitte på sin egen PC eller Mac og rette tekstkorrektur - på ferdig satt opp og designet bok - hjemme eller på kontoret - og helt når det passer en selv.

Vi er også en av markedets rimeligste på trykking av spiralisererte bøker, softcover- og hardcoverbøker av høyeste kvalitet.

Vi har kunder over hele landet, så ta kontakt i dag du også, så kan vi sammen se hva vi kan hjelpe deg med og du kan få et uforpliktende pristilbud!

Arena Media as

Vollsveien 13 H, 1366 Lysaker

Telefon: 95 10 59 00

www.arenamedia.no